

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI VE
MEVLANA KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ**

Hakan BADEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ

Konya-2014

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	viii
YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU.....	ix
TEŞEKKÜR	x
ÖZET	xi
SUMMARY	xii
KISALTMALAR SAYFASI	xiii
TABLolar LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM-KÜRESELLEŞME VE YEREL DİNAMİKLER	3
1.1. Küreselleşme Kavramı.....	3
1.1.1. Küreselleşmenin Özellikleri	5
1.1.2. Küreselleşmenin Kamu Yönetimi'ne Etkileri	6
1.1.3. Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma. 7	7
1.1.4. Küreselleşme ve Ulus Devletin Dönüşümü.....	8
1.2. Yerelleşme	9
1.2.1. Yerelleşme İlkesinin Fonksiyonları	10
1.2.2. Yönetimde Yerelleşme Nedenleri.....	11
1.2.3. Küreselleşmenin Yerelleşme Üzerindeki Etkisi	12
1.2.4. Yerelleşmeye Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkısı.....	12
1.3. Yönetişim	13
1.3.1. Yönetişim İlkeleri	13
1.3.2. Yönetişim Türleri.....	14
1.3.3. Yönetişimin Temel Özellikleri	15

1.3.4. Yönetişimin Kapsamı.....	15
1.3.5. Bölgesel Yönetişim.....	16
1.3.6. Avrupa Birliği ve Yönetişim.....	16
1.3.7. Kamu Yönetiminde Yönetişim Kavramı ve Kullanımları.....	17
1.3.8. Türkiye’de Yönetişim Uygulamaları.....	18
1.4. Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı.....	20
1.4.1.Yeni Kamu Yönetimi (YKY) Düşüncesinin İlkeleri.....	21
1.4.2.Yeni Kamu Yönetimi (YKY) Düşüncesinin Temel Özellikleri.....	22
1.5. Bölgeselleşme.....	22
1.5.1. Bölgeselleşmeyi Destekleyen ve Bölgeselleşme Karşıtı Görüşler.....	23
İKİNCİ BÖLÜM-BÖLGE, BÖLGESEL KALKINMA VE DENGESİZLİK	
TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI.....	26
2.1. Bölge Kavramı.....	26
2.1.1. Bölge Ayrımları.....	27
2.1.1.2. Ekonomik Gelişme Seviyelerine Göre Bölgeler.....	27
2.1.1.2.1. Gelişmiş Bölge.....	28
2.1.1.2.2. Az Gelişmiş Bölge.....	28
2.1.1.2.2.1. Az Gelişmiş Bölgede Siyasal Özellikler.....	30
2.1.1.2.3. Gelişme Halindeki Az Gelişmiş Bölge.....	30
2.1.1.2.4. Potansiyel Gelişme Bölgeleri.....	31
2.1.1.3. Makro Ekonomik Açıdan Bölgeler.....	31
2.1.1.3.1. Homojen Bölge.....	31
2.1.1.3.2. Polarize Bölge.....	32
2.1.1.3.3. Plan Bölge.....	33
2.2. Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Değişmeler.....	33

2.2.1. Kalkınma ve Bölgesel Kalkınma	34
2.2.1.1. Geleneksel Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı.....	36
2.2.2. Modern Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı	37
2.2.2.1. Modern Bölgesel Kalkınma Yaklaşımına Göre Bölgesel Kaynakların Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi İçin Temel Hareket Alanları	38
2.2.2.2. Bölgesel Politika Konseptinde Değişim	39
2.3. Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarını Azaltıcı Politikanın Temel İlkeleri.....	41
2.3.1. Sosyal Karlılık İlkesi.....	41
2.3.2. Yapay Kalkınma Kutbu İlkesi	42
2.3.3. Halkın Katılması İlkesi.....	42
2.4. Bölgesel Dengesizlik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	43
2.4.1. Bölgelerarası Dengesizliklere İlişkin Görüşler.....	44
2.4.2. Bölgesel Dengesizliğin Sosyo-Politik Sakıncaları.....	44
2.5. Türkiye’de Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Ortaya Çıkmasına Yol Açan Nedenler.....	45
2.5.1. Ekonomik ve Sosyal Nedenler.....	45
2.5.2. Coğrafi Nedenler.....	46
2.5.3. Tarihsel Nedenler	46
2.6. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları Tarihi	47
2.6.1. Türkiye’de Planlı Dönemlerde Bölgesel Dengesizlik Çalışmaları	48
2.6.1.1. Planlı Dönemde Bölgesel Kalkınmanın Gelişmesi	48
2.6.1.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	51
2.6.1.1.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).....	51
2.6.1.1.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).....	51
2.6.1.1.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	51

2.6.1.1.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	52
2.6.1.1.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	52
2.6.1.1.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).....	52
2.6.1.1.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).....	53
2.6.1.1.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)	53
2.6.1.1.10. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	54
2.6.1.1.10.1. Onuncu Kalkınma Planı'nda Kapsayıcı Bölümler.....	54
2.6.1.1.10.2. Onuncu Kalkınma Planı'nda Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik	55
2.7. Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Proje Çalışmaları.....	57
2.7.1. Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK)	57
2.7.2. Doğu Anadolu Projesi (DAP).....	58
2.7.3. Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP).....	60
2.7.4. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP).....	61
2.7.5. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM-AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	63
3.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarıyla İlgili Kavramsal Çerçeve	63
3.2. Avrupa Birliği'nde Bölgesel Kalkınma Politikaları	65
3.2.1. Avrupa'da Bölgesel Kalkınma Ajansları	68
3.2.1.1. Avrupa'daki BKA'ların Kurumsal Yapıları.....	70
3.2.1.2. Avrupa'daki BKA'ların Gelir Kaynakları	72
3.3. Bazı Avrupa Ülkelerinde Kalkınma Ajansı Uygulamaları	73
3.3.1. İngiltere	74
3.3.2. İtalya.....	76
3.3.3. Polonya.....	77

3.4. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın Tarihçesi.....	78
3.4.1. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (NUTS).....	80
3.4.2. Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın Hukuki ve Kuramsal Altyapısı.....	83
3.4.2.1. 5449 Sayılı Kanun’a Göre Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Amaçları, Genel Koordinasyonu, Görev ve Yetkileri	83
3.4.2.1.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu.....	84
3.4.2.1.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları.....	84
3.4.2.1.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Koordinasyonu	85
3.4.2.1.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Görev ve Yetkileri	85
3.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı, İnsan Kaynakları ve Gelir Kaynakları.....	87
3.5.1. Kalkınma Kurulu	87
3.5.1.1. Kalkınma Kurulunun Görev ve Yetkileri.....	88
3.5.2. Yönetim Kurulu	89
3.5.2.1. Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri	90
3.5.3. Genel Sekreterlik	91
3.5.4. Yatırım Destek Ofisleri	92
3.5.4.1. Yatırım Destek Ofislerinin Görev ve Yetkileri	92
3.5.5. Bölgesel Kalkınma Ajansları’nda İnsan Kaynakları.....	92
3.5.6. Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın Bütçe, Gelir ve Giderleri	93
3.5.7. Yönetim Bilgi ve Karar Destek Sistemleri.....	97
3.5.7.1. Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS).....	97
3.5.7.2. İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi (İKİS).....	97
3.5.8. Planlama, Proje ve Faaliyet Destekleme	99
3.5.9. Mali Yönetim Yeterliği ve Denetim	101

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM-MEVLANA KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ	105
4.1. Genel Bilgiler	105
4.1.1. Misyon ve Vizyon.....	106
4.1.2. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın Görev ve Yetkileri.....	106
4.2. Organizasyon Yapısı.....	107
4.2.1. Kalkınma Kurulu	108
4.2.2. Yönetim Kurulu	113
4.2.3. Genel Sekreterlik	114
4.2.3.1. Genel Sekreterin Nitelikleri	114
4.2.3.2. Genel Sekreterin Görev ve Yetkileri	115
4.2.3.3. Araştırma Etüd ve Planlama Birimi.....	116
4.2.3.4. Program Yönetim Birimi	118
4.2.3.6. Destek Hizmetleri Birimi.....	123
4.2.4. Konya Yatırım Destek Ofisi.....	123
4.2.5. Karaman Yatırım Destek Ofisi	124
4.3. İnsan Kaynakları ve Personel Yapısı.....	124
4.4. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın Bütçesi.....	127
4.5. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın Planlama Faaliyetleri	130
4.5.1. TR52 Düzey 2 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planı	131
4.5.2. Mevlana Kalkınma Ajansı Stratejik Planı (2013-2017).....	133
4.5.3. Konya Karaman 2014-2023 Taslak Bölge Planı	134
4.6. Destekler	135
4.7. TR52 2. Düzey Bölgesi.....	136
4.7.1. TR52 2. Düzey Bölgesi Genel Bilgiler	136
4.7.1.1. TR521 Konya İlinin İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu.....	138

4.7.1.1.1. TR521 Konya Ekonomisi	139
4.7.1.2. TR522 Karaman İlinin İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu	140
4.7.1.2.1. TR522 Karaman'da Sanayi ve Ticaret (2012-2013).....	141
SONUÇ	143
KAYNAKÇA	145
ÖZGEÇMİŞ.....	156

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Hakan BADEM

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Hakan Badem".

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hakan BADEM		
	Numarası	134228001018		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı	Yrd.Doç.Dr. Filiz Tufan EMİNİ		
	Tezin Adı	Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Mevlana Kalkınma Ajansı Örneği		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI ve MEVLANA KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ başlıklı bu çalışma 07.../07.../2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd.Doç.Dr. Filiz Emin	Danışman	
Prof.-Dr. Önder Kutlu	Üye	
Doç.Dr. Mehmet Mercuk	Üye	

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

TEŞEKKÜR

Hazırlamış olduğum tezde yardımlarını esirgemeyen, bana yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ başta olmak üzere, değerli hocam Prof. Dr. Önder KUTLU'ya, Enstitü Müdürümüz Doç. Dr. Mikail ALTAN'a, Enstitü Sekreterimiz M. Ali YILMAZ'a, Mevlana Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. Ahmet AKMAN'a, Kalkınma Uzmanı İsmail ARAS'a, değerli enstitü çalışanlarına ve beni daima destekleyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hakan BADEM	Numarası: 134228001018
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ	
Tezin Adı		Türkiye Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Mevlana Kalkınma Ajansı Örneği	

ÖZET

Türkiye’de çok belirgin olan bölgeler arası gelişmişlik farklarını gidermek amacıyla 5449 sayılı ve 25.01.2006 tarihli Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır. İlgili Kanun çerçevesinde; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulan kalkınma ajansları 26 Düzey 2 bölgesinde kurularak faaliyetlerine başlamıştır.

2006 yılında yürürlüğe giren Kanun çerçevesinde pilot olarak İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları aynı yıl içerisinde kurulmuştur. 2008 yılında sekiz ajans, 2009 yılında ise Konya ve Karaman illerini kapsayan Mevlana Kalkınma Ajansı ile birlikte on altı ajans kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bölge, Kalkınma, Planlama, Ajans, Mevlana Kalkınma Ajansı.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hakan BADEM	Numarası: 134228001018
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Filiz Tufan EMİNİ	
Tezin Adı		Türkiye Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Mevlana Kalkınma Ajansı Örneği	

SUMMARY

For the purpose of removing the inter regional development differences which are very apparent in Turkey, the 5449 numbered and 25.01.2006 dated Law About the Establishment, Coordination and Duties of the Development Agencies has been made. Within the context of the related Law; by means of developing the collaboration between the public sector, private sector and non governmental organisations, ensuring the onsite and effective usage of the resources and mobilising the local potential, the development agencies which have been established in accordance with the national development plan and principles and policies foreseen in the programs for increasing the regional development, providing their sustainability, decreasing the inter regional and inside region development differences, have started their service being established in the 26 Order 2 region.

Within the context of the law that entered into force in the year of 2006 İzmir and Çukurova Development Agencies have been established in the same year as pioneer. Eight agencies in the year of 2008 and alongside with the Mevlana Development Agencies comprising Konya and Karaman provinces in the year of 2009 sixteen agencies have been established.

Keywords: Region, Development, Planning, Agency, Mevlana Development Agency.

KISALTMALAR SAYFASI

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ABİGEM: Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri

AEPB: Araştırma, Etüd ve Planlama Birimi

ANKARAKA: Ankara Kalkınma Ajansı

AR-GE: Araştırma ve Geliştirme

BELDES: Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi

BKA: Bölgesel Kalkınma Ajansları

BM: Birleşmiş Milletler

BYKP: Beş Yıllık Kalkınma Planı

DAP: Doğu Anadolu Projesi Ana Planı

DHB: Destek Hizmetleri Birimi

DOKAP: Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

EURADA: Eurapean Assocation of Regional Development Agencies

GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi

GSKD: Gayri Safi Katma Değer

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GZFT: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler

IMF: Uluslararası Para Fonu

İBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

İDB: İzleme ve Değerlendirme Birimi

İKİS: İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi

İZKA: İzmir Kalkınma Ajansı

KAYS: Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi

KEİB: Karadeniz Ekonomik İşbirliği

KMYK: Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KOP: Konya Ovası Projesi

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

KÖY: Kalkınmada Öncelikli Yörelere

KÖYDES: Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi

KPSS: Kamu Personel Seçme Sınavı

KTO: Konya Ticaret Odası

MEVKA: Mevlana Kalkınma Ajansı

MW: Megawatt

NUTS: The Nomenclature of Territorial Units for Statistics

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

OSB: Organize Sanayi Bölgesi

PYB: Program Yönetim Birimi

SADAV: Sosyal Araştırmalar ve Dayanışma Vakfı

SEGE: İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

SODES: Sosyal Destek Programı

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

SUKAP: Su ve Kanalizasyon Altyapı Programı

SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TKDK: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TTK: Türkiye Taşkömürü Kurumu

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜMSİAD: Tüm Sanayici ve İş Adamları Derneği

TVA: Tennessee Valley Authority

WB: Dünya Bankası

WTO: Dünya Ticaret Örgütü

YDO: Yatırım Destek Ofisi

YHGP: Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi

YKY: Yeni Kamu Yönetimi

YPK: Yüksek Planlama Kurulu

ZBK: Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo-1: Geleneksel ve Yeni Kamu Yönetiminin Farkları.....	20
Tablo-2: Türkiye'de Yerleşme Merkezleri Kademeleşmesi Çalışmasına Göre Saptanan Polarize Bölgeleri.....	32
Tablo-3: Bölgesel Politika Konseptinde Değişim.....	39
Tablo-4: Bölgesel Politika Paradigmasındaki Değişmeler	40
Tablo-5: Bölgesel Politikaların Sosyal Fayda ve Maliyetleri.....	42
Tablo-6: Bölgesel Politikaların Dönemler İtibariyle Değerlendirilmesi	48
Tablo-7: Onuncu Kalkınma Planı'nda Bölgesel Gelişme ve Rekabet Edebilirlik Alanlarında Gelişme ve Hedefler	56
Tablo-8: Türkiye ve AB Bölgesel Politikalarının Karşılaştırılması.....	67
Tablo-9: Ülkelere Göre İlk Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Yılları	69
Tablo-10: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri.....	71
Tablo-11: İngiltere'de Bölge Kalkınma Ajansları ve Bölge Kurulları	74
Tablo-12: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması.....	81
Tablo-13: Yönetim Kurulunun Yapısı.....	90
Tablo-14: Mali ve Teknik Destekler (2008-2012).....	101
Tablo-15: Bakanlar Kurulu'nun 2008/14306 sayılı Kararı İle Kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansları	105
Tablo-16: Mevlana Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu Temsilcileri.....	109
Tablo-17: Mevlana Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu	114
Tablo-18: Mevlana Kalkınma Ajansı Personel Statü ve Lisans Durumu (2013) ...	126
Tablo-19: Mevlana Kalkınma Ajansı'nın 2013 Yılı Gelirleri ve Gerçekleşme Oranları.....	127
Tablo-20: Mevlana Kalkınma Ajansı'nın 2013 Yılı Giderleri ve Gerçekleşme Oranları.....	128
Tablo-21: Yıllara Göre Mevlana Kalkınma Ajansı Destekleri	135

Tablo-22: Yıllara Göre Konya ve Karaman İllerinin Nüfusu.....	137
Tablo-23: Konya Organize Sanayi Bölgelerindeki Firmaların Sektörel Dağılımı (Ekim 2011)	140
Tablo-24: Karaman Sanayisi Sektörel Dağılımı ve Çalışan Sayıları (2012).....	141

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Doğu Anadolu Projesi (DAP) Kapsamındaki İller	58
Şekil-2: Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Kapsamındaki İller.....	62
Şekil-3: İstatistikî Bölge Birimleri Düzey-2 Sınıflandırması.....	81
Şekil-4: Ajans Genel İşleyişi.....	84
Şekil-5: Ajans Organları ve İşleyiş Yapısı.....	87
Şekil-6: Ajans Gelirlerinin Merkez-Yerel Dağılımı (2010).....	95
Şekil-7: Kalkınma Ajansları Destek Türleri.....	101
Şekil-8: Kalkınma Ajanslarının Denetimi.....	104
Şekil-9: Mevlana Kalkınma Ajansı Organizasyon Şeması	108
Şekil-10: Mevlana Kalkınma Ajansı Genel Sekreterlik Organizasyon Şeması	116
Şekil-11: Birimler Bazında Personel Sayısı ve Yüzdeleri (2013)	127
Şekil-12: TR52 Düzey 2 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planı	132
Şekil-13: Konya Karaman 2014-2023 Taslak Bölge Planı	135

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte bölgesel olgusu öne çıkmış, bütün ülkeler için büyük bir sorun olan bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak için bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının bilinen ilk uygulaması, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1930 yılında kurulan Tennessee Valley Authority (TVA)'dir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, bölgesel kalkınma konusunun önem kazanması ile birlikte, Avrupa'da kalkınma ajansları kurulmaya başlamış, Avrupa Birliği bölgesel politikalarının da etkisiyle sayıları giderek artmıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde, Avrupa Birliği Komisyonu'nca yayınlanan her ilerleme raporunda Türkiye'nin bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklarının giderilmesi hususu sıklıkça vurgulanmıştır. Bu maksatla Türkiye'de 5449 sayılı ve 25.01.2006 tarihli Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır. 5449 sayılı Kanun çerçevesinde; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulan kalkınma ajansları, 26 Düzey 2 bölgesinde kurularak faaliyetlerine başlamıştır. 2006 yılında yürürlüğe giren Kanun çerçevesinde ilk olarak İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları aynı yıl içerisinde kurulmuştur. 2008 yılında sekiz ajans, 2009 yılında ise Konya ve Karaman illerini kapsayan Mevlana Kalkınma Ajansı ile birlikte on altı ajans kurulmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde küreselleşme, yerelleşme, yönetim, yeni kamu yönetimi anlayışı ve bölgeselleşme konularından bahsedilecektir. İkinci bölümde, bölge kavram ve ayrımları, bölgesel kalkınma politikalarında yaşanan değişimler, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltıcı politikanın temel ilkeleri, bölgesel dengesizlik kavramı ve tarihsel gelişimi, Türkiye'de bölgeler arası gelişmişlik farklarının ortaya çıkmasına yol açan nedenler, Türkiye'de bölgesel kalkınma politikaları tarihi ve Türkiye'de bölgesel kalkınma proje çalışmaları incelenecektir. Üçüncü bölümde, bölgesel kalkınma ajanslarıyla ilgili kavramsal çerçeve, Avrupa Birliği'nde bölgesel kalkınma politikaları, bazı Avrupa ülkelerinde kalkınma ajans

uygulamaları, 5449 sayılı Kanun, kalkınma ajanslarının organizasyon yapıları, insan kaynakları ve gelir kaynaklarından bahsedilecektir.

Dördüncü bölümde ise, Mevlana Kalkınma Ajansı'nın organizasyon yapısı, insan kaynakları, bütçesi, planlama faaliyetleri, destekleri ve TR52 2. Düzey Bölgesi incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE YEREL DİNAMİKLER

B. Parlak ve Z. Sobacı'ya göre, günümüzde kamu yönetimi, özellikle küresel gelişmelerin sonucu olarak geleneksel kurumsal yapısının kaldıramayacağı bir kapasite zorlamasıyla karşı karşıya kalmıştır. Kamu yönetimini etkileyen ve değişime/yeniden yapılanmaya zorlayan “eğilim” ve unsurların sayısı giderek artmaktadır. Kamu yönetiminin karşısına çıkan bu yeni sorunlar, geleneksel yapısının sarsıcı bir biçimde tartışılmasına neden olmuştur. Çünkü kamu yönetimi mevcut durumuyla geleneksel sorunları bile aşamayacak durumdayken, küreselleşme sürecinin getirdiği yeni sorunlarla nasıl başa çıkabilecektir? Bu soru yoğun bir biçimde bütün ülkelerde tartışılmıştır ve tartışılmaya devam etmektedir. İnsan haklarıyla ilgili sorunlar, özel sektörün yenilikçi yöntemleri, aşırı merkezîyetçiliğin yol açtığı kamu hizmeti sorunları, “bürokrat ve teknokrat hegemonyası”, sivil toplumun güçlenmesi, yerelleşme ve yerel yönetimlerin daha fazla önemsinmesi ve elbette yolsuzluklar yeni dönemde kamu yönetiminin karşısına çıkan ve mevcut kapasitesini zorlayan sorunlar arasında sayılabilir (Aktaran: Çukurçayır, 2011: 35).

1.1. Küreselleşme Kavramı

“Küreselleşme oldukça uzun bir geçmişi olan ve halen de yaşayan çok boyutlu bir olgu olduğu için sınırları kesin çizgilerle çizilmiş ve üzerinde uzlaşmaya varılmış bir tanımlamasını yapmak oldukça güçtür. “Körlerin fili tanımlamaya çalışmaları” gibi küreselleşmeye ilişkin açıklayıcı tanımlar yapmaya çalışanlar da buldukları konunun küreselleşme kavramıyla yaptığı açığa göre farklı renkte tanımlamalar yapmaktadır” (Günsoy, 2006: 8).

“Küreselleşme kavramının muğlaklığı, küreselleşme üzerine yapılan yoğun çalışmaların neredeyse tümünün değindiği bir konudur. Küreselleşmenin sosyal bilimlerin alanına giren birçok konuya doğrudan ya da dolaylı olarak temas etmesi bu kavramın tanımını zorlaştıran konulardan biridir. Her ne kadar küreselleşme kavramının 1990'lı yıllardan itibaren yaygın bir şekilde kullanılmasında onun iktisadi boyutu belirleyici olmuş olsa da, küreselleşmeden söz edildiğinde söz konusu olan sadece ticari ve finansal ilişkilerin küresel bir boyut kazanması değil, aynı zamanda

kültürlerin iç içe geçişi, mekanın ve onun algılanma biçiminin dönüşümü, iktisadi ve sosyal hayatı düzenleyici evrensel normların ortaya çıkışı, enformasyon ve iletişim kanallarında yaşanan devrim niteliğindeki gelişmeler, ulusal sınırların ve ulusal egemenliklerin aşılması, insanların tüm bunların yanında ve bunlara paralel olarak artan yasal ve yasadışı hareketliliği gibi bir dizi başka öğedir” (Yıldızcan ve Aladağ, 2011: 6).

R. A. Aslanoğlu'na göre, küreselleşme, dünyanın “tek bir yer” olarak algılanması yönündeki “bilinç artışı” nı anlatan bir kavramdır. Doğaldır ki, bu sürecin “tek bir yer” olma niteliği, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel anlamda bütün insan yaşamına ilişkin biçimleri kapsamaktadır. Bir toplumda meydana gelen bir gelişme ve dönüşüm; ilerleme ya da küresel normlara göre gerileme olarak kabul edilecek birçok şey, diğer ulusların sosyal ve siyasal sistemlerini önemli ölçüde etkilemektedir (Aktaran: Çukurçayır, 2006: 112).

H. Tutar'a göre, Küreselleşme temel anlamıyla kökten reformlarla ulusal stratejileri anlamsızlaştırmak ve bunların uluslararası piyasaların yaptırımları karşısında tutunamayacaklarını ima etmek anlamına gelmektedir. Bu anlamda kullanımıyla kavram, kapitalizmin yayılmacı mantığına asla gönderme yapmamakta, daha da önemlisi bu yayılmanın emperyalist boyutuyla bağ kurmaktan kaçınmaktadır (Tortop vd., 2010: 381).

“Bazılarına göre; küreselleşme ekonomik, siyasal ve sosyal ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırlar dışına taşarak dünya geneline yayılmasıdır. Bu bakış açısına göre, küreselleşme ülkeler arasında fiziksel ve ekonomik egemenliklerin törpülenmesi anlamını taşımaktadır. Bu anlamıyla küreselleşme farklı toplumsal kültürlerin ve inançların daha yakından tanınması; ülkeler arasındaki her türlü ilişkinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması; ideolojik ayrımlara dayalı kutupların ortadan kalkması sonucunu doğuran kaçınılmaz bir süreçtir” (Erbay, 1998: 148).

“Bazılarına göre ise küreselleşme, soğuk savaş döneminden sonra, Batı'nın zaferini yeni bir açılımla dünya geneline yaymasıdır. Uluslararası sermayenin egemenliği kayıtsız şartsız hale gelmekte ve dünya ölçeğinde tekelleşmektedir.

Dolayısıyla bu yaklaşımları savunanlara göre küreselleşmeyi emperyalizmin yeni yüzü olarak tasvir etmek mümkündür” (Erbay, 1998: 148).

“Ülkeler arasında ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal etkileşimin gelişmesini ve ülkelerin birbirine olan bağımlılığının artmasını ifade eden ‘Küreselleşme’ çok kültürlülüğü ve demokratikleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri ile ulaştırma alanlarındaki gelişme, uluslararası kaynak ve finans hareketliliğini hızlandırmaktadır” (Can, 2008: 5).

J. Habernas’a göre, küreselleşme kavramı, ulaşım, iletişim ve değişim ilişkilerinin ulusal sınırlardan taşacak şekilde yoğunlaşması ve çapının büyümesini ifade etmektedir (Aktaran: Gökçe, 2003: 207).

Küreselleşme, dünyayı bir köy haline getirirken, yine amaçları doğrultusunda yereli ve yerel alanda da yurttaşı güçlendirme çabalarını yoğunlaştıran bir süreci başlatmıştır (Çukurçayır, 2011: 14).

1.1.1. Küreselleşmenin Özellikleri

Küreselleşmenin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Tortop vd., 2010: 383-384):

- Küreselleşme çok nedensellik ve çok boyutluluk içinde hareket etmekte ve tüm bu boyutları içeren ama aynı zamanda bunun gerisine giden bir süreç olarak değerlendirilmektedir.
- Sürecin en temel niteliği zaman-mekan ilişkisinde gündeme gelen radikal dönüşümlerdir. Bu dönüşümler hem zamanın hem de mekanın yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır.
- Küreselleşme günlük yaşamın deneyim ve pratiklerinin kurucu öğelerinden biri olarak ele alınmaktadır.
- F. Keyman’a göre, küreselleşme çelişkilerle çevrelenmiş ama aynı zamanda dönüştürücü etkisi olan bir süreçtir.
- H. Al’a göre, küreselleşme, küresel elektronik ve ekonomi sürecini devreye sokmuş, bu yeni ekonomide bankacılar, şirketler, fon yöneticileri ve milyonlarca bireysel yatırımcı, çok büyük miktardaki sermayeyi anında dünyanın bir ucundan

diğerine aktarabilme imkanına kavuşmuştur. G. Şaylan'a göre, bu dönüşüm, karlılık düzeyinin yükselmesine önemli katkılar sağlamış ve bunun sonucunda sermaye, yatırım ve üretim için en uygun koşulları sağlayacak biçimde tüm dünyaya yayılmıştır.

1.1.2. Küreselleşmenin Kamu Yönetimi'ne Etkileri

A. Farazmand'a göre, küreselleşme sürecinden kamu yönetimlerinin etkilenişini ana hatlarıyla şu şekilde belirtilebilir (M. Akif Özer'den Aktaran: Tortop vd., 2010: 389-390):

- Küreselleşme sürecinde, küreselleşen özel kesim lehine kamu ve özel kesim alanlarının görünüşünde ciddi dönüşümler olmaktadır. Devlet ve kamu kesiminin kaynaklarının dağılımının, refahın adil paylaşımı, ekonominin istikrarı, ekonomik gelişme gibi alanlardaki öncü ekonomik rolü, küreselleşen şirket seçkinleri tarafından geçersiz kılınmaktadır.
- Günümüzde sivil yönetimden sivil olmayan yönetim biçiminde formüle edilebilecek şekilde devlet ve kamu yönetiminin niteliğinde ve faaliyetlerinde oldukça büyük bir değişim yaşanmaktadır. Kamu yönetimi sermaye birikimini kolaylaştıracak biçimde sivil yönetimden kamunun sivil olmayan yönetimine dönüşmektedir. Dengeleyici yönetsel devletin yerini şirketleşmiş bir zora dayalı devlet almakta ve zora dayalı bir bürokrasiyle karakterize edilen bu devlet, milyonlarca insanı toplumsal düzene karşı potansiyel tehdit olarak görmektedir.
- Küreselleşen devlet kamu yönetimini çok iş yapmaya zorlamaktadır. Kamu yöneticileri özel sektörden gelen yetersizlik iddiaları yüzünden psikolojik baskı altında bulunmaktadır.
- Profesyonelleşme küresel düzeyde kamusal hizmet alanına kurumsal, moral ve ahlaksal ölçütler getirmektedir.
- Küreselleşme sürecinde özelleştirme teşvik edilirken rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele özendirilmektedir. Kamu yönetiminin yurttaşları tüketiciler olarak görev piyasa temelli kavramlara ve yaklaşımlara karşı çıkması gerektiği belirtilmektedir.

- Küreselleşme elitizmi yüceltmektedir ve her biri bağımlı şirket, ya da uluslararası şirketlerin ajanları olarak faaliyetler yürüten iş adamı, yönetici gibi seçkinleri zenginleştirmektedir.
- Küreselleşme insanların yaşamlarını etkileyen çok önemli kararların alınmasında, yurttaşların katılımcı rollerini ve kamu yöneticilerini dışarıda bırakmak suretiyle yerel yaşamlarını tehdit etmektedir.
- Küreselleştirme sürecinde kamu yönetimi ile ilgili alanlarda bunun karşılaştırmalı ve uluslararası gibi alt disiplinlerini de kapsayan bilgi genişlemesi olmaktadır.
- Küreselleşme, başka halklar, kültürler ve kamu yönetimleri konusunda bilgilenmeyi sağlamak ve kişilere zengin yönetim geleneklerini tanıma fırsatı vermektedir.
- Küreselleşme kamu yönetimi topluluğunda insan bilincine yönelik bir karşı çıkış olarak değerlendirilmektedir. Küresel topluluğun profesyonel yurttaşları, küresel topluluğun her köşesinde neler olup bittiğini gözleme ve araştırma olanağına ve sorumluluğuna sahiptirler.
- Küresel topluluğun çıkarlarının koruyucuları olarak gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerdeki kamu yöneticileri, ahlaklı davranmak üzere küresel bir sorumluluk taşımaktadır.
- Kamu yönetiminde araştırma ve geliştirme belli bir dereceye kadar küreselleşme tarafından olumsuz etkilenmekte, ancak araştırma alanının sürekliliği bozulmamakta, bütün devletlere, kapitalizmi küreselleştirmek konusunda ihtiyaç duyulurken, her devletin sahip olduğu kamu yönetimi fonksiyonlarını ortadan kaldırmak mümkün olmamaktadır.

1.1.3. Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma

B. Ayman Güler'e göre, Türk kamu yönetiminde "merkezi yönetim" (dar anlamda devlet) bağlamında küreselleşme sürecine uyum yönündeki gelişmeler, hukuksal düzenleme girişimleri üzerinden değerlendirilebilir. Türkiye'de son on yıllarda kamu yönetiminde yeniden yapılanmaya dönük birçok hukuksal düzenleme girişimi bulunmaktadır. Bunlar içinde öne çıkanlara değinilecek olursa, Kamu

Yönetimi Temel Kanunu, sistemin yapısını, devlet idaresinin kuruluş ve işleyiş ilkelerini yeni ilkelere bağlamak üzere hazırlanmıştır. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, para yönetimini düzenlemekte; devletin yeni örgütlenmesinin kamu gelir ve harcama sistemini kurmaktadır. Diğer bir ifadeyle, “kamu kaynak yönetimini” konu almaktadır. Kamu Personel Rejimi Kanunu, kamu istihdam rejimini, yeni tip devletin kamu personel rejimi doğrultusunda tesis etmeyi amaçlamaktadır. Kalkınma Ajansları Kanunu ile Avrupa Birliği’nin talepleri doğrultusunda bölge yönetimleri oluşturulmuştur. Bağımsız İdari Otoritelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile devlet yönetiminin asli kurumları olarak iş gören bakanlıkların yetki alanlarının daraltılmasının öngörüldüğü söylenebilir (devletin küçültülmesi). Ayrıca bu üst kurullar, TBMM’nin karar ve denetim yetkisi dışında çalışacak yeni karar merkezleri yaratılması olarak düşünülebilir (Aktaran: Özel, 2008: 252).

1.1.4. Küreselleşme ve Ulus Devletin Dönüşümü

“Ulus-devlet, bir değişim ve dönüşüm içindedir. Küreselleşme ile ortaya çıkan küresel aktörler, ulus-devleti, serbest piyasa demokrasisine dönüştürerek, küresel ekonomik sisteme entegre etmektedir. Bu süreçte etkili olan araçlar, uluslar arası finans piyasaları, çokuluslu şirketler, Uluslar arası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi uluslar arası kuruluşlar ile Moody’s Investors Service ve Standard&Poor’s gibi kredi notu kurumlarıdır. Bugün küresel ekonomik sistemde ulus-devletler için, uluslar arası sermayeye ve çokuluslu şirketlere kapıları açmadan ilerlemenin, büyümenin imkanı kalmamıştır. Bu nedenle, ulus-devletler, uluslar arası sermayeyi çekmek ve çokuluslu şirketlerin kendi ülkelerine yatırım yapmalarını sağlamak için serbest piyasa ekonomisini benimsemek ve ekonomi politikalarını da bu doğrultuda oluşturmak durumundadırlar. Bu süreç, entegre olunacak küresel ekonomiye daha uyumlu bir ulusal ekonomiyi sağlamak için “hukuki” ve “idari” yeniden yapılandırmayı da gerektirmekte ve devleti bu açıdan dönüştürerek, çok aktörün etkisi altında bir siyasal yapı ortaya çıkarmaktadır” (Tok, 2008: 15).

1.2. Yerelleşme

“Küreselleşmeyle birlikte bölgeselleşme ve yerelleşme süreci de yaşanmaktadır. Bu süreçte hiyerarşi ve bağımlılığa karşı çıkılmakta, merkezi yönetimin altındaki yönetimlerin ulus-devletin tekelindeki yetkileri kullanabileceği düşünülmekte ve yerel halkın istekleri giderek önem kazanmaktadır” (Özer, 2010: 69).

R. Keleş'e göre, kavram olarak yerellik, özellikle Avrupa'nın bütünleşmesinden sonra olağanüstü bir ilgi görmektedir. Çünkü ulus devlet anlayışının tartışıldığı ve Avrupa'nın birlik haline gelmesinin yerel yönetimleri rahatsız eden milliyetçilik kaygılarını yoğunlaştırdığı bir dönemde yerellik özel bir ilgi görmektedir. Bu ilke, halka yakın birimler olarak yerel yönetimlerin ve bölgelerin, yürütmekle sorumlu oldukları bütün görevleri öncelikle kendilerinin yerine getirmeleri gereğini vurgulamaktadır. Ancak, ellerinde bulunan yetkilerin yeterli olması gerekir. Yerel halkın daha fazla yönetime katılması, yerelleşmenin güçlendirilerek demokratik gelişmenin sürdürülmesi de, bu ilkenin sağlayacağı yararlarıdır. Yerel yönetim birimlerinin olabildiğince halka yakın olması ve alınan kararların da halka yakın düzeylerde alınması anlamlarında, yerellik (subsidiarity) ilkesi, 1992 Maastricht Avrupa Birliği Antlaşması ile ayrı bir önem kazanmıştır (Aktaran: Çukurçayır, 2006: 114).

M. Çiçek ve M. Ökmen'e göre, yerel güçlere ve doğal dinamiklere ağırlık verilerek, ekonomik etkinliklerin en uygun alanlarda geliştirilmesi şeklinde uygulamalar getiren yerelleşme yaklaşımı, karar ölçeklerini küçültürken, “küreselleşme eğiliminin kendi bünyesinde taşıdığı tekdüze ve merkeziyetçi yapılanmaya karşı, tarihi, kültürel ve fiziksel yerel kimlikleri yeniden üreterek ve birbirine eklemleyerek daha insani ve yaşanabilir bir dünyanın oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır (Aktaran: Göktürk, 2006: 27).

“Yerelleşme, kamuya ait merkezi yönetim ve fonksiyonların; merkezi otoritenin taşra birimlerine, fonksiyonel otoritelere, özel yerel yönetimlere ya da hükümet dışı örgütlere devri demektir. Örneğin, Merkeziyetçi, üniter devletin prototipi olan Fransa'da yaşanan yerelleşme düşünürler tarafından yakından

izlenmektedir. Son olarak Fransa, 2003 yılında Anayasasında yaptığı bir değişiklik ile yerelleşmeyi (decentralisation) devletin niteliklerini belirleyen 1. maddesine koymuş ve bu konuya verdiği önemi göstermiştir (1. Maddesi: Fransa bölünmez, laik, demokratik ve sosyal bir cumhuriyettir. Köken, ırk ve din ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşların yasa önünde eşitliğini güvence altına alır. Tüm inançlara saygı gösterir. Örgütlenmesi adem-i merkeziyetçidir)” (Akpınar vd., 2011: 2).

“Yerinden yönetim, yerel nitelikteki kamusal hizmetlerin devlet tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kişilerince gerçekleştirilmesi için bir kısım kamu güçlerinin daha az yetkili bir otoriteye aktarılması amacıyla merkezi otoriteden geri çekilmesini ifade eder. Başka bir deyişle, yerinden yönetim topluma sunulacak bazı hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkezi yönetim teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi yönetim hiyerarşisine dahi olmayan kamu tüzel kişilikleri tarafından yürütülmesidir” (Bayrakçı, 2011: 8).

“Yerelleşme demokratikleşmeyi de getirebilir, ama bu her zaman yeterli bir koşul değildir. Bir başka deyişle yerelleşmenin sonucu demokratikleşme değildir. Kaldı ki, eşitsiz gelir dağılımı, ekonomik ve sosyal az gelişmişlik, söz konusu olunca yerelleşmenin sınırlarının ve sonuçlarının iyice hesap edilmesi gerekir. Bu arada önemle vurgulanması gereken nokta da, yerel yönetimler alanında yapılmaya çalışılan düzenlemelerin yaratacağı olumsuz etkiler nedeniyle yerel yönetimleri güçlendirecek reformlara karşı çıkmanın yanlışlığıdır” (Mengi, 2007: 114).

1.2.1. Yerelleşme İlkesinin Fonksiyonları

M. Akif Özer'e göre, yerellik ilkesinin fonksiyonları şu şekilde özetlenebilir (Aktaran: Tortop vd., 2010: 394):

- İlke yerel yönetimlerin yetkilerini korumaktadır.
- Özerk yönetim garantisinin güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır.
- Üst birliklerin, alt düzey üzerindeki ve kendi sorumluluğu içindeki görevlerinin yerine getirilmesini desteklemek ve tamamlamak şeklinde dayanışmacı davranmasını yani rekabeti teşvik etmektedir.

- AB yetkilerinin gerçekleştirilmesine olanak veren öngörülerin somutlaştırılması ve Birlik kararlarının sadece Birlik organlarıyla değil, aynı zamanda üye devletlerin organlarıyla da yürütülmesine imkan tanımaktadır.
- Yetki bölüşümünün rasyonel düzenlemesini sağlamaktadır.
- Bütünleştirici fonksiyonlara sahip olmanın avantajlarını kullanabilmektedir.

1.2.2. Yönetimde Yerelleşme Nedenleri

R. Keleş'e göre, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde, merkezin yükünü hafifletecek, merkezin verdiği birtakım yetkilerle donatılmış, merkez-dışı yerinden yönetim birimlerine gereksinim duyulmuştur. Bu, özellikle, artık günümüzde hemen her türlü incelemeye konu olan kamu yönetiminde "etkinlik" sorunuyla yakından ilişkilidir. Etkinliğin sağlanması için de, hizmet alanlarının sınırlarının belirlenmesi ve yerel yönetimlerin sayılarının azaltılması gibi yollar denenmektedir. Kentsel alt yapı hizmetlerinin ve yerel düzeyde yürütülebilecek birçok hizmetin, artık dünyanın birçok ülkesinde yerel yönetimlerce yerine getirilmesi gelenekselleşmiştir. Çünkü, yerel yönetimler, hizmetlerin halka kolay, ucuz ve en yakın yollardan sunulmasına olanak sağlarlar; yerel düzeyde yardımlaşma ve işbirliği duygularının gelişmesine hizmet ederler (Aktaran: Çukurçayır, 2006: 110).

Yerel yönetimlerin varlık nedenlerini şu üç başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar: Siyasal nedenler, idari nedenler ve toplumsal nedenlerdir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir (Bayrakçı, 2009: 17-18):

- Yerel yönetimlerin varoluşlarının siyasal sebeplerinin özünde demokrasi inancı yatar. Bu sebeptendir ki, mahalli idareler öteden beri demokrasinin temel kurumlarından biri olarak kabul edilmişlerdir. Vatandaşlar, demokratik ilkelere ve davranışlara alışkanlığı mahalli idarelerde kazanırlar.
- Yerel yönetimlerin varlık nedenlerinden olan idari nedenlerin başında ise kamu hizmetlerinin tümünün merkezden görülmesinin imkansız olması gelmektedir. Çok küçük ülkeler (Monako, Vatikan gibi) bir yana bırakılırsa, tüm kamu hizmetlerinin merkezden yürütülmesi olanak dışıdır. Özellikle otopark, taşıma, kent içi yol yapımı gibi hizmetlerin yerel yönetimlerce yapılması daha uygun olacaktır.

- Toplumsal gelişme yerel yönetimlerin varlığı ve gelişme düzeyi ile yakından ilgilidir. Bir ülkenin gelişmekte, sanayileşmekte ve hızla kentleşmekte olması, yerel yönetimlerin gelişmesine de yol açabilir.

1.2.3. Küreselleşmenin Yerelleşme Üzerindeki Etkisi

Yerel yönetimlerin küreselleşmenin getirdiği ulusların birbirinden daha fazla etkileşimi ve daha çok işbirliği olanaklarından da yararlanmaları için önemli fırsatlar doğmaktadır. Genel kamu yönetimi ve yerel yönetimler açısından bakıldığında uluslar arası alanda son yılların en önemli değişme ve gelişme konuları şunlardır (Çukurçayır, 2009: 13):

- Devletin Küçülmesi: Özel Sektör ve sivil toplumla işbirliği,
- Katılımcı ve yurttaş odaklı yönetimin güçlendirilmesi için yöntem geliştirme,
- Bürokrasinin azaltılması için desantralize/adem-i merkezi yönetimlerin özendirilmesi-yerindelik (Subsidiarity) ilkesi gereği,
- Yerel yönetimlerin yeniden örgütlenmesi: Saydam, esnek, denetlenebilir ve hesap verebilir örgüt yapılarının kurgulanması,
- Son olarak, bu vizyonun başarılabilmesi için özel sektör yöntemlerinden de yararlanarak akılcı bir insan kaynakları yönetiminin geliştirilmesi.

1.2.4. Yerelleşmeye Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkısı

B. Aykaç'a göre, sivil toplum kuruluşlarının yerelleşmeye en önemli katkısı; yerel platformlarda, yönetimle sivil toplum örgütlerinin ve hükümet dışı örgütlerin birbirlerini etkilemeleriyle, katılımcılık, kararlara katılma, karar alma sürecini etkileme, yönetime katılma gibi diğer bazı alt kavramların da yönetim sürecine dahil edilmelerini sağlamaları olmuştur. Ö. Bozkurt'a göre, bu doğrultuda yerel yönetimlerde seçilmiş görevlilerin görevine, olağan süresi bitmeden son verme yolu olarak tanımlanan geri çağırma mekanizmasının kullanılmasında da en etkin kuruluşlar konumundadırlar (Aktaran: Tortop vd., 2010: 399).

1.3. Yönetişim

“Yönetişim, “yönetim” veya “yönetmek” kavramından türetilmiştir. Bu kavramı ilk defa Dünya Bankası, 1989 tarihli raporunda kullanmıştır. Yönetişim, son otuz yıl içinde popüler hale gelmiştir ve “yönetim” kavramının alternatifi olarak literatürde ve günlük hayatta yaygın olarak kullanılmaktadır. Yönetişim, toplum-devlet ilişkilerinde karşılıklı etkileşime dayalı yeni bir yönetim tarzını ifade etmektedir. Verimlilik, sorumluluk, katılım ve etkinlik, 1970’lerin sonlarından itibaren kamu yönetimi literatüründe üzerinde en fazla durulan ilkeler olmuşlardır. Yönetişim kavramı, toplumu yönlendirmek ve yönetmek konusunda sorumluluk dengesinin devletten sivil topluma doğru kaymakta olduğuna işaret etmektedir. Başka bir anlatımla yönetişim, kamu yönetimini, devletin ve siyasal iktidarın faaliyetleri ile sınırlandırmamakta, bunlarla birlikte özel sektör ve sivil toplum örgütlerini de yönetimin vazgeçilmez aktörleri olarak kabul etmektedir. Burada çok aktörlü bir yönetim karşımıza çıkmaktadır” (Eryılmaz, 2011: 54).

“Yönetişim kavramının, kamunun yönetimi yetkisinin doğrudan devlet eliyle kamusal mekanizmalara göre değil, devlet-özel sektör-sivil (üçüncü sektör) adı verilen kesimlerce piyasa mekanizmalarına göre yönetilmesini öngören bir politika olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Yönetişim anlayışının özü, böyle bir içeriğe sahip olan “katılımcılık” ilkesinde ortaya çıkar. Bütün diğer ilkeler, özel-sivil sektörlü bu yeni iktidar yapısına uygun araçlar geliştirmeye dönüktür” (Güler, 2011: 316).

1.3.1. Yönetişim İlkeleri

H. Palabıyık’a göre, yönetişimin ilkeleri konusunda farklı kaynaklarda çok sayıda ilkedен söz edilmektedir. Ancak, yönetişimle ilgili belirli temel ilkeler vardır. Bu ilkeler şöyle özetlenebilir (Aktaran: Çukurçayır vd., 2012: 96-97):

- **Meşruiyet:** Yönetişim yaklaşımı, yönetimin meşruiyetinin en önemli kaynağının katılım olduğunu varsaymaktadır. Yönetim sistemlerinin halk tarafından kabullenilmesi için karar süreçlerinin bütün paydaşlara açık hale getirilmesi gerekmektedir.

- **Hesap verebilirlik:** Meşru bir yönetsel/siyasal sistem için temel koşul, hesap verebilir/denetlenebilir bir yapının var olmasıdır. Kamu örgütleri her zaman her eylem ve işlem için hesap verebilir olmak durumundadırlar.
- **Etkinlik:** Kamusal hizmetler ve olanaklar eşit olarak halka ulaştırılabilir ve bu sonuçlardan yurttaşlar memnun oluyorsa bu durumda kamu yönetiminin etkinliğinden söz edilebilmektedir.
- **Öğrenmeye dayalı yönetim:** Yönetişim yaklaşımında bilgi kullanımı yönetsel etkinliklerde en önemli boyuttur. Halkın, ekonomik, toplumsal, siyasal aktörlerin her durumda bilgi sahibi olabileceği bir süreçler bütünüün başarılması, yolsuzluklardan ve kötü yönetimden uzak bir kamu hizmet süreci ortaya çıkaracaktır.
- **Hakçalık ve Eşitlik:** Yönetsel etkinlikte hakkaniyet ilkelerinin gözetilmesi; yönetsel süreçlerin oluşumunda ve yönetsel süreçlerin sonucunda yurttaşların eşit bir biçimde her türlü olanak ve fırsattan yararlandırılması anlamına gelmektedir.

1.3.2. Yönetişim Türleri

Yönetişimle ilgili yazınlarda üç önemli yönetim türünden bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi “Küresel Yönetişim” dir. Artık insanlar, birer ürün ve hizmet tüketicisi olarak özel sektörde, yalnızca kendilerine sunulanı değil, gerçek seçim haklarını istemektedirler. Bunun sonucunda gerek ulusal alanlarda, gerekse dünya ölçeğinde yönetim, yerini karşılıklı etkileşimi içeren yönetim kavramına bırakmakta ve zamanla küresel yönetim denilen anlayış etkinlik kazanmaya başlamaktadır (Koçak, 2010: 473).

A. Özer’e göre, ikinci olarak “Kamu Yönetişimi” gelmektedir. Yönetişim kavramı genel olarak, tek yönlü nedensellik ilişkilerini değil, çok yönlü etkileşimleri ifade etmektedir. Buna göre yönetim toplumdaki kamu sektörünün ve özel kuruluşların, bireylerin ve sivil toplum örgütlerinin yönetime ilişkin toplam tutum ve davranışları biçiminde tanımlanabilmektedir. Bu durumda da farklı ve çoğu zaman çatışan çıkarların uyumsuzlaştırdığı, uzlaşıcı eylemlerini formüle edilip yaşama geçirildiği süreklilik arz eden bir süreçten söz edilebilmektedir (Aktaran: Koçak, 2010: 473).

R. Coşkun'a göre, yönetişimin son türü ise en yaygın kullanılan bir tür olan "İyi Yönetişim" dir. İyi yönetişimin bir tanımını yapacak olursak "İyi yönetişim, genellikle bir yönetimin ulaşılabilir, hesap verebilir, tahmin edilebilir, katılımcı ve şeffaf olması anlamına gelmektedir (Aktaran: Koçak, 2010: 473).

1.3.3. Yönetişimin Temel Özellikleri

Yönetişimin temel özellikleri şu şekilde belirtilmektedir (Tortop vd., 2010: 343):

- Ekonomik, sosyal ve politik öncelikler,
- Seçilmiş görevlilerin değişen rolleri,
- Katılımcılık,
- Bürokratik şartlar,
- Saydamlık,
- Yeni liderlik anlayışı,
- Demokratik sorumluluktur.

1.3.4. Yönetişimin Kapsamı

Yönetişim kendi kendini yöneten ağları yansıtan bir olgu olarak şu unsurları kapsamaktadır (Tortop vd., 2010: 345):

- Yönetişim yönetimden daha geniş kapsamlı bir kavram olarak devlet dışı aktörleri de kapsamakta ve devletin sınırlarını özel sektörün, kamu sektörünün ve gönüllü kuruluşların sınırlarına çekmektedir.
- Yönetişim, ortak amaçları paylaşan ve kaynakların mübadelesi ihtiyacını duyan aynı grubun üyeleri arasındaki ilişkilerin ve yaşanan etkileşim sürecinin sürdürülmesini öngörmektedir. Bu süreçte ilişkiler, etkileşimler oyunun kurallarına göre güven esasına dayalı olarak sürdürülmektedir.
- Yönetişimin kapsamında egemen bir otorite bulunmamaktadır. Ağlar önemli oranda devletten özerk, kendi kendilerini yöneten ve devlete karşı sorumlulukları olmayan bir konumdadırlar.

- F. S. Cope'ye göre, ağları yöneten yapılar piyasaya ve bürokrasinin hiyerarşik yapılmasına bir alternatif sunmaktadırlar. Tüm bunlar genelleştirildiğinde; yönetim, vatandaşların ve grupların, çıkarlarını iletebilecekleri, hukuki hakları kullanabilecekleri, yükümlülüklerini yerine getirebilecekleri ve farklılıkları azaltabilecekleri mekanizmaları, süreçleri ve kurumları kapsamaktadır (Aktaran: Tortop vd., 2010: 345).

1.3.5. Bölgesel Yönetişim

“Bölgesel yönetim, özellikle hem yönetim hem de iktisat disiplinlerindeki paradigmat dönüşümle birlikte bölgesel kalkınmada anahtar kavramlardan/modellerden birisi haline gelmiş ve Türkiye ile birlikte birçok ülkede de, bölgesel kalkınma modeli olarak uygulanan “kalkınma ajansları” örneğinde, giderek güncellik ve önem kazanmıştır. Bölgesel yönetim, kentsel yönetimden ve ulusal yönetimden farklı bir işlev üstlenmektedir. Ulus altı bir yapıda, merkezi yönetim, yerel yönetim, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek; çok sayıda “yerleşim birimi”nin ve “çevresinin” ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarını çözmek; bunu yaparken de açık, hesap verebilen, her zaman denetlenebilen, demokratik ilkeleri benimseyen bir “yönetim” mekanizması oluşturmayı amaçlamaktadır” (Çukurçayır, 2010: 627-629).

1.3.6. Avrupa Birliği ve Yönetişim

“Yönetişim konusunun AB bünyesinde incelenmesinde ise en dikkat çekici örnekler olarak; AB'nin bölgesel politikası ve yapısal fon uygulamaları, kurumsallaşmış Ombudsmanlık¹ sistemi ve yerel/ulusal/AB düzeyindeki kurumlarda yönetime katılmanın önemli yer tuttuğu bir gerçektir. AB'nin yönetim konusundaki politikaları, 2001 yılında AB komisyonunun kabul ettiği Beyaz Kitap çerçevesinde çizilmiştir. AB yönetim politikasının temel ilkeleri; açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik, etkinlik ve uyumdur. 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren AB Anayasası yerine geçen Lizbon Antlaşmasıyla birlikte; AB politikalarında yönetime verilen önemin ve bu ilkelerin altı tekrar çizilmiş, AB vatandaşlarının temsil edildiği AB Parlamentosu'nun görev ve yetkileri artırılmış, Ombudsmanlık sistemi

¹ Kamu denetçiliği.

güçlendirilmiş ve bölgesel-yapısal uyum politikalarında yerel/ulusal/AB kurumlarının ortaklığının önemi daha da net bir şekilde ortaya konulmuştur. AB'deki yönetişimin temel kaygısı, ulus devletlerde iyi yönetim uygulamalarını kökleştirmek ve kalıcı hale getirmek, bu sayede Birlik çapında ülke vatandaşlarının kendi ülkesinde ve Birlik kurumlarının yönetimlerinde aktif olarak yer almasını sağlamaktır. Bundaki amaç, hem AB vatandaşlarını olası ekonomik/siyasal/sosyal gelişmelere karşı daha bilinçli hale getirmek hem de çeşitli katılım yollarıyla onların sesini duyurabileceği platformlar hazırlayarak, vatandaşlarına seçimden seçime değil bütün kendisini ilgilendiren siyasaların oluşturulması sürecinde rol alabileceğini göstermektir” (Koçak, 2010: 490).

1.3.7. Kamu Yönetiminde Yönetişim Kavramı ve Kullanımları

Farklı disiplinlerde yönetim farklı anlamlarda kullanıldığı gibi kamu yönetimi disiplininde de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. H. G. Frederickson'a göre, kamu yönetiminde yönetim kavramının aldığı anlamlarla ilgili şu listeyi sunmaktadır (Aktaran: Demirci, 2013: 29):

- Yönetişim, siyasal kurumların yapısıdır.
- Yönetişim, bürokratik devletten üçüncü taraf yönetimine geçiştir.
- Yönetişim, yönetime piyasa temelli yaklaşımlardır.
- Yönetişim, sosyal sermaye, sivil toplum ve yüksek düzeyde vatandaş katılımının gelişmesidir.
- Yönetişim, risk alan yetkili kamu girişimcilerinin çalışmalarıdır.
- Yönetişim, İngiltere'de Tony Blair'in² “Üçüncü yol” yaklaşımı anlamında kullanılmaktadır.
- Yönetişim, Yeni Kamu İşletmeciliğidir.
- Yönetişim, kamu sektörünün performansıdır.
- Yönetişim, çeşitli yetki alanları arasında işbirliği ve ağbağ yönetimidir.
- Yönetişim, küreselleşme ve rasyonelleştirmedir.

² Birleşik Krallık Başbakanı.

- Yönetişim, şirketlere nezaret etme, şeffaflık ve muhasebe standartlarıdır.

1.3.8. Türkiye’de Yönetişim Uygulamaları

“Türkiye ölçeğinde çok başarılı uygulamalar olmasa da, yönetişimin ağırlıklı bir kabul gördüğünü kabul etmek gerekir. AK Parti hükümetlerinin 2003 sonrası yaptığı birçok yasal düzenlemede yönetişimin izlerine rastlamak olanaklıdır. Bilgi Edinme Yasası, İl Özel İdaresi ve Belediye Yasası’ndaki birçok madde yönetişim uygulamalarının yansımasıdır. Özellikle 5393 sayılı Belediye Yasası’ndaki kent konseyleri ile ilgili madde çok önemlidir. Ancak, uygulamada bu ilkelerin başarılı olduğunu söylemek güçtür. Bu güçlükler iki yönlü bir sorundan kaynaklanmaktadır. Öncelikle ve özellikle belediyeler katılımcı ve yönetişimci mekanizmaları uygulamak istememekte ve büyük bir çekingenlik göstermektedirler. Diğer boyutuyla da, ne yazık ki yönetim ve siyasetin etki alanlarından uzak duran bir yurttaş profilinin çok güçlü bir biçimde var olmasıdır. Katılma, etkileme, biçimlendirme, hesap sorma, öneri geliştirme gibi çağdaş yurttaşlığın en önemli gereklerinin farkında olmayan çok geniş yurttaş kitlesinin olması yönetişim anlayışının uygulanması önündeki en önemli sorundur” (Çukurçayır, 2013: 202-203).

B. Ayman Güler’e göre, Türkiye’de yönetişim uygulamalarını şu şekilde özetleyebiliriz (Güler, 2011: 319-323):

- Mevzuat Hazırlama Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (17 Şubat 2006),
- Stratejik Planlama,
- Örgütlenmede merkezîyetçilik yerine yerindelik ilkesi,
- Kamu personel rejiminde norm kadro sistemi,
- Bilgi edinme yasası,
- Kamuda çalışanlarla “etik sözleşme” imzalama,
- Çalışanların sicil dışında etik kurallara göre değerlendirilip denetlenmesi,
- Kamu yöneticilerinin değerlerini ve tavırlarını değiştirmeyi amaçlayan düzenlemeler,
- Hesap verebilir yönetici anlayışı,

- Kamu hizmetlerinin “yap-işlet-devret” yöntemiyle iş görmeye ek olarak, “kamu-özel ortaklığı” mekanizmalarına açılması,
- Kamu yönetiminde yönetim modelinin katılımcılık ilkesiyle “kürekçilik değil dümencilik” düşüncesinin uygulanması,
- Kamu yönetiminde hukuksal-yönetimsel değerlendirme yerine, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu mali-performans denetimini temel alan bir yönetim ve denetim,
- Sayıştay Kanunu’nda yapılan değişiklikler ile kamu kurumlarının mali-performans denetiminin “bağımsız dış denetim Kurumları”na, daha açık bir deyişle özel-sivil sektörün denetleme kuruluşlarına yaptırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır.
- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu ile (KMYK) bütçe sistemi yukarıda belirtildiği üzere, yönetim süreçlerinin öbür boyutlarını da doğrudan etkileyecek şekilde değiştirilmiştir.

Kamu yönetiminde, tüm yönetsel süreçler ve örgütlenme ilkeleri üzerinde ortaya çıkan yönetim yaklaşımı, yukarıda belirtilen işleyiş kurallarıyla birlikte kurumsal yapı üzerinde de bazı değişikliklere yol açmıştır. Kurumsal yapılanma bakımından kullanılan mekanizmaların başlıcaları şunlar olmuştur (Güler, 2011: 323):

- Merkezi düzeyde üst kurullaşma,
- Bölgesel düzeyde ajanslaşma³,
- Yerel düzeyde Yerel Gündem 21 uygulaması ve konseyleşme,
- Kamu yönetimi genelinde vakıflaşma-dernekleşme.

H. Tuğba Eroğlu’na göre, küreselleşen dünya ve artan rekabet ile birlikte gerek özel sektörde gerekse kamu sektöründe maliyetlerin düşürülmesi ve verimliliğin artırılması öncelikli amaçlar olmuştur. Özel sektörde genellikle karı artırmak ve müşteri memnuniyeti sağlamakla geliştirilecek performans, kamu sektöründe ise

³ Bölgesel Kalkınma Ajansı.

yurttaşların beklentilerine göre hizmet sunulması, kaynakların kullanımında şeffaflık ve hesap verebilir bir politikanın izlenmesiyle artırılabilir (Eroğlu, 2011: 17). Bu görüşe göre, küreselleşmenin sonucunda ortaya çıkan yönetim, hem özel sektör hem de kamu sektörünü sürekli değişime ve yeniden yapılanmaya zorlamaktadır.

1.4. Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı

“Yeni Kamu Yönetimi birçok farklı yazar tarafından farklı açıklama ve tanımlarla kavramsallaştırılmıştır. Bu yazarlardan Pollitt, Yeni Kamu Yönetiminin bir vizyon, bir ideoloji ya da bir yığın belirli, ayrıntılı yönetim yaklaşımı ve tekniği olarak tanımlandığını belirtir, ki bunların birçoğu özel sektörden ödünç alınmıştır. Yeni Kamu Yönetimi bu sebepten, Ferlie tarafından, bir yönetsel düşünce organı ya da Hood tarafından da, özel sektörde üretilen ve kamu sektörüne ithal edilen bir ideolojik düşünce sistemi olarak görülür. Lane’ye göre ise, Yeni Kamu Yönetimi, vurguyu, önemi geleneksel kamu idaresinden kamu yönetimine kayışa çeker. Stewart ve Walsh’a göre de bürokratik hiyerarşi, planlama, merkezileştirme, doğrudan kontrol/denetim ve kendi kendine yeterlilik gibi prensiplere dayanan geleneksel organizasyon modeli ve kamu hizmetlerinin sağlanması, açık ve görünür şekilde bir pazar-odaklı kamu hizmeti yönetimine yerini bırakmaktadır” (Turan, 2013: 75).

Tablo-1: Geleneksel ve Yeni Kamu Yönetiminin Farkları

Geleneksel Kamu Yönetimi	Yeni Kamu Yönetimi
Hiyerarşik kademe ve farklılıklar	Düz, yatay ve network tipi örgütlenme
Merkeziyetçi anlayış	Yerinden yönetim ve yetki devri
Gizlilik ve kapalılık	Şeffaflık ve açıklık
Statüko	Dinamik Yönetim
Kural Odaklılık	Vatandaş odaklılık
Doğrudan kamu hizmeti sunumu	Kamu hizmetinde alternatif mekanizmaların geliştirilmesi

Sorgulanmazlık ve dokunulmazlık	Hesap verebilirlik
---------------------------------	--------------------

Kaynak: Turan, 2013: 76.

1.4.1.Yeni Kamu Yönetimi (YKY) Düşüncesinin İlkeleri

M. Akif Özer'e göre, yeni kamu yönetimi aşağıdaki ilkelerden yararlanmaktadır (Aktaran: Tortop vd., 2010: 324-325):

- **Küçülmek:** Bu ilke gereği yönetimin hacimce faaliyet alanının azaltılması öngörülmektedir. L. A. Weikart'a göre, YKY bunu, yönetimi verimli kılarak, masraf kalemlerini mümkün olduğunca azaltarak ve yönetimin yükümlülüklerinde genelleştirmelere giderek yapmaktadır.
- **Yönetim ideolojisi teorisini kamu yönetimine uyarlamak:** L. A. Weikart'a göre, teori genel olarak özel sektör uygulamalarının kamu yönetimine uyarlanmasını öngörmekte, bu amaçla performans ölçümlerine dönük sistemler kurmakta ve çeşitli göstergeler kullanmaktadır. Üretime ve verimliliğe vurgu yaparak, bunlarla ilgili oranları artırılmaya çalışmakta ve kuruluşlarının özel sektör sözleşmeleri ile yönetilmeleri için uğraşmaktadır.
- **Girişimci yönetimler mantığını kamu yönetimine aktarmak:** Bu tür yönetimler sayesinde hizmet sağlayıcılar arasında rekabet teşvik edilmektedir.
- **Yerelleşmek:** L. A. Weikart'a göre, yerelleşme şeklinde karar alma süreçleri hizmeti kullananlara yakınlaştırılmakta, rekabet artırılmakta ve yenileştirme gündeme gelmektedir. Ancak bunun için yöneticilere mümkün olduğunca esnek hareket etmelerine yönelik yetki verilmesi gerektiği belirtilmektedir.
- **Bürokrasiyi azaltmak:** Bunun için hiyerarşi ve katılma süreçlerinden çok sonuçlara vurgu yapılmaktadır. Buna göre yönetimin yapısı değiştirilmekte, kamu kuruluşlarına esneklik ve takdir yetkisi verilmektedir.

- **Özelleştirmek:** Bazı durumlarda ve gerekli şartlar oluştuğunda yönetimler, mal ve hizmet sunumunu dışarıdan özel sektör firmalarına yaptırabilmektedir. Bu firmalar kar amaçlı ya da kar amaçsız olabilmektedir.

1.4.2.Yeni Kamu Yönetimi (YKY) Düşüncesinin Temel Özellikleri

“Yeni Kamu yönetimi anlayışının temel özelliklerini, hükümetlerin yaptıkları reformlar, beslediği teorik kaynaklar, bunları yorumlayanların katkılarını dikkate alarak dört grupta toplayarak incelemek mümkündür” (Eryılmaz, 2011: 47-50):

- Birinci olarak yeni yönetim anlayışı, Max Weber’in bürokrasi modeline dayalı örgütlenme anlayışına karşı çıkar. Bu örgüt modeli Batı’da refahın ve demokrasinin gelişmesine çok önemli katkılar sağlamışsa da, artık değişen şartlar karşısında verimsizliğin, hantallığın ve kırtasiyeciliğin nedeni haline gelmiştir.
- İkinci olarak, devletin faaliyet alanı daraltılmalıdır. Devletin faaliyet alanının daraltılması konusunda, geniş bir görüş birliği bulunmaktadır. Kamu kesimince yerine getirilen birçok faaliyetin devlet dışında alternatiflerinin var olduğu, devlet müdahalelerinin artan enflasyon ve yükselen maliyet ile kırtasiyeciliğe neden olduğu vurgulanarak “minimal devlet” anlayışı savunulur.
- Üçüncü olarak yeni yönetim anlayışı, kamu yönetiminin siyasal yöneticiler ve toplumla ilişkileri konusunda farklı bir yaklaşım sergiler. Kamu yönetiminin yalnızca siyasi liderliğe değil, aynı zamanda da kamuya karşı sorumlu olması gerektiğini vurgular.
- Dördüncü olarak, yeni kamu yönetimi, piyasa yönelimlidir, işletme yönetim ilke ve yöntemlerinin kamu yönetiminde uygulanmasından yanadır. Yeni kamu yönetimi, bürokrasi temelli rasyonellik anlayışı yerine, piyasa ve toplum merkezli rasyonellik düşüncesini ikame etmek ister.

1.5. Bölgeselleşme

R. Keleş’e göre, bölgencilik, bir bölgenin ya da bir ülkedeki bölgelerin gelişmesini bölgesel verilere ağırlık vererek bölge planlarına konu yapma eylemi olarak algılanırken diğer bir tanımlamaya göre ise bir bölgenin çıkarlarının korunmasını, özerkliğinin sağlanmasını, bağımsızlığının gerçekleşmesini amaçlayan

ve çoğu zaman da ayrılıkçılıkla özdeş sayılan akım olarak tanımlanmaktadır. Hatta bu tanımlardan ikincisine daha yakın bir şekilde, bir ülkeyi ya da bir parçasını ayrı ayrı yönetim alanlarına bölmek de anlaşılmaktadır (Aktaran: Özer, 2010: 29-30).

“Türkiye, özellikle kamu politikasının Avrupalılaşması bağlamında önemli ölçüde bölge ölçeğini ön plana çıkartan politikalar içindedir. Devlet reformu çerçevesinde 2002 yılından beri yapılan değişikliklerin, özellikle yerel yönetimler reformu olarak adlandırılan bir dizi yasalarla yerleşme politikasına hız verilmiştir. Yerleşmenin yanında ilerleyen politikalardan biri bölgeselleşmedir. Bu politikanın en önemli iki ayağı kalkınma ajansları ve büyükşehir belediyelerinin güçlendirilmesi olarak yorumlanabilir” (Çiner, 2013: 17).

“Yeni bölgesel gelişme ve planlama anlayışının en önemli özellikleri; sürdürülebilir, dengeli, insan odaklı, esnek, rekabetçi, katılımcı olması ve yerel aktörlerin çabalarını, yerel potansiyelleri ve dinamikleri, stratejik yaklaşımı, öğrenmeye dayalı uygulamaları içermesidir. Bu bakımdan, yerel/bölgesel dinamiklerin ve potansiyelin tespiti, bunların ulusal öncelikler ile uyumlu olarak yerinde ve katılımcı bir anlayışla, ortak akıl kullanılarak planlaması, esnek, aksiyona dayalı, rol paylaşımına açık ve insan odaklı programlar, gelişme politikaları ve rekabetçi projeler ile desteklenmesi aşamalarında yerelde teknik kapasitesi yüksek kurumlar gerekli olmaktadır. Bunu diğer bir ifade ile “yönetebilir kentsel aktörlerin etkinliği” olarak da adlandırabiliriz” (Ökmen ve Canan, 2009: 947).

1.5.1. Bölgeselleşmeyi Destekleyen ve Bölgeselleşme Karşıtı Görüşler

R. Keleş ve Y. Erbay’a göre, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, 1999 yılındaki genel kurulunda görüşmek üzere bölgeselleşme konusunda yeni bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor doğrultusunda bölgeselleşmeyi destekleyen ve bölgeselleşme karşıtı görüşleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Aktaran: Akpınar vd., 2011: 7-8).

Bölgeselleşmeyi destekleyen görüşler;

- Bölge, devletin ülkesel bütünlüğünü tartışmaya açan bir anlam taşımaz. Bölgeselleşme (bölge düzeyinde kurumsallaşma) halk egemenliğinin yurttaşlara daha yakın bir seviyede yönetime yansımaları sağlar.
- Bölgeselleşme ulusal birlik çerçevesinde azınlıkların kendilerini, dillerini ve kültürlerini ifade etmesini desteklemek yoluyla, bir “çatışmaları önleme aracı” rolü görebilir. Buna karşın gereksiz ve aşırı merkezileşme eğilimleri veya geç kalmış ya da iyi yönlendirilmeyen bölgeselleşme girişimleri, ayrılıkçı hareketlerin büyümesine yol açabilir; bu durum belki de terörist hareketlere de dönüşebilir.
- Bölge, 21. yüzyılda ortaya çıkacak sorunlarla (altyapı, bölgesel planlama, sınır ötesi işbirliği, çevre...) mücadele etme yeteneğine sahip adem-i merkeziyetçi bir birimdir. Bölgelerin eylem alanları hizmette yerellik ilkesi doğrultusunda, belediyelerin bilinen görev alanlarının dışına taşınan alanları kapsar. Çünkü yerel yönetimin geleneksel yapılanması bazı görevlerin yerine getirilmesi açısından oldukça küçük ve yetersiz kalabilmektedir.
- Bölgesel özerklik şartının amacı olan gerçek bir “bölgesel yönetim” düzeyi olmaksızın, yerel düzey, günlük demokrasi uygulamalarında, merkezi yönetimle girilen ilişkilerde ve yapılan görüşmelerde dikkate alınmasını gerektirecek yeterli güce sahip olmamaktadır. Bu gibi durumlarda, yerel yönetimlerin varlığı, fiili bir merkeziyetçiliği gizleyen bir rol oynayabilmektedir.
- Bölge eksenli politikalar, ekonomik ilerlemenin ve çevreyi gözetilen gelişmenin önemli bir unsuru haline gelmiştir.
- Avrupa Birliği'nin ve Avrupa Konseyi'nin önemli çalışma alanlarından biri olan sınır ötesi işbirliğinin gereken biçimde uygulanabilmesi için, sınırın her iki tarafında özerk güçlere sahip yerel birimlere ya da bölgelere ihtiyaç vardır.
- Bölgeselleşme, devletin bir bölgesindeki özgüvenin ifadesidir. Bölgeselleşmeyi reddetmek, bu güvenin olmadığı anlamını doğurabilir.

Bölgeselleşme düşüncesine karşı olan görüşlerde şu şekilde sıralanabilir;

- Yerel yönetimlerin yanı sıra yeni bir yerel yönetim birimine (düzeyine) sahip olmak masraflı olabilir ve ek bir bürokratik kademe ortaya çıkabilir.
- Devletin ülkesi ve nüfusu küçük ise, burada bölgeler kurulmayabilir.
- Bölgeler, ulusal birliği tehlikeye düşürebilir.
- Bölgeler, yerel yönetimlerin özerkliğine müdahale edebilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGE, BÖLGESEL KALKINMA VE DENGESİZLİK, TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI

2.1. Bölge Kavramı

“Sözlük anlamı olarak bölge, sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki örtüsü özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçasıdır. Bölge kavramının tanımı, inceleyen bilim dalına göre farklılıklar göstermektedir” (Görkemli, 2011: 19).

“Bölge kelimesi, özellikle, ulusal kalkınmacı politikaların uygulandığı dönemlerde ulusal kalkınma planlarının hazırlanmasında, kent ve bölge planlaması alanında kullanılan bir terimdir. Günümüzün uluslararası düzleminde en önde giden bölgesel entegrasyon örneği olarak AB, kuruluşundan bu yana, topluluk içindeki az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması, bölgeler arasındaki refah farklarının giderilmesi hedefi ile bölgesel politikalarını ortaya koymuştu. AB bölgesel politikalarının oluşturulmasından önce, üye ülkeler, geri kalmış bölgelerinde ekonomik kalkınmayı sağlamak için, çeşitli tedbir ve teşvikler uygulamışlardı. Bölgesel kalkınma politikaları, üye ülkelerin kalkınmalarının önemli bir parçası olarak görülüyordu” (Bayramoğlu, 2005: 37).

R. Keleş’e göre, bölge kavramı yerel ile ulusal arasında bir ölçek olarak tanımlanmaktadır. Bölge kavramından anlaşılması gereken, ülke içinde, yerelden büyük ama ülkenin bütününden küçük olması gerektiğidir. Bölge, bir devlet için alt yönetsel birimleri ifade etmektedir. Bölge kavramına, bazı ülkelerde şüpheyle yaklaşılmıştır. Bir görüşe göre de bölgelerin, güçlü bir ekonomik yapıya sahip olmalarının ayrılıkçı eğilimleri de güçsüz kıldığı ifade edilmektedir. Özellikle ulus-devletler bölge olgusuna sıcak bakmamışlar ancak II. Dünya Savaşı’ndan sonra bölge, devletlerin kalkınma politikasında bir araç olarak kullanılmış ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve planlı kalkınma gereksinimleriyle bölge kavramının önemi artmıştır (Aktaran: Özer, 2010: 3).

“Geleneksel açıdan “bölge” kavramı; “sınırları belli, mekansal olarak birbirine bağlı, merkezi otoritenin güdümünde şekillenmiş birimler” olarak tanımlanırken, günümüzde “bölge” kavramı; mekansal süreklilik koşulu olmayan, uluslararası ilişkilere açık, sınırları değişken bir birim” olarak tanımlanmaktadır” (Aydemir ve Karakoyun, 2011: 8).

“Bölge kavramı coğrafi bir birimi anlatmanın yanında, siyasal, yönetsel ve ekonomik boyutları da olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır” (Çukurçayır, 2010: 619).

Bölge kavramının ifade ettiği mekan biriminin boyutu ve içeriği, kavramın kullanıldığı anlama göre değişebileceği gibi aynı mekanda da farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, Avrupa Birliği’nde planlama anlamında bölgeler, kent ve metropol alandan, çok geniş kırsal bölgeye kadar çeşitli boyutlardadır. Bir kısmının ekonomik, sosyal, kültürel açıdan homojen mekan parçası, bir kısmında işlevsel açıdan bütünlük gösteren birimler olduğu görülmektedir (İldırar, 2004: 9).

“Bölge, günümüzde her ülkede farklı anlamlara gelebilmektedir. Örneğin, Belçika’da federe devlet anlamına gelir. İspanya’da özerk topluluklardır, Fransa’da ise, bir yerel yönetim kuruluşudur” (Bayramoğlu, 2005: 38).

2.1.1. Bölge Ayrımları

Bir ülkede, ekonomik gelişmenin o ülkenin bölgeleri arasında dengeli dağılımını sağlayacak politikanın izlenebilmesi için yapılması gerekli planlama bölgeleri ayrımında, üç bölge kavramı ile karşı karşıya gelinmektedir. Bunlar (Dinler, 2012: 74):

- Mevcut durumun saptanması yönünden homojen bölge,
- Fonksiyonel ilişkiler yönünden polarize bölge,
- Bölgesel kalkınma politikalarının yürütülmesi yönünden plan bölgedir.

2.1.1.2. Ekonomik Gelişme Seviyelerine Göre Bölgeler

İ. Safi’ye göre, gelişme düzeylerine göre ülkelerin, “gelişmiş”, “az gelişmiş” ve “gelişmekte olan ülkeler” şeklinde sınıflandırıldığı bilinmektedir. Aynı şekilde

ülkelerin kendi içlerinde de, “gelişmiş bölge”, “az gelişmiş bölge”, “gelişme halindeki az gelişmiş bölge” ve “potansiyel bakımından az gelişmiş bölge” şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutuldukları görülmektedir (Aktaran: Ildırar, 2004: 12).

2.1.1.2.1. Gelişmiş Bölge

“Gelişmiş bölge, gelir seviyesi ve gelir artış hızı itibarıyla ülke ortalamasının üstünde olan bölgelerdir. Yalnızca gelir düzeyi bakımından değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel göstergelere göre de bölge gelişmiş bir özellik taşımaktadır. Eğitim, sağlık, yol, su ve elektrik gibi sosyal altyapı yatırımlarının yüksekliğinin yanı sıra üretken yatırımlar da bölgede bulunmaktadır” (Ildırar, 2004: 12).

F. Devrim’e göre, gelişmiş bölgelerin belirgin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Aktaran: Gündüz, 2006: 14):

- Üretim faktörlerinin verimliliği yüksektir,
- Faktör dağılımında aşırı dengesizlik yoktur veya azdır,
- Altyapı yatırımları yeterlidir,
- Doğal çevre gelişmeye elverişlidir,
- Bölgede gelir dağılımı düzenli ve dışarıdan göç almaktadır,
- Gelişmiş bölgelerin kalkınma hızları yalnız geri kalmış bölgelerin değil aynı zamanda ülke kalkınma hızından da yüksektir,
- Bölgede tasarruflara bağlı olarak yatırımlar da yüksektir ve sürekli artışlar kaydetmektedir.

2.1.1.2.2. Az Gelişmiş Bölge

M. Türkoğlu’na göre, ekonomik gelişme seviyelerine göre bakıldığında, az gelişmiş olarak nitelenen bölgeler, belirli bir zamanda çeşitli sosyal ve ekonomik faaliyetler açısından başka bölgelerle ve ülkenin bütünü ile kıyaslandığında iktisadi avantajları kaybetmiş bölgedir (Aktaran: Görkemli, 2011: 21).

Az gelişmiş bölgelerin belirgin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Dinler, 2012: 117):

- Şehirleşme oranı, ülke şehirleşme oranının altındadır,
- Tarımsal nüfus oranı, ülke ortalamasından yüksektir, ancak hakim sektör niteliğinde olan tarım geliridir,
- Doğurganlık ve çocuk ölüm oranları ile genç nüfus (0-14) oranı, ülke ortalamasının üzerindedir,
- Bölgede modern endüstriler gelişmemiştir, geleneksel faaliyetler (artizanal) varlığını sürdürmektedir,
- İşsizlik oranı ülke ortalamasından yüksektir,
- Fert başına düşen milli gelir, ülke ortalamasının altındadır ve ayrıca adaletsizdir,
- Alt yapı (başta yol, su, elektrik ve haberleşme olmak üzere, sağlık ve eğitim hizmetleri) tesis ve hizmetleri, ülke genelinden daha kötüdür.

“Öte yandan dünya ihracatının yapısı incelendiğinde, az gelişmiş ülkelerin toplam ihracatının genellikle tarımsal ürünlerin oluşturduğu görülür. Gelişmiş ülkelerin ihracatlarını ise genelde imalat sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Bir bakıma, az gelişmiş ülkelerin büyümesi zengin ülke ekonomilerine bağlı ve bağımlıdır. Az gelişmiş ülkelerin sosyal yapılarına bakıldığında bu ülkeler ile ilgili özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir” (Öztürk ve Aslanoğlu, 1995: 3-4):

- Halkın arasında yerleşim, dil ve gelir farklılaşımından doğan iletişim güçlüğü vardır. Hatta çoğu az gelişmiş ülkeler hala kolonyel dönemden kalan eğitim ve kültürün etkisi altındadır.
- Tasarruf eğilimi ve girişimcilik gücü yetersizdir. O nedenle ekonomide özel sektörün yanında kamu sektörü ve yabancı sermayeli sektör de yer alır.
- Aile çevresi dışındaki kişilere güvensizlik gösterilir.
- Kişiler risk yüklenmek istemezler ve riskten kaçınırlar.
- Kişiler ani değişimlere isteksiz olarak uyum gösterirler.
- Sosyal ilişkileri statik özellik gösterirken politik ilişkileri ise dinamiktir.

“Az gelişmiş bölge, sadece gelişmekte olan ülkelere özgü değildir. Sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde, bugün bile göreceli olarak az gelişmiş bölge vardır ve bu ülkeler, bu bölgelerin kalkınması için çaba harcamaktadır. Sanayi devriminin başladığı ve dünyada ilk gelişen ülke olan İngiltere’de Wales, İskoçya ve Güneybatı, yeterince gelişmemiş bölgelerdir. Aynı şekilde İtalya’nın güneyi, İsveç, Norveç ve Finlandiya’nın kuzeyi, Hollanda’nın doğusu, Fransa’nın güney ve güneybatısı, Almanya’da doğu sınırındaki bölgeler, Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, bu ülkelerin öteki bölgelerine göre daha az gelişmiş, problemlili bölgelerdir” (Dinler, 2012: 117).

2.1.1.2.2.1. Az Gelişmiş Bölgede Siyasal Özellikler

“Belirli bir sosyo-ekonomik ve kültür ürünü olan batı demokrasisi, bunu benimseyen çoğu az gelişmiş ülkede tam anlamıyla başarılı olamamış ya sürekli istikrarsızlıklara ya da diktatörlüklere yol açmıştır. Batı demokrasisinin siyasal yapı ve mekanizmalarının, az gelişmişlik olgusunu çözümlemede ne derece başarılı olacağı pek açıklığa kavuşmamıştır. Ekonomik ve sosyal alanda mevcut olan dengesizlik, ister istemez siyasal yapıya da yansımaktadır. Ordunun siyasal yaşamdaki önemli etkinliği yanında, devletin de ekonomik yaşamdaki müdahaleleri oldukça fazladır. Çoğulcu demokratik kurum ve düzenlemeleri benimseyen çoğu az gelişmiş ülkede, hala değişik siyasal mekanizmaların aranması, kimi zaman yazılı hukuk kurallarının anayasal düzen dahil hiçe sayılması sıkça görülen uygulamalardır. Bütün bunlar, insan haklarının olanca önemiyle öne çıktığı günümüz dünyasında bu ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel koşullarını çağdaş bir demokratik düzenin gereklerine uydurmalarının kaçınılmaz olduğunu göstermektedir” (Han ve Kaya, 2012: 26).

2.1.1.2.3. Gelişme Halindeki Az Gelişmiş Bölge

“Gelir seviyesi itibariyle ülke ortalamasının altında olmakla beraber gelişme hızı ülke ortalamasının üstünde olan bölgeler gelişme halinde az gelişmiş bölgeler olarak adlandırılmaktadır. Bu tür bölgelerin gelişme potansiyelinin de olduğu görülmektedir. Bu potansiyel uzun süre harekete geçirilemediği için, bölge az gelişmiş niteliğini arz etmektedir. Dolayısıyla, bölgedeki kaynakların yeterince

değerlendirilememesinin yanı sıra, bölgeye özel veya kamu yatırımlarının çekilememesi, mevcut işgücü kaynaklarından faydalanılmaması sonucu bölge az gelişmişliğini sürdürmesine rağmen gelişmesini de sürdürmektedir” (Ildırar, 2004: 12-13).

2.1.1.2.4. Potansiyel Gelişme Bölgeleri

E. Mustafa Erkal'a göre, potansiyel gelişme bölgeleri, gelişmiş bölge veya az gelişmiş bölge kategorilerine tam olarak girmez. Potansiyel gelişme bölgeleri veya gelişmekte olan bölgeler, ekonomik gelişme seviyeleri açısından az gelişmiş ve gelişmiş bölge özelliklerinin arasında bir yerde bulunmaktadır ve her iki bölgeye ait değerlere sahiptir. Gelişme hızı, gelir artış hızı, sermaye birikimi ve yeni yatırımların miktarındaki artışlar dikkate alındığında bu bölgeler gelişme potansiyeline sahip bölgelerdir (Aktaran: Görkemli, 2011: 22).

2.1.1.3. Makro Ekonomik Açıdan Bölgeler

Makro ekonomik açıdan bölgeleri Homojen, Polarize ve Plan bölgeler olarak ayırmak mümkündür.

2.1.1.3.1. Homojen Bölge

Bölge kavramı, alan kavramıyla karşılaştırıldığında daha az geneldir. Aralarındaki fark ise, büyüklük küçüklük gibi ölçek ile ilgili değildir. Bölge bitişik coğrafi öğelerden oluşmaktadır. O halde homojen bölge, birbirine bitişik (komşu) homojen alanlardan oluşmaktadır. Görüldüğü gibi, homojen bölgeyi saptayabilmek için, öncelikle homojen alanların saptanması gerekmektedir. Bu açıklamalardan sonra homojen bölgeyi şu şekilde tanımlayabiliriz: Homojen bölge sürekli bir homojen alana karşılık gelen, birbirine yakın karakteristikler gösteren komşu alanlar grubudur (Dinler, 2012: 76).

“Homojen bölge sürekli bir homojen alana tekabül eden birbirine bitişik ve aynı karakteristik özelliklere sahip alanlar grubudur. Örneğin: İstanbul ile Ankara, İzmir ile Adana ve Ağrı ile Hakkari gelişmişlik düzeyi açısından homojen bölge oluştururlar. Homojen bölge, uzun yıllardan beri dünyada çeşitli yönlerden coğrafi

tasnifte kullanılmaktadır. Yağış bölgeleri, iklim bölgeleri, bitki örtüsü, vb. gibi” (Gündüz, 2006: 4).

“Homojen bölge, coğrafyada uzun zamandır kullanılmaktadır. Kalkınmada ise ilk kez, birinci beş yıllık kalkınma planı döneminde DPT tarafından kullanılmıştır. Homojen bölge tanımı statik bir tanım olup bölgeler arası ilişkilerin yoğunluğu göz önüne alındığında dinamik bir bölge tanımlaması daha doğru olacaktır” (Aydemir ve Karakoyun, 2011: 8).

2.1.1.3.2. Polarize Bölge

İ. Safi’ye göre, ekonomik gelişmenin, bir ülkenin tüm coğrafyasında aynı anda ve aynı hızda başlamadığı bilinmektedir. Ekonomik gelişmenin çok yönlü ve çeşitli nedenlerle bazı bölgelerde yoğunlaşması, bu bölgeleri bir yandan cazibe merkezi diğer yandan da bunun sonucu olarak avantajlı konuma getirmektedir. Böylelikle polarize (kutuplaşmış) bölgenin, bir merkez ile onu çevreleyen hinterlandından meydana geldiği söylenebilmektedir (Aktaran: Ildıran, 2004: 11).

Tablo-2: Türkiye’de Yerleşme Merkezleri Kademeleşmesi Çalışmasına Göre Saptanan Polarize Bölgeleri

Bölge No’su	Bölge Merkezi	Merkezin Etkilendiği İller
Bölge I	İstanbul	Bolu, Çanakkale, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Zonguldak, Kastamonu
Bölge II	Bursa	
Bölge III	Eskişehir	Bilecik, Kütahya
Bölge IV	İzmir	Afyon, Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, Manisa, Muğla, Uşak, Balıkesir
Bölge V	Ankara	Çankırı, Çorum, Kırşehir
Bölge VI	Konya	
Bölge VII	Adana	Hatay, İçel

Bölge VIII	Samsun	Amasya, Giresun, Ordu, Sinop, Tokat
Bölge IX	Kayseri	Nevşehir, Yozgat
Bölge X	Sivas	
Bölge XI	Malatya	
Bölge XII	Gaziantep	Adıyaman, Urfa, Kahramanmaraş
Bölge XIII	Trabzon	Artvin, Rize, Gümüşhane
Bölge XIV	Erzurum	Erzincan, Ağrı, Kars, Muş
Bölge XV	Elazığ	Bingöl, Tunceli
Bölge XVI	Diyarbakır	Bitlis, Hakkari, Mardin, Siirt, Van

Kaynak: Dinler, 2012: 82.

2.1.1.3.3. Plan Bölge

Z. Dinler'e göre, plan bölgeler, bölgesel planlamayı uygulamakta görevli yönetimin yetki alanı içinde kalan bölgedir. Plan bölgeler bölgesel planlama uygulayan ülkelerdeki planlama anlayışına göre, ülkenin bölgesel sorunlarının niteliği ve yoğunluğuna göre tüm ülkeyi kapsadığı gibi sadece belirli problemlili bölgeleri kapsayabilir (Aktaran: Gündüz, 2006: 8).

2.2. Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Değişmeler

“1950’li yıllardan sonra kalkınma ekonomisinin güncellik kazanması, bölgesel politikaların da gündeme gelmesini sağlamıştır. Devlet bölgesel planların hazırlanmasında ve politikaların uygulanmasında önemli görevler üstlenmiştir. 1980’li yıllarda devletin bölgesel gelişmedeki sorumluluğu yeni bir çerçeveye taşınmış ve yeni bölgecilik diye tanınan, farklı kurumların sorumluluk üstlendikleri bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bölgesel politikalarda ortaya çıkan bu değişim bölgelerarası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmak üzere uygulanabilecek politika araçlarının da farklılaşmasına yol açmıştır” (Uzay, 2005: 19).

2.2.1. Kalkınma ve Bölgesel Kalkınma

F. Şenses'e göre, kalkınma teori ve uygulamaları özellikle 1950'lerde en önemli çalışma alanlarından biri olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ülkelerin yeniden inşası ve kalkınması amacıyla kalkınma planı, programı ve politika uygulamalarına ağırlık verilmiştir. Bu dönemde ulus devlet olmanın önemi vurgulanmış ve devletin ekonomiye yoğun olarak müdahalesi söz konusu olmuştur. Kalkınma iktisadının II. Dünya Savaşı sonrası dönemde önem kazanmasının diğer nedenleri arasında "az gelişmiş ülkelerin bağımsızlaşması" nedeniyle bu ülkelerin kalkınma zorunluluğu, SSCB başta olmak üzere birçok sosyalist ülkenin kalkınma plan ve programları uygulayarak başarıya ulaşmış olmaları yer almaktadır (Aktaran: Tiftikçigil, 2009: 716).

Kalkınma, genel anlamda bir ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanda ilerlemesini, kurumsal kapasitesinin güçlenmesini, insan kaynakları niteliğinin artmasını, çevreye duyarlılığın gelişmesini ve bireysel refahın yükselmesini ifade eden çok boyutlu ve kapsamlı bir kavramdır. Gelişme, ekonomik büyüme, gelir dağılımı, eğitim düzeyi, sağlık hizmetleri, beslenme düzeyi, iletişim ve kadının statüsü gibi kapsadığı unsurlar nedeniyle çok boyutlu bir olgudur. Çalışma konusu sosyo-ekonomik gelişme, kişi başına gelirin artırılması şeklinde özetlenebilecek ekonomik büyüme kavramıyla birlikte, yapısal ve insani gelişmeyi içine alan sosyal değişkenleri de kapsamaktadır (www.kalkinma.gov.tr).

"Kalkınma, salt üretimin ve kişi başına gelirin artırılması demek olmayıp, az gelişmiş bir toplumda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi, yenileştirilmesidir. Kişi başına düşen milli gelirin artması yanında, genel olarak üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarlarının değişmesi, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içindeki payının artması gibi yapısal değişiklikler, kalkınmanın temel öğeleridir" (Han ve Kaya, 2012: 2).

"Kalkınma kavramı, bir ülkedeki yerleşim yerlerinin tümünü eş zamanlı ve bir bütün olarak ele alan makro ölçekli gelişmeleri ifade eden ekonomik, sosyal, siyasal ve beşeri boyutları olan geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenle kalkınma, kavramsal olarak bilim adamları, siyasetçiler ve bürokratlar tarafından genellikle

milli (genel/ulusal) kalkınmayı içeren biçimiyle kullanılmaktadır” (Efe ve Akgül, 2011: 254).

G. Clark, J. Huxley ve D. Mountford’a göre, bölgesel veya yerel kalkınma: sınırları belli bir alanın/bölgenin kapasitesini artırmak ve bu bölgede yaşayanların yaşam kalitelerini ve ekonomik geleceklerini iyileştirmek olarak tanımlanabilir. Bu tür bir tanım, Dünya Bankası, BM, OECD gibi küresel örgütler ile akademisyenler ve uygulamacılar tarafından genel kabul gören bir tanımlamadır (Aktaran: Aydemir ve Karakoyun, 2011: 11).

“Bölgesel kalkınma, bir bölgedeki gelir artışına ilaveten sosyo-ekonomik yapının da değiştirilmesi olarak tanımlanabilir. Ancak bölgesel kalkınma kavramı ulusal kalkınma kavramına göre daha farklı ve karmaşık ilişkiler ağı içerdiğinden, bölgesel kalkınma politikalarında ortaya çıkan değişimleri de dikkate alarak daha farklı tanımların yapılması mümkündür” (Uzay, 2005: 19).

N. Özgen’e göre, bölgesel gelişme ve kalkınma konularına AB, bölgesel entegrasyonlar, OECD gibi uluslararası kuruluşlar, Dünya Bankası ve Uluslararası Kalkınma Birliği gibi finansman kurumlarının yanında, BM gibi uluslararası örgütlerin de giderek daha çok önem verdikleri görülmektedir. Nitekim OECD’ye üye ülkelerde bölgesel kalkınmayla ilgili yenilikçi stratejilerin geliştirilmesi ve başarılı politikaların üye ülkelere yayılmasının sağlanması amacıyla Bölgesel Kalkınma Politikaları Komitesi oluşturulmuştur. AB ise Bölgesel Kalkınma konusuna çok fazla önem vermekte hem bölgesel kalkınma fonu aracılığıyla hem de uyum fonu aracılığıyla bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması çabalarını geliştirmektedir. Öte yandan Dünya Bankası 1980’lerden itibaren Yapısal Uyum Politikaları ile liberal eğilimli kalkınma programlarına destek vermeye başlamıştır. Uygulanan politikaların kalkınmakta olan ülkelerin ekonomilerinin ucuz işgücü, geleneksel kirlenici teknolojinin aktarımı vb. yollarla da küresel ekonomiye eklenebilmeleri teşvik edilmiştir. Uygulanan politikalar daha çok yoksulluk ve yoksunluk sorununun çözümüne odaklanmıştır. 1990’lardan sonra ise BM günde 1 Dolar’ın altında gelire sahip olanları yoksul olarak tanımlamış, bölgelerarası dengesizlik ve gelişmişlik farklarının ötesinde yoksulluğun azaltılması ve iyi

yönetişim kavramlarını geliştirerek politika üretme çabasında olmuştur (Aktaran: Sakal, 2010: 18-19).

2.2.1.1. Geleneksel Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı

“II. Dünya Savaşı’na kadar devam eden dönemde, kalkınmada devletin rolü ön plana çıkmıştır. Bu dönemlerde, devlet eliyle yapılan büyük yatırımlar sayesinde istikrarlı bir ekonomik büyüme sağlanmıştır. Dolayısıyla, yapılan yatırımlarla bölgeler arasındaki eşitsizlikler en az seviyeye inmiştir. Fakat, bu olumlu tablo savaşın patlak vermesiyle sona ermiştir” (Aydemir ve Karakoyun, 2011: 12).

“Neoklasik model yaklaşımları, bölgesel dengesizliklerin üretim faktörlerinin hareketi yardımıyla nasıl azaltılabileceğini açıklamaya çalıştığı halde, kutuplaşma düşüncelerine ilişkin kuramlar, büyüme süreçlerinin ve hatta karşıt süreçlerin geri besleme etkileri yoluyla nasıl oluştuklarını göstermeye çalışırlar. Bununla birlikte, piyasaların örneğin, mekansal, eskiden kalma izler, rastlantılar, dışsallıklar, vb. gibi faktörlerden dolayı mükemmel olmadığı hesaba katılırsa, endojen büyüme kuramı ile ilgili daha yeni yaklaşımlar, yalnız farklılaşmalarla değil, fakat bütünleşmelerle sonuçlanabilecek gelişme doğrultularının da bulunabileceğini göstermektedir” (Toepfer, 2007: 305).

“1970’li ve 1980’li yıllarda öne çıkan ve P. Bauer, D. Lal, I. Litle, H. Johnson, B. Balassa, J. Simon, J. Bhagwati, A. Krueger gibi iktisatçıların savunduğu Neo-Liberal yaklaşımlar, az gelişmişliğin hatalı para politikası ve aşırı devlet müdahalesinin bir sonucu olduğunu savunur ve ekonomide optimal kaynak dağılımının serbest piyasa koşullarında sağlanabileceğini ileri sürmektedir. Güney Kore, Singapur, Hong Kong ve Tayvan’ın kalkınma süreçlerinin Neo-Liberal anlayışı destekleyen kanıtlar olarak gösteren bu yaklaşım, hem gelişmiş kapitalist ülkeler, hem de geri kalmış ülkeler için ekonominin kendi içsel dinamikleri ile ve dışarıdan bir müdahale olmadan hareket etmesinin daha etkin sonuçlar üreteceğini savunur” (Gökçeli, 2011: 31).

2.2.2. Modern Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı

“Artan küreselleşme eğilimi, ekonominin önündeki ulusal engelleri ortadan kaldırırken, aynı zamanda kamunun ekonomideki rolünün azalması sonucunu doğurmuştur. Bu süreçte devletin ekonomideki denetim imkanları sınırlandığı gibi, özelleştirme uygulamalarıyla özel sektörün hareket alanı giderek genişlemiştir” (Aydemir ve Karakoyun, 2011: 13).

D. Webb ve C. Collis’e göre, bölgesel politikada önemli kayma 1980’lerde görülmüştür. 1980’lerin ortalarından itibaren yeni bölgesel kalkınma kavramı var olmaya başlamış ve yeni bölgesel kalkınma teorileri gündeme gelmiştir. Bölgesel ekonomik performansın, bölgenin sosyal ve politik özellikleri ile yakından ilgili olduğu, dolayısıyla farklı yerel ekonomileri dikkate alan bölgesel olarak farklılaştırılmış stratejilerin uygulanması gerektiği görüşü ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre bölgesel politika “yeni bölgecilik” olarak adlandırılmıştır. Yeni bölgecilik ile birlikte bölge, iktisat politikasının temel hedefi ve iktisadi kalkınmanın en zorlu sınavlarından biri haline gelmiştir (Aktaran: Uzay, 2005: 28-29).

“1980’li yıllar ve sonrasında artan küreselleşme eğilimleri sürecinde, bölgesel planlama ve genişlemede yerel dinamiklere odaklı kalkınma modellerinin güncellik kazandığı, temel kavramların bölgesel/yerel niteliklere göre irdelendiği bir yaklaşımın gerektiği ve bunun yalnızca teknokratların yönlendirebileceği bir süreç olmadığı görüşleri ortaya çıkmıştır. Geleneksel bölgesel kalkınma anlayışında “alt yapı”, “tarım” ve “geleneksel sanayi”nin desteklenmesi ile söz konusu iken; günümüzde: hizmet sektörü ve ileri teknoloji sanayilerin de bölgesel kalkınma kapsamında desteklendiği görülmektedir” (Ildırar, 2004: 109-112).

Küçük işletmelerin ve geri kalmış bölgelerin rekabet güçlerini arttırmak ve genel ekonomi ile uyumunu geliştirmek için bölgesel kalkınma araçları da çeşitlenmektedir. Buna göre (Ildırar, 2004: 112);

- Bölgesel Kalkınma Ajansları,
- Bilim Parkları,
- Organize Sanayi Bölgeleri,

- Teknoparklar,
- İnkübatörler (Kuluçka Merkezleri),
- Yenilik Merkezleri'nin kurulması teşvik edilmektedir.

2.2.2.1. Modern Bölgesel Kalkınma Yaklaşımına Göre Bölgesel Kaynakların Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi İçin Temel Hareket Alanları

Modern bölgesel kalkınma yaklaşımına göre bölgesel kaynakların geliştirilmesi ve değerlendirilmesi için temel hareket alanları şunlardır (Sakal, 2010: 19);

- Yenilik temelinde bölgesel stratejilerin geliştirilmesi,
- Üniversitelerin yerel ekonominin aktörleriyle bir araya getirilmelerinin sağlanması,
- Verimliliği artırma ve ölçek ekonomisi koşulları altında kümelenme yaklaşımının benimsenmesi,
- Kamu özel kesim işbirliklerinin kurulması,
- Bilgi, teknoloji ve yeniliklerin yayılması için destek verilmesi,
- Beşeri ve sosyal sermayenin geliştirilmesi, yeniliğe dönük programların desteklenmesi,
- Rekabet edebilirliğin önündeki engellerin kaldırılması,
- İhtilaf ve anlaşmazlıkların çözümüne destek verilmesi,
- Sosyal uyumun sağlanması,
- İş kuluçkaları ve işletmeler arası ağlar ve sanayi odaklarının desteklenmesiyle girişimcilik,
- Yeni işletme kurulmasının teşviki,
- Ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi,
- Araştırma, geliştirme, finans, muhasebe, ticari hizmetler, pazarlama, istihdam, dış ticaret vb. konularda toplu hizmetler verilmesi,

- Fiziksel çevre ile yaşam çevresinin korunması ve geliştirilmesine yönelik tedbirleri şeklinde biçimlenmektedir.

2.2.2.2. Bölgesel Politika Konseptinde Değişim

Bölgesel politika konseptinde değişimleri aşağıdaki tabloda dönemlere göre bütün halinde ele alınarak gelişmeleri değerlendirmek mümkün olacaktır.

Tablo-3: Bölgesel Politika Konseptinde Değişim

Dönem	Bölgesel Kalkınma Konseptinin İçeriği
1950'li yıllar	Büyümenin ön koşulu olarak altyapı yatırımları görülmektedir.
1960'lı yıllar	Dışa Dönük ekonomik faaliyetlerin çekiciliği: bu bağlamda geliştirilen kalkınma kutupları ve ihracat sektörünün ön plana çıkarılışı söz konusudur.
1970'li yıllar	İçsel Kalkınma: KOBİ'ler ve yerel yetkinlikler
1980'li yıllar	Yenilik, teknolojik yayılma, yenilikçi çevre (innovative milieu)
1990'lı yıllar	Bilgiye dayalı kalkınma anlayışı; beşeri sermaye ve bilgi gibi soyut faktörlerin ön plana çıkarılışı, yerel kültür
2000'li yıllar	İlişkisel sermaye, kolektif öğrenme, karşılıklı bağımlılık ve internet çalışması (internet working)

Kaynak: OECD, Territorial Outlook, 2001'den Aktaran: Ildıran, 2005: 110.

Tablo-4: Bölgesel Politika Paradigmasındaki Değişmeler

KRİTER	GELENEKSEL	MODERN
KAVRAMSAL TEMEL	Endüstriyel Yerleşim Teorileri, Anahtar Faktörler Bölgesel Nitelikler (Üretim maliyetleri, işgücünün bulunabilirliği)	Öğrenen Bölge Teorileri, Anahtar Faktörler Bölgesel Kapasiteler (Yenilikçi çevre, kümeler, ağlar)
POLİTİKA ÖZELLİKLERİ		
Amaçlar	Eşitlik ya da etkinlik	Eşitlik ya da etkinlik
Hedefler	İstihdam Yaratılması Yatırımların Artırılması	Rekabet Gücünün Artırılması (girişimcilik, yetenek ve yenilik)
Faaliyet Alanı	Dar (ekonomik/endüstriyel)	Geniş (Çok Sektörlü)
İşleme Şekli	Tepkili, Proje Temelli	Öngürülen, Planlı, Stratejik
POLİTİKA YAPISI		
Mekansal Bakış	Problemler Alanlar	Bütün Bölgeler
Analitik Temel	Tahsis Göstergeleri, Bölgesel İhracat	Bölgesel SWOT Analizi
Anahtar Amaç	Teşvik Planı	Kalkınma Programı
Yardım	İşletme Yardımı, Değeri Yüksek Altyapı Yatırımları	İşletme Çevresi Nispeten Düşük Değerli Altyapı Yatırımları

ÖRGÜTLER		
Politika Geliştirilmesi	Tavandan Tabana-Merkezi	Modern Müşterek- Tartışılmış
Öncü Örgüt	Merkezi Hükümet	Bölgesel Otoriteler
Ortaklar	Yok	Yerel Hükümetler, Gönüllü Sektör, Sosyal Ortaklar
Yönetim	Basit/Rasyonel	Kompleks/Bürokratik
Proje Seçimi	İçselleştirilmiş	Katılımcı
Zaman Ölçeği	Açık Uçlu	Çok Yıllık Planlama Periyotları
DEĞERLENDİRME		
Aşamalar	Gerçekleşen	Planlanan, Bir Zaman Aralığı, Gerçekleşen
Sonuçlar	Ölçülebilir	Ölçülmesi Güç

Kaynak: Bachtler ve Yuill'den Aktaran: Uzay, 2005: 32.

2.3. Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarını Azaltıcı Politikanın Temel İlkeleri

Bu başlık altında sırasıyla, “sosyal karlılık”, “kalkınma kutbu” ve “halkın katılımı” ilkeleri tanımlanacaktır.

2.3.1. Sosyal Karlılık İlkesi

“Kısıtlı üretim kaynaklarının alternatif kullanım alanları arasında dağıtım kararı verilirken, özel faydayla toplumsal faydaların birçok durumda paralellik göstermediği bilinmektedir. Her şeyden önce firmalar, karını maksimize edecek yatırım alanlarına ve bölgelere yönelmektedir. Ekonomik yönden geri kalmış bölgeler için büyük önem arz eden, aynı zamanda kalkınmanın başlamasını ve devamını sağlayacak, bölgelerarası ekonomik ve sosyal gelişme farklılıklarını minimize etmek amacıyla

ekonomik karlılığı düşük, ancak “sosyal karlılığı” yüksek olan bu yatırımların kamu tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Devletin geri kalmış bölgelere gerek altyapı yatırımlarını, gerekse bu bölgelere canlılık kazandıracak üretken yatırımları götürmesi zorunluluk arz etmektedir. Devletin geri kalmış bu bölgelere bu ilke çerçevesinde müdahalesi olmadan bölgesel kalkınma politikasından söz etmek mümkün değildir” (Ildırar, 2004: 17-18).

Tablo-5: Bölgesel Politikaların Sosyal Fayda ve Maliyetleri

Sosyal Faydalar	Sosyal Maliyetler
- İktisadi faaliyetlerden kaynakların üretim artışı	-Verimli kaynakların ekonominin başka alanlarına aktarılmamasından kaynaklanan üretim kaybı
- Yüksek istihdam sağlayan bölgelere yönelik göçü azaltarak, bu bölgelere yapılan altyapı yatırımlarına yönelik kamu harcamalarında azalış	-Yeni tesis inşaa maliyetleri
-Göçlerin olumsuzluk etkilerinin önlenmesi	-Yeni tesislerin yol açtığı çevresel maliyetler
-Sosyal adalet ve eşitliğin sağlanması	-Altyapı maliyetleri
	-Yönetim maliyetleri

Kaynak: Ildırar, 2004: 17.

2.3.2. Yapay Kalkınma Kutbu İlkesi

F. Perroux, kalkınma kutbunu şöyle belirtmektedir: “Ekonomik gelişme, bir ülkenin tüm yörelerinde aynı anda başlamaz. Kalkınma için en uygun koşullara sahip belirli yörelerde başlar, buralarda yoğunlaşır. Belli bir yoğunluğa eriştikten sonra çeşitli kanallardan değişen nihai etkilerle tüm ülkeye yayılır” (Aktaran: Dinler, 2012: 273).

2.3.3. Halkın Katılması İlkesi

J. Milhau’ya göre, bölgesel kalkınma politikasının başarısı, ancak yöre halkının, politikada söz sahibi olmasıyla, yani ekonomik ve sosyal ortamın etkin beraberlikleriyle, gerçekleştirilebilir. Halkın faaliyetlere katılımı, ekonomik yaşama uygulanan demokratik ilkedir (Aktaran: Dinler, 2012: 273).

Bölgesel kalkınma planlarının hazırlanma ve uygulanma aşamasında bu ilke doğrultusunda aşağıdaki metotlar uygulanabilmektedir (Aktaran: Ildırar, 2004: 18);

- Bilgilendirme,
- Ortak Çalışma,
- Danışma,
- Delegasyon.

2.4. Bölgesel Dengesizlik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

“Teorik olarak bölgesel dengesizlik ya da bölgelerarası gelişmişlik farkı; ekonomik, toplumsal ve fiziksel koşulların bölgelere göre farklılık göstermesi nedeniyle sermaye akışının ve yatırımlarının elverişli bölgelerde yoğunlaşması sonucu emek ve sermaye alan ve veren bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının giderek artmasıdır. Bölgesel dengesizlik üç ana başlık altında toplanabilir” (Gökçe, 2007: 141);

- Fiziksel (Coğrafi) Dengesizlik: Bu tür dengesizlikler, fiziksel koşulların ve doğal kaynakların bölgelere göre farklı düzeylerde olmasıdır.
- Ekonomik ve Fonksiyonel Dengesizlik: Üretim faktörlerinin eşit olmayan dağılımı gelişmiş ve geri kalmış bölgeler arasındaki farkın temel nedenlerinden biridir. Sanayinin sınırlı olduğu bölgelerde ileri teknoloji ve bilgi gerektiren sanayi kolları gelişemediği gibi kapalı aile ekonomisi, pazarlamanın olmadığı koşullarda ekonominin gelişmesini engellemektedir.
- Toplumsal Dengesizlik: Eğitim, Sağlık, iletişim ve benzeri alanlarda yatırım azlığı nedeniyle görülen eksiklikler toplumsal yapıyı olumsuz yönde etkilemektedir.

“Tüm Avrupa ülkelerinde ve ABD’de, bugün görülen bölgelerarası gelişmişlik farklarının ortaya çıkışı eski teknik döneme (1765-1820) rastlamaktadır. Avrupa’da Ruhr Havzası, Fransa-Belçika Baseni, Saint Etienne Bölgesi, İtalya’nın Kuzeyi ve ABD’de Pensilvanya, bu dönemde ilk gelişen sanayi işletmelerinin yoğunlaştığı, demir ve kömür havzalarıdır. Tarımsal üretim alanları ile sanayi merkezleri arasındaki farklılık açıkça ortaya çıkmıştır. Tarımsal alanlardan sanayileşen

merkezlere doğru göçlerle birlikte, büyük sanayi kentleri giderek kalabalıklaşmaya başlamıştır” (Dinler, 2012: 101).

2.4.1. Bölgelerarası Dengesizliklere İlişkin Görüşler

“Bölgelerarası dengesizlikler hakkında görüşler esasen üç kümede toplanmaktadır. Bunlar olumlu görüş, olumsuz görüş ve gelişmiş/azgelişmiş ülke ayırımına göre değerlendirme yapan görüştür. Olumlu görüşe göre bölgelerarası dengesizlikler zaman içinde azalma eğilimindedir. Z. Toprak’a göre, kalkınma ülkeyi kendiliğinden etkilemekte ve geri kalmış bölgeler de bundan paylarını almaktadır. Bu görüşe göre, devletin bölgelerarası dengesizliklere düzeltici politikalarla müdahale etmesine gerek yoktur. Olumsuz görüşe göre ise, bölgelerarası dengesizlikler kendi haline bırakıldığında yani devlet düzeltici politikalar uygulamadığı takdirde giderek artacaktır. Bu görüş, R. Keleş’e göre, geri kalmış bölgelerin kendi haline bırakıldığı takdirde geri kalmışlığa mahkum olacaklarını belirtmektedir. Diğer bir görüş ise bölgelerarası dengesizlikler konusunda azgelişmiş-gelişmiş ülke ayrımı yaparak düşünülmektedir. Bu görüşe göre bölgelerarası dengesizlikler azgelişmiş ülkelerde artma, gelişmiş ülkelerde azalma eğilimindedir” (Özer, 2010: 37).

2.4.2. Bölgesel Dengesizliğin Sosyo-Politik Sakıncaları

Bir ülkenin bölgeleri arasında ekonomik gelişmişlik farklarının olması ve bu farklılığın giderek artması ya da en azından azaltılamaması önemli sosyal sakıncalar doğurmaktadır. Bunlar (Dinler, 2012: 121):

- Gelişmiş bölgelerde istihdam olanaklarının fazla olması, hem işsizlik oranının çok düşük, hem de ücretlerin yüksek olmasına neden olmaktadır. Geri kalmış bölgelerde ise istihdam olanakları çok sınırlı olduğundan, açık ve gizli işsizlik oranı önemli boyutlara varmaktadır.
- Geri kalmış bölgede üretimin, ücretlerin ve dolayısıyla satın alma gücünün düşüklüğü, bu bölgelerde sosyal hizmetlerin gelişmemesine neden olmaktadır. Bu bölgelerde sağlık hizmetleri geridir, eğitim hizmetleri yeterince gelişmemiştir.

- Devlet ekonomik israfın önüne geçebilmek için, kamusal alt-yapı yatırımlarını, gelişmiş bölgelerden başlayarak, geri kalmış bölgelere doğru yaymak zorunluluğunu hissetmektedir.
- Ülkenin mahrumiyet bölgelerinde çalışan devlet memurları için bu bölgeleri cazip hale getirmek amacıyla burada görev yapanlara; mahrumiyet zammı adı altında ek tazminat ödenmektedir.
- Mahrumiyet bölgesinde görev yapılan sürenin emeklilik hesabında katsayıyla çarpılması vb. gibi özendirici önlemler alınmaktadır.
- Devlet memurlarına, tüm memuriyet sürelerinin bir kısmını mutlaka mahrumiyet bölgesi denilen bu bölgede geçirmesi zorunluluğu getirilmektedir.

2.5. Türkiye’de Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Ortaya Çıkmasına Yol Açan Nedenler

“Türkiye’de bölgelerarası gelişmişlik farklarının kökenleri üç faktöre dayanarak açıklanabilir: Ekonomik ve sosyal nedenler, coğrafi nedenler, tarihsel nedenlerdir” (Uzay, 2005: 95).

2.5.1. Ekonomik ve Sosyal Nedenler

“Genel olarak nitelikli işgücünün, girişimci nüfusun ve sermayenin bölgelerarası dağılımı, hızlı nüfus hareketleri, nüfus artışının yüksekliği, işgücüne düşük katılım oranları, kamu yatırımlarının dağılımı, iç pazarın büyüklüğü, bazı bölgelerde altyapı yatırımlarının tamamlanamamış olması, ulaştırma ve haberleşme imkanlarındaki farklılıklar, bölgesel planlama açısından kurumsal yetersizlikler bölgeler arasında gelişmişlik farklarına yol açan nedenler arasındadır” (Uzay, 2005: 95).

S. Mutlu’ya göre, geri kalmış bölgelerde işgücü ve verimliliğinin düşük olma nedenleri şöyle özetlenebilir (Aktaran: Uzay, 2005: 95);

- Bölgede eğitim düzeyinin yeterli olmaması ve altyapının nitelikli işgücünü bölgeye çekmede yetersiz olması nedeniyle, imalat sanayinde yeterli nitelikli işgücünün bulunmayışı,
- Teknolojinin geri olması,

- Kamu işletmelerinin eksik kapasite ile çalışmaları ve aşırı istihdam,
- Tarım sektöründe işgücü verimliliğinin sanayi sektörüne göre daha düşük olması, ayrıca tarım sektöründe işgücü verimliliğinin diğer bölgelere daha düşük olmasıdır.

2.5.2. Coğrafi Nedenler

“Oldukça yüksek ve dağlık bir bölge olan Doğu Anadolu’da, ikliminde de çok sert olması, bitki örtüsü bakımından oldukça yoksul kalması sonucunu doğurmuştur. Yüksekliğin fazla olduğu yörelerde, ormanların oluşması mümkün olmamakta, daha az yüksek yöreler ise steplerle kaplı bulunmaktadır. Bölgenin büyük bir kısmı, ekime elverişli değildir ve otlaklarla kaplıdır. Eskişehir ile Adana arasında çekilen hayali bir çizginin batısında kalan yerler; ovalar ve verimli topraklarla kaplıyken, doğusunda kalan yerler; dağlar ve yüksek yaylalarla kaplıdır. Batıdaki ılıman deniz iklimi, yerini doğuda sert bir karasal iklime bırakır. Batıda gerek deniz, gerek kara ulaşım olanakları çok kolaydır. Oysa doğuda yüzey şekillerinin özellikleri ve geçit vermeyen dağlar nedeniyle ulaşım ağının yapılması fevkalade zor ve pahalıdır. Mevcut yollar ise kar nedeniyle yılın büyük bir kısmında geçit vermezler” (Dinler, 2012: 166).

2.5.3. Tarihsel Nedenler

İleri, dengeli, tutarlı gibi nitelikleri kendisine uygun görülen Osmanlı toplumunun geri kalmışlığa yönelmesi 1550’li yıllarda Kanuni Süleyman’ın son dönemlerinde başlamıştır. Avrupa’nın geçirmekte olduğu değişim dıştan gelen darbeler şeklinde Osmanlı İmparatorluğu’na çarpmaya başlamış; darbeler sonucunda Osmanlıların bünyesindeki tehlikeli tohumlar yeşermiştir. Kanuni’nin ölümünü izleyen üç sultanın, II. Selim (1566-1574), III. Murat (1574-1595) ve III. Mehmet (1595-1603) saltanatları, görülmemiş bir isyan dalgasına (Celali fetreti) yol açan hızlı bir çürümeyi kapsayacaktır. Geri kalmışlık bu dönemde belirginleşmiş; 1800 yılına kadar oluşmuş; bu tarihten sonra yabancı devletlerin de işe karışmasıyla büsbütün güçlenerek Türkiye’nin günümüze dek süren alın yazısı olmuştur (Cem, 2007: 107).

“Osmanlı İmparatorluğu’nun özellikle son dönemlerinde uygulanan dışa bağımlı ekonomi politikaları sonucunda Doğu Anadolu ile Batı Anadolu arasındaki

gelişmişlik farkı Batı Anadolu lehine artmıştır. Bölgeler arasındaki bu dengesizlik, Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine geçtiğinden Cumhuriyet dönemine miras kalan önemli bir sorun olmuştur” (Efe ve Akgül, 2011: 144).

“Türkiye’de, Doğu ile Batı arasındaki dengesizliğin de belirginleşmesi 19. yüzyılda yabancı sermayenin ülkeye girmesiyle başladığı söylenebilir. Çünkü o dönemde ülkede bol miktarda işgücü ve hammadde kaynaklarının bulunması yatırımcıların kazançlarının artmasına ortam hazırlamıştır. Bu nedenle ilk sanayi sayımı da Batıda yapılmıştır” (Gündüz, 2006: 102).

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana bölgeler arasındaki dengesizlikler artarak devam etmiştir. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra başkentin Ankara’ya taşınması, demiryolları ve hava yollarının yaygınlaştırılması, Anadolu’nun çeşitli yerlerine fabrikalar yapılması ülkede bir iç pazarın oluşmasına ve ekonominin canlanmasına yol açmıştır. Ancak bu çabalar bölgesel farklılaşmayı giderecek nitelikte olmamış ve kalkınma hamleleri Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine ulaşamamıştır. Coğrafi koşullar bu konuda ciddi bir engel oluşturmuştur. İklim koşulları ve arazi yapısı nedeniyle ulaşım ve haberleşme hizmetlerinin maliyetinin yüksek olması planlı döneme kadar bu bölgelerin gözardı edilmesinin en başlı nedenidir (Gökçe, 2007: 141).

2.6. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları Tarihi

Y. Tuncer’e göre, Türkiye’de bölge ayırımına yönelik ilk çalışma 1941 yılında Türk Coğrafya Kongresi’nde ele alınmıştır. Bu çalışmada ülkenin yedi bölgeye (Akdeniz, Ege, Marmara, Karadeniz, İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri) ayrılmasına karar verilmiştir (Aktaran: Gündüz, 2006: 99).

1950-60 yılları arasında iktidar olan Demokrat Parti döneminde ekonomik gelişmeye yön vermek amacıyla hiçbir planlama çalışması yapılmamıştır. 1960’ı izleyen yıllarda, özellikle 1950-1960 dönemine tepki olarak gelen hükümetler, ekonomik gelişmeye beş yıllık kalkınma planları ile yön vermeyi benimsediler ve bu amaçla 30 Eylül 1960 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. 1963 yılından itibaren de beş yıllık kalkınma planları uygulanmasına başlanmıştır.

Türkiye’de, 1960 yılında DPT’nin kurulmasından daha önce, 1958 yılında kurulan İmar ve İskan Bakanlığı’na, bölgesel planlar yapmak görevi verilmiştir. Bu bakanlık, bölgesel dengesizliği azaltma amacına yönelik bölgesel ekonomik kalkınma planlarını değil, nüfusun bölgelerarası dengeli dağılımını sağlamaya yönelik planlar hazırlamıştır. İmar ve İskan Bakanlığı, 1958’den itibaren, belirli bölgeler seçerek bölgesel planlama çalışmaları yapmaya başlamış ve daha sonra bu çalışmalar DPT ile ortak yürütülmüştür (Dinler, 2012: 182).

“Türkiye’de bölgesel gelişmenin sağlanması yönündeki politikalar cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren planlı döneme kadar ki evrede, nüfusun ve yatırımların ülke içinde yayılması ve belirli merkezlerde toplanması ile büyük sanayi tesislerinin yer seçimine yönelik olarak belirlenmiştir. 1960 yılından günümüze uzanan planlı dönemde ise bölgesel gelişmeye ilişkin politikalar Beş Yıllık Kalkınma Planları aracılığıyla tespit edilmektedir” (Kara, 2008: 151).

2.6.1. Türkiye’de Planlı Dönemlerde Bölgesel Dengesizlik Çalışmaları

Bu başlık altında planlı dönemde bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi amacıyla az gelişmiş bölgelere yönelik yatırımlar üzerine bilgi verilmeye çalışılacak ve bölgesel kalkınma politikaları dönemler itibariyle değerlendirilecektir.

2.6.1.1. Planlı Dönemde Bölgesel Kalkınmanın Gelişmesi

Plan dönemlerindeki gelişmeleri aşağıdaki tabloda bütün halinde ele alarak gelişmeleri değerlendirmek mümkündür.

Tablo-6: Bölgesel Politikaların Dönemler İtibariyle Değerlendirilmesi

Dönem	İlkeler	Yaklaşım ve Politikalar	Hedefler	Araçlar
1. Plan (1962-1967)	-Bölgelere ekonomik kalkınmanın nüfuz etmesi -Bölgesel Ekonomik bütünleşme	-Bölgesel Planlama -Büyüme Kutupları (Örneğin, Doğu Marmara, Çukurova, Antalya, Zonguldak)	-Dengeli Kentleşme -Bölgelerarası Denge -Yatırım etkinliği	-Finansal Teşvikler -Az gelişmiş bölgelere yönelik yatırım temelli önlem alternatifleri

<p style="text-align: center;">2. Plan (1967-1972)</p>	<p>-Her kentleşmeden kaynaklanan nüfus sorunlarına odaklanma</p>	<p>-Bölge ve il planlaması -Dolaylı Bölgesel Planlama</p>	<p>-Dengeli bölgeler arası gelişme -Sosyal eşitlik açısından bölgeler arasında dengeli dağılım -Yatırım eksikliği</p>	<p>-Vergi İndirimleri -Özel sektör yatırımlarına yönelik finansal teşvikler -Pilot projeler -Keban</p>
<p style="text-align: center;">3. Plan (1972-1977)</p>	<p>-Bölgesel farklılıkların giderilmesi -Belirli az gelişmiş bölgelerin kalkınması</p>	<p>-Sektör ve il planlaması</p>	<p>-Dengeli bölgeler arası gelişme -Sosyal eşitlik açısından bölgeler arası dengeli dağılım -Yatırım etkinliği</p>	<p>-Finansal Teşvikler -Az gelişmiş bölgeler için sanayileşme programları -Envanter Çalışmaları -İl planlaması -Sektörel Planlama -Paket Projeler -Kalkınmada öncelikli iller</p>
<p style="text-align: center;">4. Plan (1977-1982)</p>	<p>-Bölgesel sorunlara yönelik kaynakların mobilizasyonu</p>	<p>-Sektör ve bölgeler arasındaki bağların güçlendirilmesi</p>	<p>-Az gelişmiş illerin kalkınması -Sektörel ve bölgesel karşılıklı bağımlılık -Mekansal organizasyon</p>	<p>-Yatırımlar için faiz indirimleri -Çeşitli finansal yardımlar -Paket projeler -İl ve bölge düzeyinde yatırımlar -Çukurova Kentsel Kalkınma projesi -GAP (DPT-JICA)</p>
<p style="text-align: center;">5. Plan (1985-1989)</p>	<p>-Az gelişmiş ve sektörel olarak potansiyele sahip bölgelerde kaynak kullanımını rasyonelleştirerek kalkınmanın hızlandırılması</p>	<p>-Projelerin bölgesel etkisini de içeren doğrudan bölgesel planlama -Fonksiyonel bölge önerisi</p>	<p>-Sosyal eşitliği dikkate alan dengeli bölgesel kalkınma</p>	<p>-Potansiyel kaynakların belirlenmesi için bölgesel gelişme programlarının hazırlanması -Bu programlar doğrultusunda ilgili yatırımların seçilmesi -Öncelikli bölge ve sektörlerdeki altyapı sanayileşme projeleri için geliştirilmesi -Kalkınmada öncelikli illerdeki yatırımlar için finansal yardımlar</p>

<p>6. Plan (1990-1994)</p>	<p>-Uygulama için sosyal, idari ve finansal boyutların bütün olarak ele alınması -Uluslararası standartlara uygun istatistiksel sistemin uyarlanması (özellikle AB bağlamında)</p>	<p>-Bölge ve bölge altı düzeyde planlama</p>	<p>-Bölgelerde dengeli kalkınma -İlçelerin köylerden kente göçün engellenmesi için desteklenmesi</p>	<p>-Kalkınmada öncelikli yörelere yönelik finansal kaynakların artırılması -Kalkınmada öncelikli illere yönelik teşvikler ve bu amaca yönelik özel birimler oluşturulması -Sanayi bölgeleri</p>
<p>7. Plan (1996-2000)</p>	<p>-Sektörel ve mekansal çalışmaların bütünleştirilmesi -İllerin sektörel uzmanlaşması -Şehir planlaması -Bölgesel farklılıkların giderilmesi</p>	<p>-Bölge ve bölge altı projeler -Bölgesel yeteneklerin mobilizasyonu -Sürdürülebilir kalkınma</p>	<p>-Göç ve demografik değişimin rasyonalizasyonu -Metropol bölgelerin sorunlarının ayrı bir kategoride ele alınması -Konut sorunu için politika geliştirme çalışmaları -Bölgesel farklılıklar</p>	<p>-Kalkınmada öncelikli yörelere politikasına devam edilmesi -Doğu ve Güneydoğu Anadolu için acil destek programı, GAP -Yasal düzenlemeler -Konut projeleri -Kalkınmada öncelikli illerdeki KOBİ'lerin desteklenmesi -ZBK, Yeşilirmak Havzası, DOKAP, DAP</p>
<p>8. Plan (2001-2005)</p>	<p>-Katılımcı planlama -Sürdürülebilirlik -Kaynak kullanımının etkinleştirilmesi -AB bölgesel politikalarına uyum</p>	<p>-Stratejik bölgesel planlama -İl gelişme planları -Bölgesel uzmanlaşma -Yeni sanayi odaklarının desteklenmesi</p>	<p>-Yerel girişimcilik ve yerel kaynakların mobilizasyonu -Bölgesel farklılıkların azaltılması</p>	<p>-KOBİ destekleri -AB fonları -Beşeri sermaye</p>
<p>9. Plan (2007-2013)</p>	<p>-Bölgesel politikanın merkezi düzeyde etkinleştirilmesi -İçsel potansiyele dayalı gelişme -Yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılması</p>	<p>-Kamu yatırımları uygulamalarında ve hizmet arzında mekansal önceliklendirme ve odaklanma -Cazibe Merkezleri -Öncü sektörlerin belirlenerek desteklenmesi</p>	<p>-Bölgelerin verimliliğinin yükseltilmesi -Ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkının artırılması -Gelişmişlik farklarının azaltılması</p>	<p>-Ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejisi, -Katılımcı ve uygulanabilir bölge planları -Mekansal odaklı devlet yatırımları -Farklılaştırılmış KOBİ destekleri -Kümelenme, yenilik altyapısının geliştirilmesi teknoparklar, yenilik aktarım merkezleri, işletme kuluçkaları</p>

Kaynak: DPT, 2006C: 8-9, Kara, 2008: 154-155.

2.6.1.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, göreceli olarak geri kalmış yörelere özel sektörün yatırım yapmasını teşvik amacıyla 19 Şubat 1963 tarih ve 202 Sayılı Kanun ve 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda bir değişiklik yapılarak "Yatırım İndirimi" uygulaması getirilmiştir. Bu plan döneminde Doğu Marmara Bölgesinde sanayinin, Antalya Bölgesinde tarımın ve turizmin, Çukurova Bölgesinde tarımın ve sanayinin, Zonguldak Bölgesi'nde sanayinin gelişmesini hedefleyen çalışmalar yapılmıştır (Aktaran: Gündüz, 2006: 188).

2.6.1.1.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki ilkeler aynen korunmuştur. Yine bu plan döneminde, özel sektörün geri kalmış bölgelere gitmesini sağlayacak her türlü özendirici önlemlerin (özel kredi imkanları, vergi indirimleri, tüm alt yapının hazırlandığı düzenli sanayi bölgeleri, ucuz enerji imkanlarının sağlanması ve bölgelerde yatırım yapacak işletmelere rehberlik hizmeti) artırılacağından söz edilmektedir. 1972 yılında da KÖY'ler dairesi kurulmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi KÖY kapsamına alınmıştır (Aktaran: Gündüz, 2006: 188).

2.6.1.1.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

"Üçüncü BYKP'nda bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını kısa sürede kaldırmaya çalışmanın ekonomik yönden etkin olmayan kaynak dağılımına yol açacağı, sermaye birikiminin ve genel ekonomik kalkınmanın yavaşlayacağı görüşü çerçevesinde daha yüzeysel bir bölge kalkınma yaklaşımı benimsendiği görülmektedir. Bu dönemde, geri kalmış bölgelerin devlet yardımları temelli teşvik politikaları ile kalkınmasını sağlamaya yönelik olarak Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY) politikası öne çıkmıştır" (Sakal, 2010: 22).

2.6.1.1.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

"Dördüncü BYKP'nda geçmiş uygulamalar eleştirilerek, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltıcı politikanın başarılı olamadığı belirtilmiş olmasına

karşın, üçüncü beş yıllık kalkınma planında benimsenen kalkınmada öncelikli yöre görüşü aynen sürdürülerek, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kalkınması için bu yaklaşım çerçevesinde çözüm aranmıştır. Böylece eleştirilere rağmen, tutarlı bir çözüme varılacak politika benimsenmiştir” (Dinler, 2012: 183).

2.6.1.1.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 4. bölümünde yer alan bölgesel gelişme konusu bölge planları başlığı altında incelenmiştir. Bölge planları, gelişmenin hızlandırılması amaçlanan bölgelerde bölge kaynaklarının iktisadi faaliyet kollarının gelişme ile uyum ve denge içinde ele alınmasını sağlayarak, söz konusu bölgelerin, gelişmesi için gerekli tedbir ve araçları belirleyecektir. Bölgelerin potansiyel kaynaklarını, mevcut yapıda sorun alanlarını belirlemek üzere envanter çalışmalarına ağırlık verilmesi, bu envanter çalışmalarına dayalı olarak çeşitli sektörler için uygun gelişme alanları “Bölge gelişme şema”larının yapılması öngörülmüştür (Aktaran: Sakal, 2010: 23).

2.6.1.1.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Bu dönemde de daha önceki planlarda olduğu gibi, oldukça genel olan ilke ve politikaların uygulanması için somut adımlar yoktur. V. BKYP dönemindeki teşvik tedbirleri devam etmiştir. Bölgeler arası dengesizliği azaltmak için KÖY'e uygulanan teşvik tedbirleri ile altyapı yatırımları ve mevcut yönetimin bölge sorunlarına adaptasyonu ile ilgili gelişmelere yer verilmiştir (Aktaran: Gündüz, 2006: 190).

2.6.1.1.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

“Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise, kalkınmada öncelikli yörelerin sorunlarına ayrı bir başlık altında değinilmediği gibi, bölgesel planlamadan yer yer, ancak nasıl bir planlama anlayışı benimsendiği belirtilmeden, söz edilmektedir. Bir başka deyişle, VII. BKYP'ında, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması ve büyük kentlerin sorunları alanında söylenebilecek her konuya genel çerçevede değinilmiş, bu arada plan metninin yazılmasında yararlanılan kaynaklardaki birçok ifade ve bu arada bölgesel planlama yapılması görüşü de tesadüfen plan metninde yer

almıştır. Ancak, muğlak ifadelerle ve yer yer bölgesel planlamaya geçileceği söylenen VII. BYKP döneminde, yeniden I. ve II. BYKP dönemlerinde olduğu gibi, bölgesel planlama çalışmalarının hazırlandığı ve daha da önemlisi, bu bölgesel planların uygulanmasına başlandığı da gözlenmektedir” (Dinler, 2012: 183).

2.6.1.1.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

“Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ise, bölge planlaması uygulamalarının devam edeceği vurgulanarak, halen uygulanan ve hazırlanacak olan bölge planları tanıtılarak, bölge planlamasının amacı ve ilkeleri vurgulanıp, bu tür planlamaya devam edileceği belirtilmektedir. Diğer yandan, VIII. BYKP’nda, III. BYKP’nda başlatılan KÖY’le ilgili teşvikler devam ederken, ayrıca KÖY’lerin sorunlarına ve bu yörelerde izlenecek politikanın ilke ve amaçlarına ayrıca geniş olarak yer verilmektedir” (Dinler, 2012: 183).

2.6.1.1.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

“Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2007-2013), yatırımların ve istihdamın artışını hızlandırmak ve bölgesel gelişmede özel sektör katkısını artırmak amacıyla yeni teşvik tedbirleri uygulamaya konulmuştur. 2004 yılında yürürlüğe giren 5084 Sayılı Kanun ile ilk aşamada 36 ilde başlatılan teşvik uygulaması, 2005 yılında yapılan değişikliklerle 49 ile yaygınlaştırılmıştır. Diğer yandan yine Dokuzuncu Beş Yıllık Plan döneminde daha önceki dönemlerde hazırlanan Güneydoğu Anadolu Bölgesel Kalkınma Projesi (GAP), Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK), Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) ve Doğu Anadolu Projesi Ana Planının (DAP) uygulamaları ile Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP) çalışmaları devam etmektedir. Dokuzuncu Beş Yıllık Planı, GAP projesini sadece enerji ve sulama yatırımlarından oluşan bir altyapı projesi değil, yeni kurulacak kalkınma ajanslarının ortak işbirliği platformundan da yararlanarak yerel girişimleri harekete geçiren entegre bir bölgesel gelişme programı olarak ele alınması ihtiyacından söz edilmektedir” (Dinler, 2012: 199-200).

2.6.1.1.10. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı; yüksek, istikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insani gelişmişlik, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi unsurları kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Planda, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınma süreci bütüncül ve çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınmış, insan odaklı kalkınma anlayışı çerçevesinde katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Türkiye'nin potansiyelini, bölgesel dinamikleri ve insanımızın yeteneklerini harekete geçirerek kalkınma sürecinin hızlandırılması amacıyla, yeniden şekillenen dünya ekonomisinde uluslararası işbölümü ve değer zinciri hiyerarşisinde Türkiye'nin konumunun aşamalı olarak üst basamaklara çıkarılması hedeflenmektedir (www.kalkinma.gov.tr).

Onuncu Kalkınma Planı'nda dikkat çeken hususlar aşağıda belirtilmiştir;

- Serbest piyasa ağırlıklı açık ekonomiler yaygınlaşmış olmakla birlikte, etkileri devam eden küresel kriz, izlenecek politikalar ve alınacak tedbirler konusunda kamu sektörünün stratejik bir yaklaşımla hareket etmesinin önemini ortaya koymaktadır.
- Onuncu Kalkınma Planı, stratejik bakış açısını merkeze alarak, ekonomik, sosyal, sektörel ve bölgesel alanları kapsamasının yanında öncelikli dönüşüm programları yoluyla da kritik müdahale alanlarını ortaya koymaktadır (www.kalkinma.gov.tr).

Ön hazırlıkları 01.09.2010 tarihinde başlatılan Plan hazırlık süreci, 05.06.2012 tarihli ve 2012/14 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle resmîyet kazanmıştır.

2.6.1.1.10.1. Onuncu Kalkınma Planı'nda Kapsayıcı Bölümler

Planın kapsayıcı bölümü dört ana başlıktan oluşmaktadır (www.kalkinma.gov.tr);

- “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığı altında insan için ve insanla beraber kalkınma yaklaşımının hayata geçirilmesi ve gelişmişliğin toplumun farklı kesimlerine yaygınlaştırılması amacıyla uygulanacak politikalara yer verilmektedir.
- “Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme” başlığı altında üretimde yapısal dönüşüme ve refah artışına yönelik hedef ve politikalar ele alınmaktadır.

- “Yaşanabilir Mekanlar, Sürdürülebilir Çevre” başlığı altında çevreye duyarlı yaklaşımların sosyal ve ekonomik faydalarının artırılması, insanımızın şehirlerde ve kırsal alanlarda yaşam kalitesinin sürdürülebilir bir şekilde yükseltilmesi ile bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması kapsamındaki hedef ve politikalara yer verilmektedir.
- “Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği” başlığı altında ise kalkınmanın dış dinamikleri ile Türkiye’nin ikili, bölgesel ve çok taraflı ilişkilerindeki temel öncelikler ve politikalar ele alınmaktadır.

2.6.1.1.10.2. Onuncu Kalkınma Planı’nda Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik

“Bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik alanında; merkezde ve mahallinde kurumsal yapılar oluşturulmuş, eyleme dönük muhtelif programlar uygulanmıştır. Bu kapsamda, merkezi düzeyde Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu ve Bölgesel Gelişme Komitesi kurulmuş, bölgesel düzeyde 26 kalkınma ajansı ve bunlar bünyesinde 81 ilde yatırım destek ofisleri faaliyete geçirilmiş, tüm ülke için bölgesel gelişme planları hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Kalkınma ajansları bölgelerin rekabet gücüne de katkıda bulunan kapsamlı mali ve teknik destekler sağlamaya başlamış, GAP hedeflerini daha kısa sürede gerçekleştirmek için bir eylem planı hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. GAP Bölge Kalkınma İdaresine ek olarak DAP (Doğu Anadolu Projesi), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) ve Konya Ovası Projesi (KOP) için bölge kalkınma idareleri teşkil edilmiştir. Ayrıca yatırım teşvik sisteminin bölgesel boyutu güçlendirilmiş, cazibe merkezleri programı, köy altyapısına yönelik Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES), belediyeler için Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (BELDES) ve Su ve Kanalizasyon Altyapı Programı (SUKAP), sosyal kalkınma bakımından öncelikli illere yönelik SODES programları uygulamaya konulmuş; kümelenme desteklerinin hukuki ve kurumsal altyapısını geliştirme çalışmaları tamamlanmıştır. Öncelikli sosyal ihtiyaçları gidermeye, üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki altyapıyı geliştirmeye yönelik olarak, Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde; bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması da dikkate alınarak, eğitim, sağlık, teknolojik araştırma, ulaştırma, sulama, içme suyu ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin

geliştirilmesine yönelik altyapı yatırımlarına ağırlık verilmiştir. Bölgesel gelişme politikalarıyla, bir taraftan bölgesel gelişmişlik farkları azaltılarak refahın ülke sathına daha dengeli yayılması sağlanacak, diğer taraftan tüm bölgelerin potansiyeli değerlendirilip rekabet güçleri artırılarak ulusal büyümeye ve kalkınmaya katkıları azami seviyeye çıkarılacaktır” (www.kalkinma.gov.tr).

Tablo-7: Onuncu Kalkınma Planı'nda Bölgesel Gelişme ve Rekabet Edebilirlik Alanlarında Gelişme ve Hedefler

YILLAR	2006	2012	2013	2018
En Yüksek Gelirli Bölgenin Kişi Başına Gelirinin En Düşük Gelirli Bölgeye Oranı ⁴	4,4	4,3	---	<4
Bölge Ekonomisinde Sanayi ve Hizmetlerin Payı En Düşük Bölge Değeri (%)	72,0	75,4	---	>80
Eğitim Düzeyi En Düşük 5 Bölgede Yüksekokul ve Üzeri Mezunların Oranı (%) ⁵	---	6,3	---	>12
SEGE'ye Göre Son Beş Bölgenin İşgücüne Katılım Oranı (%)	38,0	38,9	---	>42
Teşvik Sisteminde 5. ve 6. Bölge İllerindeki Teşvik Belgeli Yatırım Tutarının Teşvik Belgeli Toplam Yatırım İçindeki Payı (%) ⁶	7,8	14,9	16,0	>20
Teşvik Sisteminde 5. ve 6. Bölge İllerindeki Teşvik Belgeli Yatırım Tutarının Teşvik Belgeli Toplam İstihdam İçindeki Payı (%) ³	9,7	22,8	25,0	>30
Kurulan Girişim Sayısı (En Düşük 5 Bölge Ortalaması, Milyon Kişi Başına)	252 ⁷	535	570	>850
Kurulan Girişim Sayısı (En Yüksek 5 Bölge Ortalaması, Milyon Kişi Başına)	1.216 ⁴	2.083	2.250	>2.900

2006 ve 2012 yılı verileri Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TOBB, TÜİK'e aittir. 2013 ve 2018 yılı verileri Onuncu Kalkınma Planı tahminleridir.

⁴ Kişi Başı GSKD olarak 2008 yılı (en güncel) verileri kullanılmıştır.

⁵ Eğitimde 15 yaş ve üzeri nüfus baz alınmıştır. 2011 yılı verileridir.

⁶ 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında belirtilen illerdir.

⁷ TÜİK 2007 yılı verileridir.

Not: Bölge ifadesi, teşvik sistemine dair göstergeler dışında, Düzey-2 istatistiki birimlerini ifade etmektedir.

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı.

2.7. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Proje Çalışmaları

Bu başlık altında sırasıyla, Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK), Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP), Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP), Güneydoğu Anadolu Projesi’nden (GAP) bahsedilecektir.

2.7.1. Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK)

“Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1996-2000) belirtilen, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması ve gelişme imkanlarının belirlenmesi amacıyla uygun olarak, fiziki planlama çalışmaları yapılması öngörüsü çerçevesinde DPT’nin koordinasyonunda hazırlanmış ve uygulanmış bir bölgesel kalkınma projesidir. Projenin temel amaçları şunlardır” (Efe ve Akgül, 2011: 178-179):

- Bölgede yer alan sanayi ve madencilik kuruluşlarından TTK’nun küçültülmesi ve Karabük Demir Çelik işletmesinin özelleştirilmesi sonucunda ortaya çıkacak ekonomik ve sosyal sonuçların analiz edilmesi,
- Özel sektörün yeni yatırım alanlarında faaliyet göstermesinin sağlanması için yeni yatırım alternatiflerinin belirlenmesi,
- Orta ve uzun dönemde uygulanabilir bölgesel gelişme planı hazırlanması,
- Bölgede yapılabilecek yatırımların tanımlanması,
- İmalat ve hizmetler sektöründe 113 000 kişiye istihdam sağlamak,
- Göçü azaltmak ve/veya önlemek,
- Tarım ve ormancılık sektörlerinde sağlıklı bir üretim yapısını oluşturmak,
- Refah, gelir ve işgücü niteliğinde artış sağlamak,
- Sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmektir.

2.7.2. Doğu Anadolu Projesi (DAP)

“DAP olarak adlandırılan Plan; Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan 14 ili (Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van) ve bölge ile homojenlik gösteren Gümüşhane ve Bayburt illerini kapsamaktadır. Ana Plan; Devlet Planlama Teşkilatının eşgüdüm ve denetiminde, Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan; Atatürk, Fırat, İnönü, Yüzcüncü Yıl ve Kafkas Üniversitelerinin oluşturduğu Ortak Girişimce hazırlanmıştır. Doğu Anadolu Bölgesi halen görece olarak ülkemizin en az gelişmiş bölgesidir. Yüzölçümü 158.972 kilometrekare olup Türkiye coğrafyasının %21’ini kapsamaktadır” (Akpınar, vd., 2011: 110).

“Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasını hızlandırmak üzere hayvancılık, konut, altyapı, istihdam, mekansal örgütlenme, göç, merkez uygulamalarının güçlendirilmesi ve kırsal alanda insan kaynaklarının harekete geçirilmesi konularında kapsamlı projeler hazırlanması, kamu yatırımlarında altyapıya ve sosyal nitelikli yatırımlara öncelik verilmesi amacıyla düşünülen bir projedir” (Gündüz, 2006: 202).

Şekil-1: Doğu Anadolu Projesi (DAP) Kapsamındaki İller

Kaynak: <http://www.dap.gov.tr>.

DAP Ana Planı için üç hedef grubu belirlenmiştir (<http://dap.gov.tr>):

Ekonomik Hedefler;

- Kişi başına geliri arttırmak ve Bölge ile ülke ekonomisi arasındaki farkı azaltmak,
- İstihdamı arttırmak, Bölge dışına göçü azaltmak ve uzun vadede durdurmak,
- Potansiyel gösteren alanlarda ekonomik yapıyı çeşitlendirmek,
- Zaman içinde ortaya çıkabilecek ekonomik fırsatların değerlendirilmesini mümkün kılacak altyapıyı oluşturmak,
- Bölge içindeki sermaye birikimini hızlandırmak, yerel girişimciliği desteklemek,
- Bölge'nin ekonomik potansiyelini harekete geçirmek,
- Bölge'nin sürdürülebilir bir ekonomik yapıya kavuşmasını sağlamak,
- Bölge'nin diğer bölgelere ekonomik entegrasyonunu sağlamaktır.

Sosyal Hedefler;

- Bölge içi gelir farklılıklarını azaltmak, sosyal bütünleşme düzeyini yükseltmek,
- Bölge dışına göçü azaltmak, göçün neden olduğu sosyal tahribatı asgariye indirmek,
- Bölge içinde hizmetlere erişim açısından eşitsizlikleri gidermek,
- Eğitim ve Sağlık hizmetleri ile kent altyapısının kalitesi ve düzeyini yükseltmek,
- Kentsel ve kırsal alanlarda refah düzeyini ve yaşam kalitesini yükseltmek,
- İş gücünün beceri seviyesini yükseltmek,
- Kayıt Dışılığı azaltmak ve sosyal güvenlik sistemi ile kapsananların sayısını artırmak,
- Yerel demokrasi ve dayanışmayı geliştirmek,

- Sosyal yardım ve koruma sistemlerini geliştirmek,
- Kadının statüsünü yükseltmek ve kalkınma sürecine entegrasyonunu sağlamak,
- Mevcut sosyal yapının zaman içinde gelişimini sağlamak,
- Çarpık kentleşmeyi önlemektir.

Çevresel Hedefler;

- Toprak ve su kaynaklarının korunması için mer'aların ıslahı, erozyonun önlenmesi,
- Ormanların korunması ve geliştirilmesi,
- Yerleşmelerde yaşam kalitesinin artırılması,
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasıdır.

2.7.3. Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP)

“Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP), Türkiye’nin Kuzey-doğusundaki yedi ili⁸ kapsayan, bu illerin potansiyellerini harekete geçirerek, ülkenin diğer bölgeleri ile aralarında var olan farkları azaltmaya yönelik bir bölge planıdır. DOKAP bölgesi, ülke topraklarının % 5’ini (39.203 kilometrekare) ve ülke nüfusunun % 4.6’sını (1997 verilerine göre 2.9 milyon) kapsamaktadır. Kilometre kareye 74 kişinin düştüğü bölgede nüfus yoğunluğu, 81 olan ülke ortalamasının altındadır. Diğer yandan, bölge nüfusunun % 48.6’sı kentsel karakterli yörelerde oturmaktadır ki bu oran, % 65 olan ülke ortalamasından daha düşüktür. Diğer yandan DOKAP bölgesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden sonra, Türkiye’nin nisbeten geri kalmış bölge sıralamasında, üçüncü durumdadır. Bölge tarımı çay ve fındık üretimine dayanmaktadır. Son yıllarda Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla Türkiye’nin ilişkilerinin yoğunlaştığı yeni cumhuriyetlere olan coğrafi yakınlığı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği’nin (KEİB) faaliyete geçmesi, Tuna nehri yolu ile su yolu ticaretinin canlanması, bu bölgenin daha hızlı kalkınması için yeni olanakları gündeme getirmiştir” (Dinler, 2012: 207).

⁸ Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon.

2.7.4. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP)

“Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi; Amasya, Tokat, Samsun, Çorum illerini içine alan ve Türkiye'nin kalkınmışlık çizgisinin altında kalan bu bölgenin topyekün planlı bir kalkınma çizgisine ulaştırılması hedeflenerek hazırlanmış bir “bölgesel kalkınma modeli”dir. Projenin en önemli özelliklerinden biri bölgesel niteliği ve proje yönetiminin bir yerel yönetim birliği olmasıdır. YHP; üye il özel idarelerinin bölgesel kalkınma amacıyla bir araya gelerek oluşturduğu Hizmet Birliği ve yerel-bölgesel kalkınma modelidir. Bu nedenle Sivil Toplum Kuruluşlarını bir çatı altında toplayabilmesi açısından AB tarafından son derece cazip bulunmuş ve özellikle yönetim açısından diğer NUTS-II bölgelerine model olarak alınması uygun görülmüştür. Yeşilirmak ve kollarında oluşan kirliliği ve nedenlerini önlemek için gerekli tedbirleri almak, bölgede erozyon giderici çalışmaları yapmak, akış rejimini düzenlemek, Yeşilirmak Havzasında bulunan yerleşim birimlerinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmalarına yönelik her türlü çalışmaları yapmak, yaptırmak ve bu amaçla ilgili kamu ve özel kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmak üzere havzadaki 5 ilin (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat ve Yozgat) katılımıyla “Yeşilirmak Havzası İl Özel İdareleri Hizmet Birliği” kurulmuştur” (<http://www.yesilirmak.org.tr>).

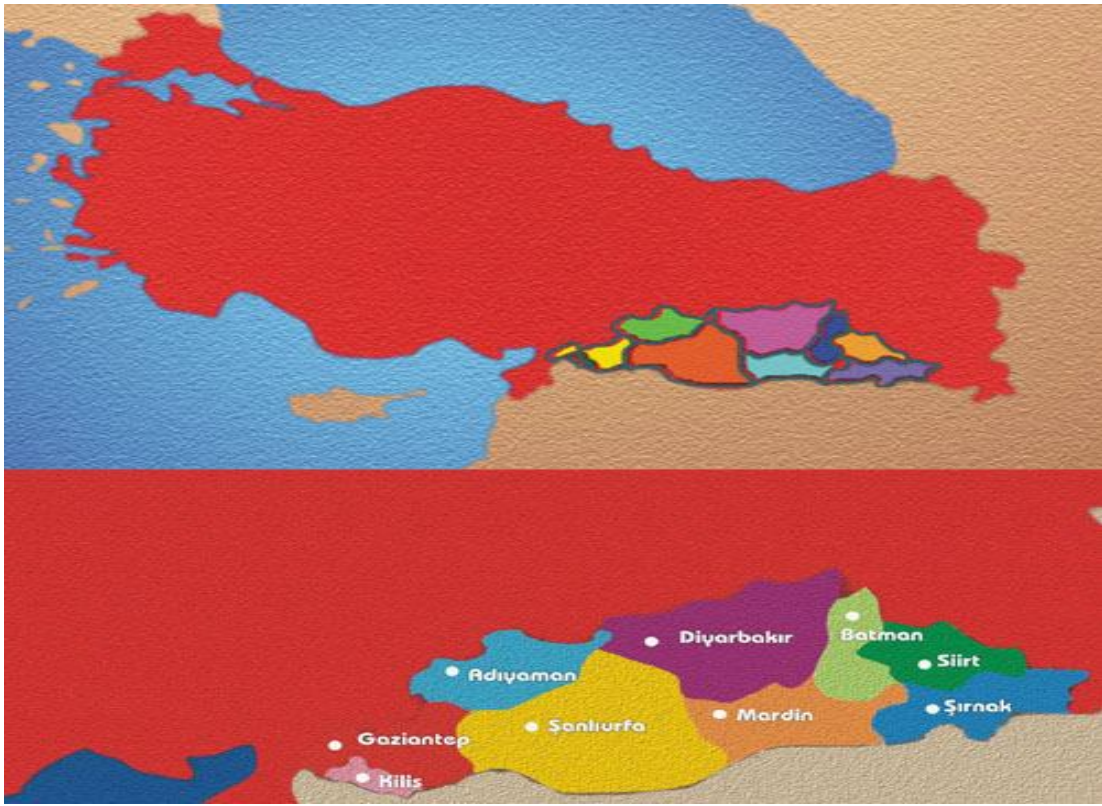
2.7.5. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

“Temel hedefi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi halkının gelir düzeyi ve hayat standardını yükselterek, bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam imkanlarını artırarak, sosyal istikrar, ekonomik büyüme gibi milli kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak olan GAP, çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bir bölgesel kalkınma projesidir. Proje alanı Fırat ve Dicle havzaları ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9⁹ ili kapsamaktadır. 1970'lerde Fırat ve Dicle nehirleri üzerindeki sulama ve hidroelektrik amaçlı projeler olarak planlanan GAP, 1980'lerde çok sektörlü, sosyo-ekonomik bir bölgesel kalkınma programına dönüştürülmüştür. Kalkınma programı, sulama, hidroelektrik, enerji, tarım, kırsal ve kentsel altyapı, ormancılık, eğitim ve sağlık gibi sektörleri kapsamaktadır. Su Kaynakları Programı 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve 1.82 milyon hektar alanda

⁹ Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak.

sulama sistemleri yapımını öngörmektedir. Toplam maliyeti 32 milyar ABD doları olan Proje'nin, Enerji santrallerinin toplam kurulu gücü 7476 MW olup yılda 27 milyar kilowatsaat enerji üretimi öngörülmektedir. Proje, gelecek kuşaklar için kendilerini geliştirebilecekleri bir ortam yaratılmasını amaçlayan sürdürülebilir insani kalkınma felsefesi üzerine kurulmuştur; kalkınmada adalet, katılımcılık, çevre korunması, istihdam, mekansal planlama ve alt yapı geliştirilmesi GAP'ın temel stratejileridir” (<http://www.gap.gov.tr>).

Şekil-2: Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Kapsamındaki İller

Kaynak: <http://www.gap.gov.tr>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Bu bölümde, Avrupa'da ve Türkiye'de kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kavramsal çerçevesi, organizasyon yapıları, insan kaynakları ve Avrupa'nın bölgesel kalkınma politikaları incelenecektir.

3.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarıyla İlgili Kavramsal Çerçeve

“Değişen dünya koşullarında kamu yönetimi anlayışı da derinden değişmektedir. 20. yüzyılın son çeyreğine kadar devam eden kitlesel üretim süreçleri, kamu yönetimi alanında da bürokratik ve merkezi yapıları zorunlu kılmaktaydı. Ancak, geçen yüzyılın son çeyreğinde gerek siyasal gerekse ekonomik ve finansal düzlemde yaşanan köklü değişim sonucu mevcut kamu yönetimi anlayışı yerini şeffaf, katılımcı, hesap verebilir bir yönetim modeline bırakmak zorunda kalmıştır. Bu kapsamda, vatandaşın ve yerelin ihtiyaçlarını göz ardı eden idari yapılar yerini iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde iki yönlü katılımcılığı, saydamlığı ve hesap verebilirliği de mümkün kılan yeni yapılara ihtiyaç duyulmuştur” (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 11).

“Bölgesel kalkınma sürecinde yeni yaklaşımlardan biri olan Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgenin ihtiyaçlarını tespit eden, plan ve proje geliştiren, bölgedeki aktörler arasında ağlar kurulmasını teşvik eden, bölgeye diğer bölgelerden ve ülkelerden yatırım çeken ve uygulamaları denetleyen lider bir kurum olarak tanımlanabilir. Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA), genelde kamu kuruluşu olmalarına rağmen, merkezi idareden bağımsız olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler” (Aydemir ve Karakoyun, 2011: 25).

Dünya Bankası'nın tanımlamasına göre yerel/bölgesel kalkınma ajansları; kalkınmaya katalizörlük edebilecek içsel ağları kuran, yürüten ve destekleyen yapılardır. Bu tanıma göre BKA'larının asli görevi; istihdam yaratmak, küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) geliştirip desteklemek ve bölgenin genel ekonomik durumunu ve fırsatlarını iyileştirmektir (Aktaran: Eroğlu ve Kum, 2010: 176-177).

“Kalkınma ajansları hazırladıkları kapsamlı Bölgesel Stratejileri, Bölgenin proje yazma ve uygulama kapasitesini artırma faaliyetleri, kaynaklarını maliyeti etkin kullanarak kalkınmanın sadece ekonomik boyutuna değil sosyal boyutuna da eğilen çalışmaları, hızlı iletişim kurma yetisi, Bölgeye yeni yatırım çekme faaliyetleri ve Bölge paydaşları arasındaki işbirliğini geliştirme yeteneği ile Türk Kamu Yönetimi Sistemine yeni bir soluk getirmiştir” (Balkanlıoğlu, 2013: 2).

“Kalkınma ajansları, bölgesel düzeyde ya da il bazında kurulmuş yerel halkı sahip oldukları potansiyeli kullanmaları yönünde teşvik eden, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlayarak kaynakların verimli kullanılmasını sağlayan, buldukları bölgede proje hazırlama kapasitesini artıran, paydaşlara değer yaratacak üstün nitelikli hizmet ve iş çözümleri sunan kuruluşlardır. Bu fonksiyonları itibariyle bölgesel kalkınma ajansları bölgesel politikaların başarısı açısından kilit bir konumdadır” (Can, 2011: 34).

Kalkınma ajansları, yeni kalkınma anlayışının ve dünyada yükselen kalkınma eğilimlerinin bölgesel aktörleridir. Kalkınma ajansları uygulamalarında yükselen eğilimler şöyle sıralanabilir (ANKARAKA, 2012: 24):

- Kalkınma faaliyetlerini küresel bölge anlayışıyla yürütme,
- İyi yönetim ilkelerini esas alma,
- Yeşil ekonomi,
- Bütüncül kalkınma,
- Yetki ve sorumlulukların dağılımı,
- Dinamizm.

A. Konukman’a göre, kalkındırma amacıyla da olsa, bölge çapında yapılan her türlü çalışmayı “ülkenin bölünmesi” ve “federal devlet dizgesine geçiş” hazırlığı olarak değerlendirmek kuşkusuz bilimsellikten uzak bir önyargı olur. Ancak, şu da unutulmamalıdır ki, kalkınma ajansları girişimi, bölgesel gelişmeyi, liberal ekonomi kuralları çerçevesinde, olabildiği ölçüde kamunun öncülüğü dışında gerçekleştirmeyi öngörmektedir. Bu ülke gerçeklerini geniş ölçüde gözardı etmek anlamına gelir. Az

gelişmiş bölgelerin planlı kalkınması kamunun öncülüğünü zorunlu kılmaktadır (Aktaran: Keleş, 2009: 185).

3.2. Avrupa Birliği'nde Bölgesel Kalkınma Politikaları

AB'de bölgesel politikalar, özellikle bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi için son derece önemlidir. Genişleme sürecinde farklı bölgesel eşitsizliklerin Birliğe taşınması ihtimali AB'de bölgesel politika çabalarının önemini daha da arttırmaktadır. Dolayısıyla AB'de ulusallık olgusunun giderek zayıfladığı ve "Bölgelerin Avrupası" kavramı doğrultusunda özerk bölgeciliğin kuvvetlendiği görülmektedir (Aktaran: Uzay, 2005: 109).

Avrupa Birliği'nin ortak bölgesel politikaları, birliğin ekonomik performansını ve ekonomik etkinliğini olumsuz yönde etkileyecek boyuttaki dengesizliklerin giderilmesi anlayışıyla oluşturulmuştur. Bu doğrultudaki finansman yapısını ise yapısal fon faaliyetleri düzenlemiştir (Elmas, 2006: 162).

AB'nin bölgesel kalkınmaya ilişkin yaklaşımının temel özellikleri arasında katılımcılığın her alanda teşvik edilmesi, bu alandaki yerel potansiyelin harekete geçirilmesi ve güçlendirilmesi suretiyle etkinliğinin artırılması, son olarak da ekonomik ve sosyal kaynaşmanın, Topluluğun çeşitli bölgeleri arasında birbirine kıyasla gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasındaki farkları azaltma amacı Birliğin vazgeçilmez bir ögesi olarak kabul edilmiştir (Aktaran: Akpınar vd., 2011: 60).

M. Bayburtlu'ya göre, AB bölgesel politikalarının amacı, gerekli rehber ve ilkeleri geliştirerek, üye ülkeler tarafından oluşturulan bölgesel politikaların, Topluluk rekabet ve devlet yardımları kurallarıyla uyumlu ve koordinasyon içinde olmasını sağlamaktır. Ayrıca, Topluluğun muhtelif politika ve mali araçlarına, ihtiyacı olan bölgeleri göz önünde bulunduran bölgesel bir boyut vererek koordinasyon sağlamaktır. Topluluk bölgesel politikasının bir başka temel amacı da, mevcut bölgelerarası farklılıkların azaltılması ve dengesizliklerin daha da artmasının önlenmesidir. Bu amaçla, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu gibi araçlardan yararlanılarak sorunlu bölgelere kaynak aktarılmaktadır (Aktaran: Sakal, 2010: 123).

“AB bölgelerarası dengesizlikleri gidermek üzere¹⁰; altyapı geliştirme, işletmeler (özellikle KOBİ’ler için) için destek sağlama, eğitim ve öğretim, çevrenin korunması, AR-GE ve yerel kalkınma alanlarına yatırım yapar. Bu yatırımları gerçekleştirmek üzere kullanılan en önemli politika aracı, Yapısal Fonlar’dır. Yapısal Fonların amacı, AB’nin uyum politikasının temel önceliği olup, AB’nin farklı bölgelerinin kalkınma düzeyleri arasındaki açığın daraltılması için, bölgesel düzeyde uygulanacak projelere mali yardım sağlamaktır¹¹. Bu amaca yönelik 4 Yapısal Fon vardır: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ile Balıkçılığın Yönlendirilmesi İçin Mali Araçlardır. İlk iki fon, bölgesel politika açısından asıl öneme sahip fonlardır. Yapısal Fonlar üç hedefi gerçekleştirmeye yönelik faaliyetlerin desteklenmesine katkı sağlamaktadır. Bunlar” (Uzay, 2005: 110-111):

- Kalkınmada geri kalmış bölgeler- Hedef 1 (kalkınmayı ve yapısal intibakı teşvik etmek): Kişi başına GSYİH’sı AB ortalamasının % 75’inin altında olan, nüfus yoğunluğu oldukça düşük ve en fazla destek alan bölgeler kalkınmada geri kalmış bölgelerdir ve toplam finansal kaynakların % 70’i bu bölgelere ayrılmaktadır.
- Yapısal krizdeki bölgeler- Hedef 2 (ekonomik ve toplumsal dönüşüme destek): Yapısal sorunları (işsizlik oranının yüksek olduğu, kırsal kesimden göç eğiliminin olduğu, çevre sorunları, suçluluk oranının yüksekliği...vb) olan bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişmeleri için ayrılan hedeftir. Kaynakların % 11.5’i bu bölgelere ayrılmaktadır.
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi-Hedef 3 (adaptasyonun desteklenmesi ve istihdam, öğretim ve eğitim için ulusal ve Avrupalı politikaların modernleştirilmesi): Hedef 1 alanına girmeyen bütün alanlar için destek sağlanabilir. Hedef 3, insan kaynaklarını, yani vatandaşlarını çalışmalarını için daha vasıflı kılacak her türden faaliyet desteklenmektedir. Kaynakların % 12.3’ü bu amaca ayrılmaktadır.

N. Kargı’ya göre, Avrupa Birliği (AB), 1992 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması sonucu kurulmuş, bu süreçle birlikte AB yapısal fonlarının gözden geçirilerek devam etmesi karara bağlanmış, AB ortalamasının altında kalan

¹⁰ AB Bölgesel Politika ve Yapısal Fonlar.

¹¹ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği.

Yunanistan, Portekiz, İspanya ve İrlanda'ya yardım etmek amacıyla Uyum Fonu oluşturulmuştur. 1999 Berlin Avrupa Konseyi'nde ise AB'ne 2004'de katılımı planlanan 10 yeni ülkeye yönelik olarak katılım öncesi yardım fonu niteliğinde üç yeni fon oluşturulması kararlaştırılmıştır. Katılım öncesi yardım fonları şunlardır (Aktaran: Şahin vd., 2013: 147):

- Katılım Öncesi Yapısal Politika Araçları Programı (ISPA),
- Tarımsal ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı (SAPARD),
- Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Programı (PHARE).

“PHARE, ilk olarak 1989 yılında başlatılan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle teknik ve mali işbirliğine yönelik AB programıdır. Bu program, aday devletlerin AB üyeliğine hazırlık çalışmalarını desteklemeye yönelik bir katılım öncesi araçtır. Entegre bölgesel kalkınma programları dahil olmak üzere, tüm sektörlerde idare geliştirme önlemlerini ve ISPA ve SAPARD kapsamına girmeyen alanlarda yatırımları finanse eder; yıllık bütçesi 1,560 milyon Euro'dur. ISPA, ulaştırma ve çevre alanında büyük altyapı projelerini finanse etmek amacıyla 2000 yılında başlatılan katılım öncesi araçtır. Yıllık bütçesi 1,040 milyon Euro'dur. SAPARD ise, tarımın desteklenmesi ve kırsal kalkınma amacıyla 2000 yılında başlatılan katılım öncesi araçtır. Yıllık bütçesi 520 milyon Euro'dur” (Demirci, 2005: 192).

Tablo-8: Türkiye ve AB Bölgesel Politikalarının Karşılaştırılması

Kriterler	Türkiye'nin Bölgesel Politikası	AB Bölgesel Politikası
Yerel ve Bölgesel Kuruluşlar	Yerleşmiş bir gelenek yoktur, yönetim birimlerinin güçleri sınırlıdır, özellikle NUTS 2 düzeyinde bölgesel ajanslar mevcut değildir.	Farklı uygulamalar mevcuttur, programların yönetiminde alt-ulusal düzeyde yönetim önemli bir role sahiptir.
Bölgesel Programlar	GAP bölgesi dışında programlama geleneği yoktur, son zamanlarda AB'nin etkisiyle bazı ilerlemeler gözlenmektedir.	Her bölge için uzun dönemli programlar mevcuttur.

Kaynakların yönlendirilmesi	İçsel farklılıkları azaltmaktan çok, ülkenin sanayileşmesinin sağlanması öncelikli amaçtır.	En fazla ihtiyacı olan bölgelere odaklanmaktadır.
Politika araçları	Bölgesel politikanın iki önemli aracı; kamu yatırımları ve özel sektöre teşviklerdir.	Farklı araçlar mevcuttur.
Bölgesel Politikaya yaklaşım	Bölgesel politikalar yeterince anlaşılammıştır ve diğer politikalarla koordinasyon yetersizdir.	Bütünleştirilmiş çok sektörlü yaklaşım hakimdir.
Projelerin seçimi	Şeffaflıkla ilgili sorunlar vardır, yönetim fonksiyonlarının ayrımı yapılmamıştır.	Yönetim fonksiyonlarının açık ayrımı yapılmıştır, izleme ve kontrol fonksiyonları vardır.
Etkinlik ve etkililiğin değerlendirilmesi	Yerleşmiş geleneklerden çok seyrek ve geçici uygulamalar vardır.	İleride de etkinliği ve etkililiği artırmak için baskılar ve sistematik dikkat vardır.
Özel sektörün dahil edilmesi	Hazırlanmasında katılım düşüktür ve bölgesel politika konusunda bilgi sınırlıdır.	Güçlü role ve önemli önceliğine sahiptir.

Kaynak: Uzay, 2005: 113.

3.2.1. Avrupa’da Bölgesel Kalkınma Ajansları

“Bölgesel Kalkınma Ajanslarının bilinen ilk uygulaması, A.B.D. de 1930 yılında kurulan Tennessee Valley Authority (TVA)’dir. İzleyen yıllarda, özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın ardından, bölgesel kalkınma konusunun önem kazanması ile birlikte, Avrupa’da da kalkınma ajansları kurulmaya başlamış, Avrupa Birliği bölgesel politikalarının da etkisiyle sayıları giderek artmıştır. Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın Avrupa’daki ilk örnekleri, 1940’lı ve 1950’li yıllarda Batı Avrupa’da, bölge içi ekonomiyi canlandırmak ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak amacıyla kurulmuştur. 1990’lı yıllardan itibaren Kalkınma Ajanslarının, Avrupa Birliği’nin bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak için kullandığı araçlarından biri haline gelmesi ile Orta Avrupa’da da pek çok ajansın kurulduğu görülmektedir. AB Yapısal Fonlarının kullanılmaya başlanması ile Kalkınma Ajansları’nın sayılarının, faaliyet alanlarının ve yetkinliklerinin de hızla arttığı görülmektedir. Portekiz, Polonya,

Slovakya ve İsveç gibi pek çok ülke, ajansların kuruluş aşamasında Avrupa Birliği'nden mali ve teknik destek almışlardır. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın ilk örnekleri, 1950'li ve 1960'lı yıllarda kurulan kalkınma ajansları ile Avusturya, Belçika, Fransa ve İrlanda'da görülmüştür. Bu ülkeleri, 1970'li yıllarda kurulan kalkınma ajansları ile Almanya, İngiltere, İtalya ve Hollanda izlemiştir; 1980'li yıllarda ise İspanya'da kalkınma ajansı uygulamalarına başlanmıştır. 1990'lı yıllar, Avrupa'da kalkınma ajansları tarihi için dönüm noktası olmuş, Bulgaristan, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İsveç, Slovenya, Estonya, Romanya, Portekiz gibi pek çok yeni ülke bu dönemde kalkınma ajansları ile tanışmıştır. Türkiye'de kalkınma ajansları uygulamalarına 2006 yılında başlanmıştır" (İZKA, 2008: 10-12).

Tablo-9: Ülkelere Göre İlk Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Yılları

Kuruluş Tarihi	Ülkeler
1950 öncesi-1950'li yıllar	Avusturya, Belçika, Fransa, İrlanda
1970'li yıllar	Almanya, Hollanda, İngiltere, İtalya
1980'li yıllar	İspanya
1990'lı yıllar	Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya
2000'li yıllar	Türkiye

Kaynak: İZKA, 2008: 12.

“Avrupa ülkelerindeki ajansların büyük kısmının Brüksel'de ve diğer merkezlerde temsilcilikleri vardır. Ayrıca Avrupa genelinde 150 üyesi bulunan EURADA (European Association of Regional Development Agencies) isimli kuruluş da ajansların üst kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir” (Aydemir ve Karakoyun, 2011: 37).

EURADA'ya göre bir BKA'nın aşağıdaki özellikleri sağlaması gerekmektedir (Aktaran: Eroğlu ve Kum, 2010: 177):

- BKA var olan siyasi yapı tarafından kabul edilmeli ve anlaşılmalıdır,
- Gerçekleştirmeyi planladığı bütün amaçlarını projelendirebilmelidir,
- Politikalarını diğer bölgesel kurumlarla koordineli biçimde yürütmelidir,
- Temel yapısını sürdürebilmek ve yeni projeler geliştirebilmek için gerekli finansal kaynakları temin edebilmelidir,
- Bölgeye özgü karar alma açısından özerk bir yapı olmalıdır,
- Etkili sonuçlar alabilmesi için güçlü teknik personele sahip olmalıdır.

3.2.1.1. Avrupa'daki BKA'ların Kurumsal Yapıları

“Kalkınma ajanslarının yasal statüleri hemen her ülkede farklıdır. Ancak genel olarak, mali ve personel yönetimi esnekliğini sağlayabilmek ve hızla değişen kalkınma dinamiklerine ayak uydurabilmek için kısaca özel hukuka tabi kamu kuruluşları olarak yapılandırılmışlardır” (Özen, 2005: 5).

Avrupa ülkelerinin çoğunluğunda kar amacı gütmeyen tüzel kişilik şeklinde yapılanmış kalkınma ajansları görev yapmaktadır. Kuruluş şekline göre kalkınma ajansları (İZKA, 2008: 13):

- Belediyeler arası ajans,
- Kar amacı gütmeyen birlikler/organizasyonlar,
- Sınırlı sorumlu şirketler,
- Kamu/özel hukuk kuruluşları,
- Kamusal sınırlı sorumlu şirketler (Yarı kamu şirketi),
- Vakıf,
- Limited şirket,
- Ortak hisseli şirketler,
- Sivil Toplum Kuruluşu gibi farklı yapılarda olabilmektedir.

“Ajansların yönetim yapısı genellikle bir Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Yürütme Komitesi, Denetim Komitesi ile teknik uzman kadrolarından oluşmaktadır. Ajans faaliyetlerindeki geniş çerçeve, özellikle teknik uzmanlık gerektiren konularda, dönemsel danışmanlık hizmetleri alınmasını da gerekli kılmaktadır” (Can, 2011: 38-39).

Tablo-10: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri

Ülke Adı	Yasal Statü
Almanya	Sınırlı Sorumlu Şirketler, Kamu Hukuku Organizasyonları
Avusturya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik (Limited Şirket)
Belçika	Belediyeler Arası Ajans, Kamu Hukuku Organizasyonları, Limited Şirket
Bulgaristan	Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlar
Çek Cumhuriyeti	Limited Şirket, Vakıf ve Kamu-Özel Hisseli Ortaklıklar
Estonya	Kamu Kuruluşu
Fransa	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik, Karma Ekonomi Şirketi
Hollanda	Kamusal Sınırlı Şirketler
İngiltere	Bakanlık Dışı Kamu Kuruluşu, Özerk Örgüt
İrlanda	Kamu Kuruluşu
İspanya	Kamu/Özel Hukuk Kuruluşu
İsveç	Kar Amacı Gütmeyen Limited Şirket
İtalya	Kamu Limited Şirketi
Macaristan	Kar Amacı Limited Şirket
Polonya	Anonim Şirket

Portekiz	Limited Şirket, Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlar, Kamu-Özel Hisseli Ortaklıklar
Romanya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik
Slovakya	Anonim Şirket
Slovenya	Limited Şirket, Kamu Kuruluşu, STK
Türkiye	Görev ve Yetkileri Kanunla Düzenlenmiş Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Tüzel Kişilik

Kaynak: İZKA, 2008: 14.

3.2.1.2. Avrupa'daki BKA'ların Gelir Kaynakları

“Avrupa’da faaliyet gösteren BKA’ların en önemli finansman kaynağı kamu gelirleri ile birlikte AB fonlarıdır. AB’nin bölgelerarası rekabet ve sürdürülebilir kalkınma politikalarını üye ve aday ülkelerde gerçekleştirmek için ulus-altı yapılarda büyük miktarda mali destek sağlaması, bu desteği de il ya da ilçe düzeyindeki yerel yönetimleri değil, sadece bu konuya odaklı bölgesel örgütler aracılığıyla sağlamak istemesi, 1990’larda bölgesel kalkınma ajanslarının sayılarının hızla artmasına neden olmuştur. Böylece 2000’lere gelindiğinde gelir kaynaklarına göre iki temel model ortaya çıkmıştır: güçlü BKA’lar ve zayıf BKA’lar. Güçlü BKA’lar süreç içinde çok çeşitli finansman kaynakları oluşturabilmiş, düzenli ve yeterli miktarda gelirleri olan ajanslardır. Bu tür ajansların bütçelerinin büyük bir bölümü yerel ve bölgesel yönetimlerin gelirleri ile genel bütçe gelirlerinden; ayrıca yönetim kurulu üyeleri ve hissedarları olan yerel bankalar, ticaret, sanayi ve meslek odaları, tarım, turizm birlikleri ve bölgede önemli yatırımları bulunan özel sektör kuruluşları tarafından finanse edilmektedir. Zayıf ajanslar ise, AB fonlarının bütçelerinin çok önemli bir kısmını oluşturduğu ve bu fonların dışında yetersiz kaynakları olan ajanslardır” (Özen, 2005: 6).

Kalkınma ajanslarında, genel olarak 4 ana gelir kaynağı bulunmaktadır (Can, 2011: 38):

- Kamu Fonları (Yerel veya merkezi hükümet tarafından doğrudan verilen fonlar),
- Faaliyet gelirleri,
- Özel Sektör Kaynaklı Fonlar,
- Uluslararası Fonlar veya Projeler: AB programları.

3.3. Bazı Avrupa Ülkelerinde Kalkınma Ajansı Uygulamaları

Avrupa’da oldukça başarılı Bölgesel Kalkınma Ajansı örnekleri vardır. Örneğin, Fransa’da “Alsace Bölgesel Kalkınma Ajansı” yarım asır önce fazla gelişmemiş durumdaki bölgenin bugün Paris’ten sonra Fransa’nın en gelişmiş bölgesi haline gelmesinde önemli işlev görmüştür. Bu bölge, dünyanın sayılı bütün zengin ülkelerinden çok önemli yatırımları çekmeyi becererek günümüzde Fransa’nın en fazla yabancı sermaye çeken bölgesi haline gelmiştir. İngiltere’de ise Aralık 2007’de bölgeler için açıklanan yeni program doğrultusundaki Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasası ile Nisan 1998’de 8 tane bölge kalkınma ajansı resmen kurulmuştur. Daha önce kaldırılan Londra Büyükşehir Belediyesinin yeniden kurulmasını takiben Temmuz 2000’de de Londra Kalkınma Ajansı 9. Ajans olarak yaşama geçirilmiştir. İngiltere’deki her bir bölge kalkınma ajansının yasal amacı, “daha çok ekonomik kalkınma ve yenilenme, iş yeterliliğini, yatırımı ve rekabeti destekleme, istihdamı geliştirme, kalkınmayı ve işe uygun istihdamı artırma, sürdürülebilir kalkınmaya katkı” olarak sayılmaktadır. AB’nin bölgesel politikalar üzerindeki vurgusuna koşut olarak, Avrupa’daki bölgesel kalkınma ajanslarının özgün bölgesel politikalarını üretirken AB’nin inisiyatifleri ile de hareket ettikleri görülmektedir. Bu anlamda yenilikçilik ve teknoloji politikaları Avrupa genelinde uluslar üstü ve bölgesel ölçeklerde geliştirilmektedir. Daha da ötesi, AB aday ülkelerde bölgesel politikaların ve politikaları düzenleyen ve koordine eden yerel ve bölgesel ölçekteki kurumların oluşturulmasını önemli bir koşul olarak öne sürmektedir (Zibel, 2009: 681).

Almanya’da yerel kalkınma kuruluşları, bölgelerin ekonomik olarak geliştirilmesi temel hedefi üzerinde yoğunlaşmış olup, ortak faaliyetlerini, bölgeye yatırımcıların çekilmesi ve iş kurulum için alanların gösterilmesi oluşturmaktadır. Söz konusu kuruluşlar, bölgede bulunan finans kuruluşları ve yatırım bankaları ile

sıkı işbirliği içindedir. Ajansların geçmişi 1970'lere uzanmaktadır. Kamu hukuku organizasyonları ve sınırlı sorumlu şirketler biçiminde yasal statüye sahip kuruluşlar, bir üst kuruluş olarak Federal Ekonomi ve Teknoloji Bakanlığı ve özel sektör ile ilişkilendirilmiştir. Temel gelir kaynağı, kamu ve/veya özel sektör katkılarından oluşmaktadır (Koçak, 2009: 731).

3.3.1. İngiltere

Kalkınma ajansları konusundaki en dikkat çekici uygulama İngiltere'dedir. Büyük Britanya kapsamındaki ilk uygulama 1960'lı yıllarda İskoçya ve Adalar Kalkınma Kurulu (Highland and Island Development Board) ve Orta Galler Kalkınma Şirketi'dir. 1970'li yıllarda İskoç Kalkınma Ajansı, Galler Kalkınma Ajansı ve Kırsal Galler Kalkınma Kurulu oluşturulmuştur. Önceleri ajanslar hükümet programları çerçevesinde projeler yürüten ve sınırlı alanlarda kendi karar verme yetkilerine sahiptir. Daha sonra, AB tarafından benimsenen 9¹² ajans kurulmuştur ve ajansların görev ve faaliyet alanlarını belirleyen Bölgesel Kalkınma Ajansları Kanunu çıkarılmıştır (Aktaran: Özer, 2010: 109-110).

Tablo-11: İngiltere'de Bölge Kalkınma Ajansları ve Bölge Kurulları

Bölge	Ajans	Kurul ¹³
East of England	East of England Development Agency	East of England Regional Assembly
East Midlands	East Midlands Development Agency	East Midlands Regional Assembly
North East	One North East	North East Assembly
North West	North West Development Agency	North West Regional Assembly

¹² London, South East, South West, West Midlands, North West, East of Midlands, East of England, North East, Yorkshire ve The Humber.

¹³ Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasası'nda chambers kullanılmasına rağmen bölgesel kurullar, oluşturulmalarının hemen ardından kendilerini meclis (assembly) biçimine dönüştürmüşlerdir.

South East	South East England Development Agency	South East England Regional Assembly
South West	South West England Regional Development Agency	South West England Regional Assembly
West Midlands	Advantage West Midlands	West Midlands Regional Assembly
Yorkshire and the Humber	Yorkshire Forward	Yorkshire and the Humber Assembly
London	London Development Agency	--

Kaynak: Karasu, 2005: 207.

J. Dyson'a göre, İngiltere'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının temel ekonomik amaçları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Aktaran: İZKA, 2008: 274):

- İngiliz bölgelerinin ekonomik gelişimini arttırmak,
- Ticari yatırımları ve rekabet gücünü arttırmak,
- İstihdamı arttırmak,
- İstihdam edilenlerin niteliklerini geliştirmek,
- Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak.

İngiltere'de Londra dışındaki diğer tüm Bölgesel Kalkınma Ajansları, bakanlık dışı kamu kurumudur (non departmental public bodies). Bir başka deyişle Bölgesel Kalkınma Ajansları, birer özerk örgüt (quango) statüsündedir. BKA'lar, bir kraliyet kuruluşu değildir. Bu açıdan, kraliyet kurumlara sağlamakta olduğu yetki ve ayrıcalıklara sahip değildir. BKA'lar doğrudan bakan ve Parlamento'ya karşı hesap vermekle yükümlüdür. BKA'ların finansmanı merkezi yönetim tarafından sağlanmaktadır. BKA'ların günlük işleyişi ile ilgili işlerden sorumlu bir başkan (chief executive) vardır. Başkan, ilgili bakan tarafından atanmaktadır¹⁴ (Karasu, 2005: 208).

¹⁴ BKA'ların başkanları ortalama yıllık 130 bin Sterlin maaş almaktadırlar. Bu miktar, İngiltere'de bakanlık müsteşarlarının maaş ortalamasına yakındır.

İngiltere’de yönetim kurulu ve danışma kurulu/çalışma gruplarının öne çıktığı bir yapı mevcuttur. Advantage West Midlands 6 kişilik, Northwest Regional Development Agency 15, South East Development Agency 14 kişilik yönetim kurulu ile çalışmaktadır. Çalışma gruplarının konularıyla oldukça çeşitlidir. Örneğin, London Development Agency’de 2012 Olimpiyatlarıyla ilgili bir çalışma grubu bulunmaktadır (Özer, 2010: 110).

İngiltere’de 1998 yılında bölge kalkınma ajanslarının yasalaşma sürecinde projenin sahibi İşçi Partisi Hükümeti bölge kalkınma ajanslarının bölge yerel yönetimlerine geçişte bir ara aşama olarak düşünüldüğünü, bölgeselleşme politikalarında nihai amacın bölge yerel yönetimleri olduğunu açıkça dile getirmiştir (Karasu, 2005: 218).

M. Ferry’e göre, bölge kalkınma ajansları ile ilgili on yıllık İngiltere deneyimi ajansların yerel özerkliği zedelediklerini, yerel yönetimlerin özyönetim haklarını birçok açıdan ellerinden aldıklarını, Muhafazakar Parti’nin nitelemesiyle çaldıklarını ortaya koymaktadır. Ajans kurumsallaşmasının olduğu ülkelerde yerel yönetim birimlerinden ve yerel halktan bölge kalkınma ajanslarına yönelik gelen desteği anlamak bu açıdan güçtür. Bölge kalkınma ajanslarının gerek yerel yönetimler gerek yerel düzeyde örgütlü çıkar grupları tarafından AB fonlarından kaynak sağlamanın bir yolu olarak görülmesi ajanslara yönelik yerel desteğin nedenini bir ölçüde açıklar niteliktedir. AB fonları bölge kalkınma ajanslarının öncelikli gündemidir. M. Ferry’e göre bu kaçınılmazdır, çünkü ajansların kuruluş amacı budur (Aktaran: Karasu, 2009: 35-36).

3.3.2. İtalya

P. Özen’e göre, İtalya’da tek bir bölgesel kalkınma ajansı modelinden bahsedilememektedir. 1960’larda başlayan kalkınma ajansı uygulaması farklı biçim ve statülerde uygulanmıştır. Bu biçim ve statüler farklılık gösterse de İtalya’daki ajansların büyük çoğunluğu kamu limited şirketi biçimindedir. 1990’lardan sonra AB tarafından aktarılan yapısal fonlardan yararlanma, projelerin üretilebilmesini sağlama, bölgelerin potansiyelini ortaya çıkarma, yatırımların çekilmesi, girişimlerin teşvik edilmesi için devlet eliyle bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Bununla

birlikte devlet eliyle kurulan bölgesel kalkınma ajanslarının yanında yerel inisiyatifle kurulan, KOBİ'lere dayalı faaliyet gösteren ancak kamu yaptırımlarından yoksun olması nedeniyle projelerin gerçekleştirilmesinde önemli güçlükler yaşanabilen ve kamu-sivil-özel aktörlerle arasında eş güdüm sorunlarının yaşandığı ajans modelleri de bulunmaktadır (Aktaran: Özer, 2010: 115).

3.3.3. Polonya

“Polonya’da bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluş aşamalarında hukuki statülerinin, işlevlerinin ve faaliyetlerinin ne olacağına, kamu ve özel sektörden kurumlarla ilişkilerinin nasıl düzenleneceğine dair birçok belirsizlik ve soru işareti ile karşılaşmıştır. İlk kalkınma ajansı Lublin’de 1991 yılında kurulmuş, daha sonraki yıllarda da ajansların sayısı giderek artmıştır. Bu ajansların çoğu, ulusal kalkınma ajansı olan Polonya Bölgesel Kalkınma Ajansı (PARD) ve/veya Sanayi Kalkınma Ajansı (IDA)’nın büyük destekleri ile kurulmuştur. Bölgesel gelişme farklarını ortadan kaldırmak amacıyla kurulan kalkınma ajansları; danışmanlık hizmetleri vererek bölgedeki ekonomiyi canlandırmak, bölgesel yatırımları artırmak, bölge halkının kalkınmaya katılımını sağlamak üzere çalışmaktadır. Bu çalışmalarda bölgesel ve yerel devlet otoritelerinin, ticaret ve sanayi odalarının, yerel firmaların, bankaların ve iş ortaklığı şeklindeki oluşumların maddi desteği önemli bir yer tutmaktadır. Kuruluş sermayesi, genelde aynı katkı olarak devlet tarafından karşılanan BKA’ların tamamına yakını anonim şirket olarak kurulmuştur. Günümüzde bölgesel ve yerel olmak üzere elliden fazla kalkınma ajansı bulunan Polonya, bölgesel kalkınma konusundaki çalışmaları ile dikkate değer bir deneyime sahiptir” (İZKA, 2008: 423-424).

Avrupa’da AB fonlarından en büyük pay alan (2007-2013 dönemi için 60 milyar Euro) ülke olan Polonya’da, bölge kalkınma ajanslarının bu fonlardan pay almak için çok çetin bir yarışa girdiklerini dile getiren M. Ferry, bölgesel düzeyde gelişen bu rekabetçi ilişki sonucunda geleneksel olarak güçlü bir yapıya sahip yerel yönetimlerin önemli oranda güç yitirdiklerini belirtmektedir (Aktaran: Karasu, 2009: 36-37).

3.4. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın Tarihçesi

“1998’den bu yana Avrupa Komisyonu’nca yayımlanan her ilerleme raporunda Türkiye’nin bölgeler arası gelişmişlik farkı ve bu konuda yapılması gerekenler ısrarla yinelenmiştir. Türkiye’de, hazırladığı ulusal program, ön ulusal kalkınma planı ve AB müktesebatına uyum programı gibi belgelerde çözüme yönelik çeşitli taahhütlerde bulunmuştur. Bu taahhütlerin en önemlilerinden biri bölgesel kalkınmaya yönelik anahtar kurumların oluşturulmasıdır. Bu noktada, kalkınmaya yönelik planlama faaliyetlerine yerelin katılımını sağlamak ve kalkınma planlarını bölgesel düzeyde yürütmek amacıyla Kalkınma Ajansları Kurulması Türkiye’nin gündemine girmiştir” (Demir, 2009: 710).

“Türkiye’nin Avrupa Birliği (AB)’ne tam üyelik aşamasına yaklaştığı 2000’li yıllarda, bir yandan AB müktesebatına uyum çalışmaları yapılırken, diğer yandan katılım öncesi mali yardımların en yoğun olduğu bölgesel kalkınma programlarından pay alması gündeme gelmiştir. Türkiye’nin söz konusu fonlardan yararlanabilmesi için, AB bölgesel gelişme politikası ve uygulamaların paralel olarak, bölgesel örgütlenmeye gitmesi gerekiyordu. Bunun için, AB İstatistiki Sınıflandırması (NUTS)’na paralel olarak, ülkemizde de İstatistiki Bölge Sınıflandırması (İBBS) yapılmıştır. AB yetkilileri tarafından onaylanan bu sınıflandırma, 2002 yılında yürürlüğe konulmuştur (20 Ağustos 2002 tarih ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı). 2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi’nde, 26 bölgeden oluşan İBBS Düzey 2’lerde (NUTS2), bölgesel kalkınma planları hazırlanması istenmekteydi. Kuşkusuz, bu planları uygulayabilmek için İBBS Düzey 2 (NUTS2) çerçevesinde bölge birimlerinin kurulması gerekmektedir. Diğer yandan, Katılım Ortaklığı Belgesi’nde, AB’ye ekonomik ve sosyal uyum sürecinin çerçevesini oluşturan, ön Ulusal Kalkınma Planı yapılmasını öngörüyordu. DPT müsteşarlığı 2004-2006 yıllarını kapsayan böyle bir planı hazırlamış ve söz konusu plan Yüksek Planlama Kurulunca da onaylanmıştır. Ön Ulusal Kalkınma Planı’nda, AB’nin finansal desteğinin en geniş olduğu bölgesel gelişme alanında, bölgesel gelişme politikalarını bölge bazında uygulayacak yeni bir teşkilatlanmaya gerek olduğu belirtilmiştir. Bunun için de bölgesel plan ve projelerin yönetiminde bazı görevlerin, kalkınma ajansı denilen,

yeni oluşturulacak olan bölgesel örgütlere bırakılmasını öngörmüştür” (Dinler, 2012: 352-353).

“Türkiye’de kalkınma ajansları, 08.02.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile kurulmuştur. Söz konusu kanunla kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere yeni bir teşkilat oluşturulmuştur. Bu yeni yapılanma, idari teşkilat yapımızdaki geleneksel örgütlenme modellerine uymamaktadır. Bu nedenle de idari ajansların idari teşkilat içindeki konumları ve hukuki statüleri birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Nitekim Kalkınma Ajansları Kanunu aleyhine, ajansların Anayasa’ya aykırı oldukları gerekçesiyle, Anayasa Mahkemesi’nde iptal davası açılmıştır. Dava neticesinde Yüksek Mahkeme, Kanun’un iki maddesini Anayasa’ya aykırı bularak iptal etmekle birlikte kalkınma ajanslarının Anayasa’ya aykırı bir yapı oluşturmadığına hükmetmiştir” (Eroğlu ve Kum, 2010: 176). Anayasa Mahkemesi’nin kararından sonra, Danıştay, Şubat 2008’de yürütmenin durdurulması işleminin kaldırılmasına karar vermiş ve bundan sonra kalkınma ajanslarının kuruluş süreci hız kazanmıştır (Aydemir ve Karakoyun, 2011: 49).

“2006 yılında yürürlüğe giren Kanun çerçevesinde ilk olarak İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları aynı yıl içerisinde kurulmuştur. 2008 yılında sekiz ajans, 2009 yılında ise on altı ajans kurularak, tüm bölgelerde ajansların kuruluş çalışmaları tamamlanmıştır. Bu itibarla, 2010 yılı kalkınma ajanslarının hukuki ve kurumsal altyapılarının tamamlanmasının ötesinde, tüm bölgelerin gelişmesine somut katkıların sağlandığı bir yıl olmuştur. Ajanslar, tüzel kişiliği haiz ve 5449 sayılı Kanun ile düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi kurumlar olup ajansların ulusal koordinasyonu Kalkınma Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. 2010 yılı itibarıyla, 26 Düzey 2 bölgesinin tamamında ajanslar fiilen faaliyete geçerek bölgelerinin sürdürülebilir rekabet gücünü artırmaya yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır” (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 7-9).

3.4.1. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (NUTS)

“AB’de, bölgelerin sınıflandırmasını yapmak amacıyla 1970’lerin başında Fransızca kısaltılmış şekli olan NUTS (İstatistiki Bölge Birimleri Nomenklatörü, İngilizce: Nomenclature of Territorial Statistical Units), Eurostat tarafından, Topluluk için bölgesel istatistikler üretmek amacıyla, ulusal otoritelerle varılan anlaşmalara dayanarak geliştirilen kapsamlı bir sistemdir. 1981 yılında AB İstatistik Bürosu (EUROSTAT) tarafından AB ülkelerini istatistik bölgelere ayırmak amacıyla NUTS bölge sistematığının kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. AB aday ülkelerle müzakerelere başlamadan önce, NUTS bölgelerinin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Tüm üye ülkelerde aynı kriterlere göre oluşturulan bölgeler, aday ülkelerin de bu mevzuata uygun hale gelmesi için, diğer üye ülkelere adaptasyon sağlanabilmesi ve AB politikalarına uyumlu hale gelmesi için bu tür düzenlemeler zorunluluk taşımıştır” (Sakal, 2010: 94-95).

“Türkiye’nin 1999 ’da AB’ye aday ülke olarak ilan edilmesiyle birlikte NUTS sistemiyle ilgili süreç de başlamıştır. Türkiye’nin aday ülke olarak ilan edilmesiyle birlikte çıkarılan katılım ortaklığı Belgesi ve AB müktesebatının Üstlenmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı’nda NUTS Sistemi kısa vadeli öncelikler arasında yer almaktadır. Buna göre, Bakanlar Kurulu’nun 28.08.2002 tarihli ve 2002/470 sayılı kararnameye göre, Türkiye’de İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasında 3 düzey belirlenmiştir. Bu üç düzeyden Düzey III, 81 İl ile tanımlanmaktadır. Düzey III’teki 81 ilin ekonomik, kültürel, sosyal ve coğrafi yönden benzerliklerine göre ve bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak gruplanmasıyla 26 tane olan Düzey II İstatistiki Bölge Birimleri ortaya çıkmıştır. Yine Düzey II’deki 26 istatistiki bölgenin ekonomik, kültürel, sosyal ve coğrafi yönden benzerliklerine göre ve bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak gruplanmasıyla 12 adet olan Düzey I İstatistiki Bölge Birimleri ortaya çıkmıştır. AB’nin yürüttüğü bölgesel politikalarda temel öneme sahip olan NUTS II Düzeyinin de Türkiye açısından da önemi Katılım Ortaklığı Belgesi’nde belirtilmiştir. Buna göre, NUTS II bölgesel kalkınma planlarının hazırlanmasına teşkil edecektir. Ayrıca NUTS II düzeyinin Türkiye açısından bir diğer önemi de 26 NUTS II bölgesinin kalkınma ajanslarının kurulmasına temel teşkil edeceğinin Kalkınma Ajanslarının

Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'da belirtilmiş olmasıdır. 5449 sayılı kanunda bölge kavramından Düzey II'deki 26 adet İstatistikî Bölge Birimi anlaşıldığı ifade edilmektedir. Düzey II kalkınma ajanslarının kuruluşunu objektif olarak belirlemiş ve plan bölgelerine dayandırmıştır” (Özer, 2010: 149-150).

Şekil-3: İstatistikî Bölge Birimleri Düzey-2 Sınıflandırması

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu, s. 12.

Tablo-12: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması

TR1: İstanbul
TR10: İstanbul
TR2: Batı Marmara
TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ
TR22: Balıkesir, Çanakkale
TR3: Ege
TR31: İzmir
TR32: Aydın, Denizli, Muğla
TR33: Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak
TR4: Doğu Marmara

TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir
TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova
TR5: Batı Anadolu
TR51: Ankara
TR52: Karaman, Konya
TR6: Akdeniz
TR61: Antalya, Burdur, Isparta
TR62: Adana, Mersin
TR63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR7: Orta Anadolu
TR71: Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir
TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat
TR8: Batı Karadeniz
TR81: Bartın, Karabük, Zonguldak
TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop
TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
TR9: Doğu Karadeniz
TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
TRA: Kuzeydoğu Anadolu
TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum
TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
TRB: Ortadoğu Anadolu
TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van
TRC: Güneydoğu Anadolu
TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis
TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa
TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt

Kaynak: 5449 sayılı Kanun.

3.4.2. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Hukuki ve Kuramsal Altyapısı

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile 26 Düzey-2 bölgesinde kurulan kalkınma ajansları faaliyetlerini aşağıdaki mevzuat hükümlerine tabi olarak yürütmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2012: 22):

- Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.
- Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği.
- Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği.
- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği.
- Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliği.

“Bu yönetmelikler dışında Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan ve ajansların tabi olduğu satın alma faaliyetlerine ilişkin Kalkınma Ajansları Mal, Hizmet ve Yapım İşi Satınalma İhale Usul ve Esasları ile destek programlarının yürütülmesine ilişkin Destek Yönetim Kılavuzu bulunmaktadır. İlgili mevzuatı geliştirme ve uygulamaya dönük tereddütleri giderme hususunda Bakanlık yetkili kılınmıştır” (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 14).

3.4.2.1. 5449 Sayılı Kanun'a Göre Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Amaçları, Genel Koordinasyonu, Görev ve Yetkileri

“5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun”, 25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasını öngören Bakanlar Kurulunun 2006/10550 sayılı kararnamesi 06.07.2006 tarih ve 26220 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve Adana ili merkez olmak üzere Adana ve Mersin illerini kapsayan TR62 ve İzmir ilini kapsayan TR31 Düzey 2 bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulmuştur.

3.4.2.1.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu

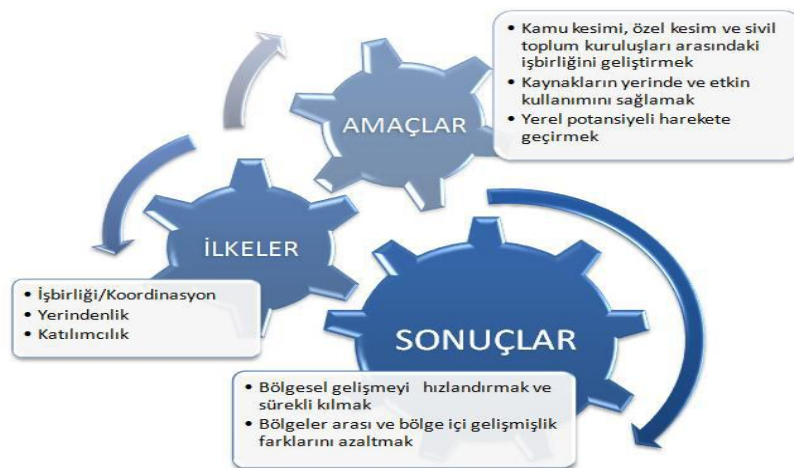
Ajanslar, bölgeler esas alınarak, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur. Ajans merkezinin bulunacağı il, kuruluş kararnamesinde belirtilir. Kurulmuş olan Ajansın kaldırılmasına ve kurulan bölgelerin¹⁵ yeniden düzenlenmesine Bakanlar Kurulu yetkilidir. Ajanslar, tüzel kişiliği haiz ve bu Kanunla düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabidir (5449 Sayılı Kanun, Madde 3).

3.4.2.1.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaçları

Kalkınma ajanslarının amaçları şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 1):

- Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,
- Kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak,
- Bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

Şekil-4: Ajans Genel İşleyişi

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu, s. 11.

¹⁵ 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un EK 1 listesinde gösterilen bölgeler.

3.4.2.1.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Koordinasyonu

Ajansların ulusal düzeyde koordinasyonundan Devlet Planlama Teşkilatı sorumludur. Devlet Planlama Teşkilatı (5449 Sayılı Kanun, Madde 4);

- Bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltıcı tedbirleri alır; planlama, programlama ve projelendirme konularında ajanslara rehberlik ve danışmanlık yapar, plan ve programların uygulanmasını izler ve değerlendirir.
- Ajansların kurumsal performansları ile yürütülen programların performanslarının ölçülmesine dair usul ve esasları belirleyerek, bunların değerlendirmesini yapar veya yaptırır.
- Bölgesel gelişmeye yönelik iç ve dış kaynaklı fonların ajanslara tahsisi ile bunların kullanımına ilişkin usul ve esasları belirler.
- Ajanslar arası işbirliğini sağlar ve ortak proje üretimini destekler.
- Ajansların işlevlerini etkili ve verimli olarak yerine getirebilmesi için merkezi düzeyde ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlar.
- Ajansların yıllık çalışma programlarını onaylar.
- Yönetim kurulu tarafından, nitelikleri uygun kişiler arasında seçilen ve teklif edilen ajans genel sekreterini onaylar.
- Plan ve programlara, yapılacak yardım ve transferlere, personelin nitelik ve istihdamına, bütçe ve muhasebe standartlarının kullanımına, faaliyet raporlarına, izleme, değerlendirme ve denetime ilişkin esas ve usuller ile yatırım destek ofislerinin çalışma esas ve usullerini ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşünü alarak belirler.

3.4.2.1.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Görev ve Yetkileri

Ajansın görev ve yetkileri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 5):

- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini

izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.

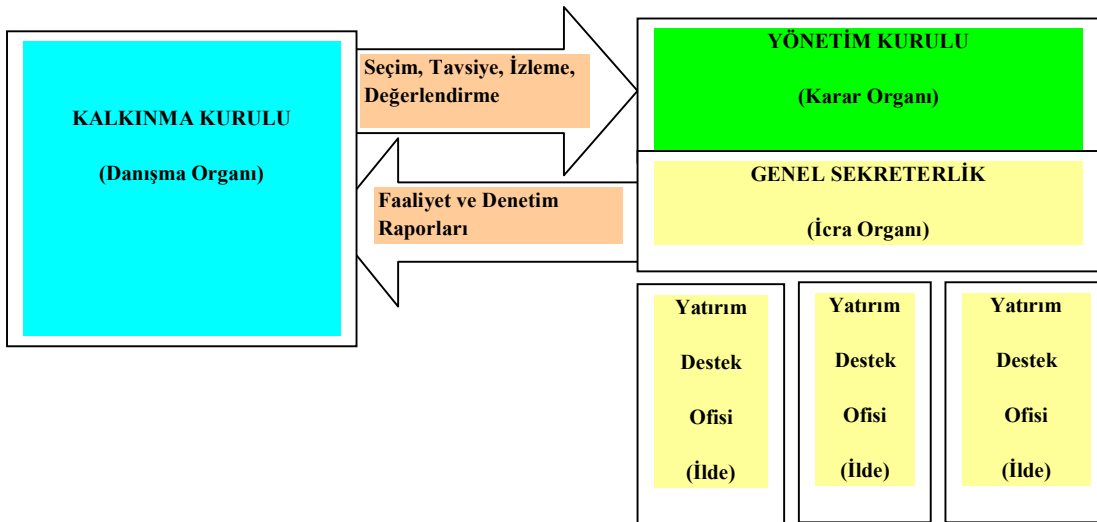
- Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.
- Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek.
- 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plan ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.
- Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.
- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.
- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.
- Ajansın faaliyetleri, mali yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak.

3.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı, İnsan Kaynakları ve Gelir Kaynakları

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının teşkilat yapısı aşağıdaki gibidir (5449 Sayılı Kanun, Madde 7):

- Kalkınma kurulu.
- Yönetim kurulu.
- Genel sekreterlik.
- Yatırım destek ofisleri.

Şekil-5: Ajans Organları ve İşleyiş Yapısı

Kaynak: Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu s. 16.

3.5.1. Kalkınma Kurulu

“Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere kalkınma kurulu oluşturulur. Kalkınma kurulu ajansın danışma organı olup ajansın faaliyetlerinde katılımcılığı ve sahiplenmeyi artırmak üzere, bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimlerin temsilcilerinden oluşmaktadır. Kalkınma Kurulu’nun görevi; işbirliklerini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek, politika tavsiyesinde bulunmak, tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kuruluna üye seçmek, ajans faaliyet raporlarını görüşmek ve yönetim

kuruluna önerilerde bulunmaktır. Bu kapsamda Kalkınma Kurulları bölge planlarının hazırlanması sürecinde sektörel ve tematik çalışma grupları kurarak görüş ve önerilerini yönetim kurullarına iletmektedir” (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 26).

Kalkınma kurulu, illerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, en fazla yüz üyeden oluşur. Kalkınma kuruluna temsilci gönderecek kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının gönderecekleri temsilcilerin sayısı, görev süresi ve diğer hususlar kuruluş kararnamesi ile belirlenir. Kalkınma kurulu, yapacağı ilk toplantıda kendi üyeleri arasından bir Başkan ve bir Başkan Vekili seçer. Başkan ve Başkan Vekilinin görev süresi iki yıldır. Başkan ve Başkan Vekilinin temsil ettiği kurum ile mensubiyeti sona erdiğinde Kurul Başkanlığı ve Başkan Vekilliği görevleri de sona erer ve ilk toplantıda yeniden Başkan ve Başkan Vekili seçimi yapılır. Kalkınma kurulu, Kurul Başkanının daveti üzerine yılda en az iki defa toplanır. Ayrıca Kurul, üye tam sayısının beşte birinin talebi üzerine Kurul Başkanı tarafından toplantıya çağrılır. Kalkınma kurulu, üye tam sayısının yarısından bir fazlası ile toplanır, katılanların çoğunluğu ile karar alır. Toplantı yetersayısı sağlanamayan hallerde onbeş günü aşmayacak şekilde yeni toplantı tarihi Başkan tarafından belirlenir ve bu toplantıda toplantı yetersayısı aranmaz (5449 Sayılı Kanun, Madde 8).

“Kalkınma kurulu üyeleri dört yıl süreli görev yaparlar. Bu sürenin sonunda veya ihtiyaç hasıl olduğunda (ölüm, istifa, bir üyenin mazereti olmaksızın üç defa üst üste ve her halükarda toplam altı defa Kalkınma Kurulu toplantısına katılmayan üyelerin üyeliği kendiliğinden düşer) Bakanlar Kurulu, Kalkınma Kurulunda temsil edilecek kurum ve kuruluşları yeniden belirleyebilir” (Can, 2011: 53).

3.5.1.1. Kalkınma Kurulunun Görev ve Yetkileri

Kalkınma kurulunun görev ve yetkileri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 9):

- Tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulunda yer alacak özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşları temsilcilerini ve iki katı yedeklerini sırasıyla seçmek.
- Ajansın yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve yönetim kuruluna önerilerde bulunmak.

- Bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine, tanıtımına, potansiyeline ve önceliklerine yönelik olarak yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak.
- Toplantı sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına raporlamak ve toplantıya ilişkin bir sonuç bildirisi yayımlamak.

3.5.2. Yönetim Kurulu

“Yönetim kurulu, ajansın karar organıdır. Yönetim kurulu, tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşur. Ancak, birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde, yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. Ajansı, yönetim kurulu başkanı temsil eder. Yönetim kurulunun başkanı validir. Yönetim kurulu ilk toplantısında üyeleri arasından bir başkan vekili seçer. Birden fazla ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulu başkanlığı; ilk yıl ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisi tarafından, müteakip yıllarda illerin alfabetik sırasına göre bölgedeki valiler tarafından birer yıl süreyle dönüşümlü olarak yürütülür. Tek ilden oluşan bölgelerde kalkınma kurulu tarafından seçilen yönetim kurulu üyelerinin görev süresi iki yıl olup görev sürelerini tamamlamadan herhangi bir şekilde üyeliklerinin sona ermesi halinde, kalan süreleri sırasına göre yedek üyelerce tamamlanır. Görevi sona eren üyeler tekrar seçilebilir. Yönetim kurulu üyeliği, üyelerin temsil ettikleri kurum ve kuruluşlardaki görevlerini sürdürmelerine engel teşkil etmez. Yönetim kurulu üyeleri ajans ile ilgili gizlilik taşıyan bilgileri ve bu Kanunun uygulanması sırasında öğrendikleri çalışma alanlarındaki sırları, görevlerinden ayrılmış olsalar bile ifşa edemezler, kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanamazlar. Yönetim kurulu üyeleri, kendileri, eşleri ve ikinci dereceye kadar kan ve kayın hısımlarını doğrudan ilgilendiren konular ile sahibi ya da ortağı oldukları ticari işletmelere ilişkin toplantıya ve oylamaya katılamaz. Yönetim kurulu, başkanın daveti üzerine üye tamsayısının yarısından bir

fazlası ile her ay en az bir kere toplanır. Yönetim kurulu toplantılarına başkanın yokluğunda başkan vekili başkanlık eder. Yönetim kurulu, toplantıya katılanların oy çokluğu ile karar alır. Eşitlik durumunda, başkanın oyu yönünde karar alınır. Ajans genel sekreteri, oy hakkı olmamak kaydı ile yönetim kurulu toplantılarına katılır” (5449 Sayılı Kanun, Madde 10).

Tablo-13: Yönetim Kurulunun Yapısı

YÖNETİM KURULU BİR DEN FAZLA İLDEN OLUŞAN BÖLGELER	BİR İLDEN OLUŞAN BÖLGELERDE YÖNETİM KURULU (ANKARA, İSTANBUL, İZMİR)
İl Valileri	Vali
İl Genel Meclisi Başkanları (büyükşehirler hariç)	İl Genel Meclisi Başkanı
Büyükşehir Belediye Başkanları veya Büyükşehir olmayan illerde il merkez Belediye Başkanları	Büyükşehir Belediye Başkanı
Her ilden birer kişi olmak kaydıyla Ticaret ve Sanayi Odası Başkanları (Eğer bir ilde Ticaret Odası ve Sanayi Odası ayrı olarak mevcut ise, bu durumda hangisinin Yönetim Kurulunda temsil edileceğine TOBB Yönetim Kurulu karar vermektedir)	Sanayi Odası Başkanı
	Ticaret Odası Başkanı
	Kalkınma Kurulu tarafından seçilecek üç özel kesim ve/veya sivil toplum temsilcisi

Kaynak: Can, 2011: 54-55.

3.5.2.1. Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Yönetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 11):

- Yıllık çalışma programını kabul etmek ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayına sunmak.
- Yıl içinde ihtiyaçlara göre bütçeyi revize etmek.
- Yıllık mali raporu ve kesinleşen bütçe sonuçlarını onaylamak.

- Taşınır ve taşınmaz mal alımı, satımı ve kiralanması ile hizmet alımına karar vermek.
- Altı aylık ara rapor ile yıllık faaliyet raporunu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndermek.
- Ajans bütçesini onaylamak ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndermek.
- Genel sekreterlik tarafından sunulan program, proje ve faaliyetlerin desteklenmesine ilişkin teklifler ile kişi ve kuruluşlara yapılacak yardımları onaylamak.
- Ajansa yapılacak bağış ve hibeleri kabul etmek.
- Personelin işe alınması ve işine son verilmesine karar vermek.
- Genel sekreterce belirlenen çalışma birimlerini ve bunlar arasındaki işbölümünü onaylamak.
- Genel sekreteri belirlemek ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayına sunmak.
- Taşıt dışındaki taşınır malların alımı, satımı ve kiralanması ile hizmet alımı konularında genel sekreterin yetkili olacağı sınırları tespit etmek.

Yönetim kurulu gerekli gördüğü hallerde yukarıda sayılan yetkilerinden bir kısmını, sınırlarını açıkça belirlemek şartıyla genel sekretere devredebilir.

3.5.3. Genel Sekreterlik

Genel sekreterlik Ajansın icra organıdır. Genel sekreterliğin ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri genel sekreterdir. Genel sekreter yönetim kuruluna karşı sorumludur (5449 Sayılı Kanun, Madde 12).

R. Akpınar'a göre, Genel Sekreterlik aynı zamanda Ajansın teknik birimidir. İcra organı; dinamik ve esnek bir yapılanma içinde çalışan nitelikli uzman personelden oluşur ve Yönetim Kurulu'nun uzun vadeli stratejik yönlendirmesi çerçevesinde faaliyet gösterir. Bu tür bir ajans yapılanmasının aynı zamanda; yatay,

esnek, ağ tipi örgüt kuramlarının da desteklediği kaynaklardan birisi olduğu ifade edilmektedir (Dağdaş, 2009: 691).

3.5.4. Yatırım Destek Ofisleri

Bölge illerinde, yönetim kurulu kararı ile biri koordinatör olmak üzere, en çok beş uzmandan oluşan yatırım destek ofisleri teşkil edilir. Yatırım destek ofislerinde çalışan uzman personel sayısı, bölge ve ilin ihtiyaçlarına cevap veremez hale geldiği takdirde bu sayı, yönetim kurulu kararı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayı ile artırılabilir. Yatırım destek ofisleri görevleri ile ilgili olarak genel sekreterliğe karşı sorumludur. Yatırım destek ofislerinde yatırımcılara sunulan hizmetler tamamen ücretsizdir (5449 Sayılı Kanun, Madde 15).

3.5.4.1. Yatırım Destek Ofislerinin Görev ve Yetkileri

Yatırım destek ofislerinin görev ve yetkileri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 16):

- Bölge illerinde, özel kesimdeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini ilgili mevzuatta belirtilen süre içerisinde, ilgili mevzuatta bir süre belirtilmemişse öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırmak üzere yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek, yatırımları izlemek.
- İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek.
- Başvurular hakkında ön inceleme yapmak.
- 4 üncü madde uyarınca çıkarılacak olan düzenlemelerde belirtilen işlemleri yapmak.
- İş ve işlemler konusunda valiliğe ve genel sekreterliğe bilgi vermek.

3.5.5. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nda İnsan Kaynakları

“Ajanslar, 5449 sayılı Kanun ile bu kanun kapsamında çıkarılan Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde personel istihdam etmektedir. Ajans genel sekreteri, yönetim kurulu kararı ve Bakanlığın onayı ile

görevlendirilmektedir. Genel sekreterin, ajansın faaliyet alanına giren konularda yeterli bilgi ve deneyime sahip; uzmanlık gerektiren işlerde en az on yıl fiilen çalışmış olması gerekmektedir. Ajans uzman personeli ve iç denetçi ise Kanunda belirlenen lisans bölümlerinden mezun olmak ve ilgili dil sınavlarında İngilizce dilinden yeterli puanı almış adaylar arasından sözlü sınav yoluyla istihdam edilmektedir. Ajanslar, görevlerini etkili ve verimli bir şekilde yürütebilmek, alanında uzmanlaşmış, ulusal ve uluslararası düzeyde ihtiyaç duyulan niteliklere sahip personeli istihdam etmek, bu personelin niteliklerini geliştirmek ve sürdürülebilir kılmak amacıyla insan kaynakları politikalarını tespit ederler. İşe alımlar bu politikalar doğrultusunda gerçekleştirilir. Ajans personeli iş mevzuatı hükümlerine tabi ve belirsiz süreli iş akdi ile çalıştırılmaktadır. Genel sekreter ile diğer personelin ücret ve gündelikleri ile diğer mali ve sosyal hakları Yüksek Planlama Kurulu kararıyla tespit edilen alt ve üst limitleri geçmemek üzere yönetim kurulunca belirlenir” (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 17).

3.5.6. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Bütçe, Gelir ve Giderleri

Ulusal ve bölgesel düzeyde plan ve programlara, Yüksek Planlama Kurulunca belirlenen ödenek tavanına ve yıllık çalışma programına göre hazırlanan bütçe, ajansın bütçe yılı içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterir. Bütçe yılı takvim yılıdır. Bütçe dışı harcama yapılamaz (5449 Sayılı Kanun, Madde 22).

28 Eylül 2006 tarihli ve 26303 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği’nin 5. Maddesi’ne göre, Kalkınma Ajanslarının harcama yetkilisi, Genel Sekreterdir. Ancak, Genel Sekreter görevlendirilinceye kadar harcama yetkilisi Yönetim Kurulu başkanıdır. Harcama yetkilisinin izin, hastalık, geçici görev ve benzeri nedenlerle geçici olarak görevinden ayrılması halinde, harcama yetkisi, bu görevi yürüten kişi tarafından kullanılır.

28 Eylül 2006 tarihli ve 26303 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği’nin 16. Maddesi’ne göre, ajans bütçesinin hazırlanmasında ve uygulanmasında aşağıdaki ilkelere uyulur:

- Gelir ve gider denkliğinin sağlanması esastır.
- Tüm gelir ve giderler bütçede gayri safi olarak gösterilir.

- Gelir ve gider tahminleri ile uygulama sonuçlarının raporlanmasında açıklık, doğruluk ve mali saydamlık esas alınır.
- Bütçe, yetkili organlarca kabul edilmedikçe veya onaylanmadıkça uygulanamaz.
- Bütçe, yıllık çalışma programlarında yer alan politika, hedef ve önceliklere uygun şekilde ve fayda-maliyet analizine göre hazırlanır, uygulanır ve kontrol edilir.
- Bütçede, bütçeyi ilgilendirmeyen hususlara yer verilmez.
- Bütçeyle verilen harcama yetkisi, ilgili mevzuatta düzenlenen görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla kullanılır.
- Ödenekler, belirli amaçları gerçekleştirmek üzere tahsis edilir. Tahsis edilen ödenekten fazla harcama yapılamayacağı gibi ödeneği bulunmayan bir harcama da yapılamaz.
- Bütçe, görevlilerin hesap verebilmelerini sağlayacak şekilde uygulanır.

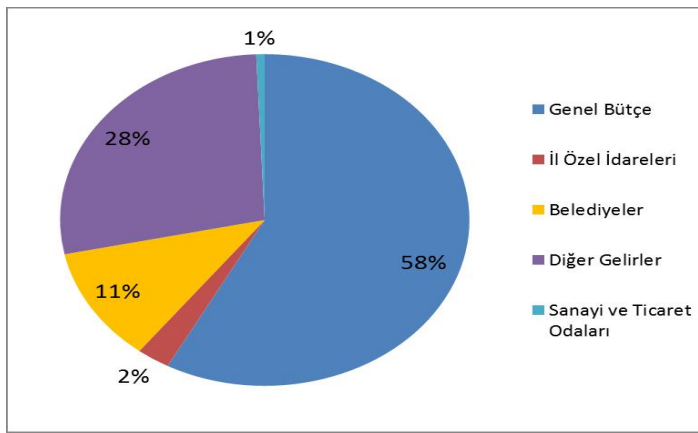
Bölgesel Kalkınma Ajanslarının gelirleri ve yöneteceği fonlar şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 19):

- Bir önceki yıl gerçekleşen genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından, vergi iadeleri ile mahalli idarelere ve fonlara aktarılan paylar düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, binde beş oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulunca her bir ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay.
- Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar.
- Faaliyet gelirleri.
- Bir önceki yıl gerçekleşen bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için; borçlanma, tahsisi mahiyetteki gelirler ile genel, katma ve özel bütçeli kuruluşlardan alınan yardım kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir, belediyeler

için; borçlanma ve tahsisi mahiyetteki gelir kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir¹⁶ oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay.

- Bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının, bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirlerinin yüzde biri oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay.
- Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar.
- Bir önceki yıldan devreden gelirler.

Şekil-6: Ajans Gelirlerinin Merkez-Yerel Dağılımı (2010)

Ajans gelir gerçekleştirmelerinin dağılımına (Şekil-6) bakıldığında en büyük pay yüzde 58 ile genel bütçeden aktarılan gelirlere aittir. İkinci sırada gelen diğer gelirlerin büyük kısmını nakit varlıklar oluşturmaktadır. Belediyelerden yapılan tahsilatlar yüzde 45 düzeyinde kalmış olmasına rağmen ajans gelirleri içinde yüzde 11’lik bir paya sahiptir. Ayrıca ajans gelirlerinin merkez-yerel dağılımı açısından bakıldığında en büyük payı merkezi bütçeden aktarılan kaynağın oluşturduğu gözlenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 50).

“Merkezi bütçeden aktarılacak paylar ajansların bütçelerine sene başında doğrudan aktarılmamaktadır. Yönetmelikte bulunan “üçer aylık harcama programları yapılır ve DPT’ye gönderilir” şeklindeki hüküm çerçevesince Ajans’a bütçe aktarımı yapılmaktadır. Her bir ajansa aktarılacak pay Yüksek Planlama Kurulu (YPK) kararı ile belirlenmektedir. Bu payları harcamakla yetkili ve sorumlu olan ajanslara bu payların aktarılmasında çok fazla bürokrasi getirilmemesi uygun olur. Burada

¹⁶ Bakanlar Kurulu’nun 08.08.2011 tarihli 2011/2168 sayılı Kararı’na göre Belediyelerin, bütçe gelirleri üzerinden kalkınma ajanslarına aktaracakları payların oranı binde beş olarak belirlenmiştir.

yapılması gereken, her bir ajansın yıllık faaliyet raporlarının, iç ve dış denetim raporlarının incelenmesi, bölge planı ve çalışma programında yazılan faaliyetlerin yerine getirilip getirilmediğinin kontrol edilmesidir. Ajanslara aktarılacak belediye payları ile ilgili olarak da sıkıntı yaşanmaktadır. Belediyeler, kendilerine göre haklı olan bir gerekçe ile kendi bütçelerinden pay aktarmak istememektedir. Kanun koyucu, yerel yönetimlerin onayı olmadan belediye bütçesinden %1’lik payın ajansa aktarılması kuralını getirmektedir” (Can, 2011: 56).

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının giderleri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 20):

- Plan, program ve proje giderleri.
- Proje ve faaliyet destekleme giderleri.
- Araştırma ve geliştirme giderleri.
- Tanıtım ve eğitim giderleri.
- Taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri.
- Yönetim ve personel giderleri.
- Görevlerle ilgili diğer giderler.

Ajansın yıllık personel giderleri toplamı, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin yüzde onbeşini aşamaz.

“Dünyadaki ajansların giderleri uygulayıcı olup olmamalarına ve personel yapılarına göre değişmektedir. Türkiye’deki ajansların sayıca az ancak nitelikli personelle (kariyer, yabancı dil vs. gibi unsurlara sahip) çalışmayı hedeflemektedir. Özellikle Türkiye gibi proje hazırlama ve uygulama konusunda belirgin eksikliklerin olduğu bir ülkede kalkınma ajanslarının bu konudaki eksiklikleri giderme noktasında öncü role sahip olması beklenmektedir. Kalkınma ajanslarının projeler konusunda yetiştireceği elemanlar diğer tüm kurumlara da destek verebilecektir. Projelerin hazırlanması konusundaki teknik eksikliklerin giderilmesi konusunda proje eğitimlerinin düzenlenmesi, proje hazırlanmasının teşviki gibi unsurlar Türkiye’deki ajansların bütçelerinde önemli gider kalemlerini oluşturmalıdır. Diğer deyişle tanıtım

ve eğitim giderlerinin kalkınma ajansları için önemli bir gider kalemini oluşturması beklenmektedir. Ajansların gelir-gider durumunun her ajansa göre farklılaşacağını ve uygulamadan sonra daha net ortaya çıkacağı düşünülmektedir” (Özer, 2010: 190-191).

3.5.7. Yönetim Bilgi ve Karar Destek Sistemleri

Kalkınma Bakanlığı, Kanunla kendisine verilmiş olan koordinasyon görevi kapsamında ajansların ihtiyaç duyduğu bilgi sistemlerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmakta ya da yapılmakta olan çalışmalar için koordinasyon görevini üstlenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 23).

3.5.7.1. Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS)

Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS), Kalkınma Bakanlığı'nın talebi üzerine TÜBİTAK-BİLGEM Yazılım Teknolojileri Araştırma Enstitüsü (YTE) tarafından ülke genelinde faaliyet göstermekte olan 26 kalkınma ajansı ile işbirliği içerisinde geliştirilmekte olan bir projedir. KAYS Projesi'nin amacı kalkınma ajanslarının kurumsal işleyişini güçlendirmek ve ana hizmet süreçlerine; proje ve faaliyet destek yönetimi, çalışma programı, bütçe ve muhasebe yönetimi, paydaş veritabanı yönetimi, performans yönetimi, insan kaynakları yönetimine ilişkin etkinliğin ve verimliliğin artırılmasına yönelik olarak modüler, bütünleşik ve merkezi bir bilgi sisteminin geliştirilmesidir. KAYS'ın alt modülü olan Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi-Proje ve Faaliyet Destek Yönetimi (KAYS-PFDY) ile proje teklif çağruları kapsamında ajanslara sunulan projelerin online ortamda hazırlanması, değerlendirilmesi ve izlenmesi amaçlanmaktadır. 2012 yılından itibaren ajanslar tarafından ilan edilen/edilecek tüm proje teklif çağrısı mali destek programlarına ilişkin iş ve işlemler, KAYS-PFDY üzerinden yürütülecek olup bu programlara proje başvurusu yapmak veya bu programlar kapsamında bağımsız değerlendirici olarak görev almak isteyen paydaşların sisteme kayıt olmaları gerekmektedir (<http://www.cka.org.tr>).

3.5.7.2. İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi (İKİS)

Yatırımların ve sosyo-ekonomik gelişmelerin yerel ve bölgesel kalkınma perspektifiyle ele alınması amacıyla geliştirilen İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi

(İKİS) Projesi, TÜBİTAK Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı çerçevesinde yürütülmüştür. Proje 1 Mart 2009'da başlamıştır. İKİS, ajansların bölgeleri ile ilgili yatırım ve sektörel bilgilere erişmesini sağlayabilecek önemli bir altyapı sunmaktadır. Ajansların bölge planlarında kullanabileceği istatistiki raporlar ve haritalama özelliği mevcut olup il koordinasyon kurulu kararlarına da sistem üzerinden erişilmesi mümkündür (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 23).

İKİS Yazılım Projesi'nin Amacı (<http://ikis.dpt.gov.tr>):

- Yerel düzeyde kurumsal kapasiteyi geliştirmek-Planlama ve Programlama,
 - Uygulama ve Proje Yönetimi
 - İzleme, değerlendirme ve raporlama
 - Yatay koordinasyon (İl Koordinasyon Kurulları)
 - Kurumsal kapasite (İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri)
- Merkez-yerel düzey arasındaki iletişimi güçlendirmek,
 - Dikey Koordinasyon (Merkez-Yerel)
 - Ulusal planlar ve yerel planlar arası uyum
 - Yerelin ulusal planlama ve programlama sürecine aktif katılımı
 - Karar destek sistemi oluşturmak
- Karar destek sistemi oluşturmak,
 - Bilgi ve iletişim platformu
 - Analiz ve Raporlama (CBS, Endeksler, Kıyaslama, Eğilimler, Boşluk, Sayısal Modeller)
 - Veri ve envanter
 - Sorun ve ihtiyaçlar
- Bölgesel ve yerel kalkınma politikalarının etkinleştirilmesi ve takibini sağlamaktır.

İKİS'in yararlandığı mevzuatlar aşağıda belirtilmiştir (<http://ikis.dpt.gov.tr>):

- Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,
- İl Plan ve Koordinasyon Müdürlükleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği
- 2010 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Kanun
- 2010-2012 Dönemi Yatırım Programı Hazırlıkları ile İlgili 2009/1 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Genelgesi.

İKİS'in kullanıcıları; Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Valilikler-İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri, Mülki İdare Amirleri, Yerel Kurum ve Kuruluşlar, Merkezi Kurum ve Kuruluşlar, Kalkınma Ajansları'dır.

3.5.8. Planlama, Proje ve Faaliyet Destekleme

Ajanslar, bölge planı ve çalışma programlarında belirtilen alanlarda proje ve faaliyetlere mali ve teknik destek vermektedir. Mali destekler; doğrudan finansman, doğrudan faaliyet ve güdümlü proje destekleri ile faiz ve faizsiz kredi desteğinden oluşmaktadır. Teknik destekler ise; kurumsal kapasiteyi geliştirmeye yönelik eğitim, danışmanlık, lobi faaliyetleri ile geçici süreli uzman/danışman temini şeklinde verilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 27).

Kalkınma ajanslarının sağlayacağı proje ve faaliyet destekleri ile ilgili iş ve işlemlerin usul ve esaslarını, bunlardan yararlanma ilke ve kurallarını düzenlemek amacıyla 08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu Yönetmeliğin 9. Maddesi'nde Ajans, detayları yıllık çalışma programında ve başvuru rehberinde açıkça belirtilmek kaydıyla, yerel idarelerin, üniversitelerin, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, kar amacı güden işletmelerin, kooperatiflerin, birliklerin ve diğer gerçek ve tüzel kişilerin aşağıda sayılan türlerdeki proje veya faaliyetlerini bu Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar dahilinde destekler:

- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı proje ve faaliyetler,

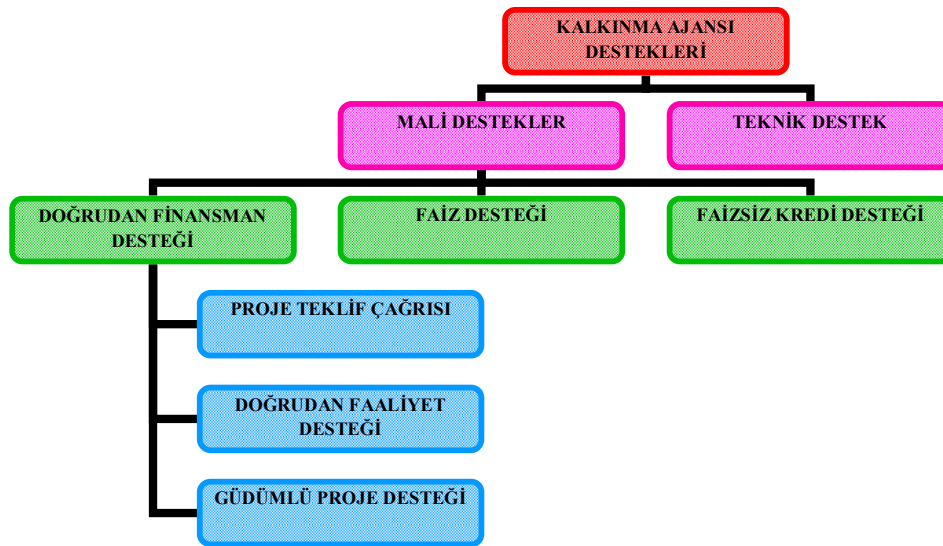
- Bölge plan ve programlarına uygun olarak, bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan proje ve faaliyetler,
- Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini ve ortaklık kültürünü geliştiren projeler,
- Bölgenin kaynak ve imkanlarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya, rekabet gücünü ve yenilik kapasitesini artırmaya ve ulusal ve uluslararası düzeyde etki ve etkinliği artırmaya yönelik her türlü analiz, strateji, plan çalışması, araştırma ve inceleme gibi çalışmalar,
- Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının tanıtımına ve geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler,
- Yönetim, yenilikçi ve verimli üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, araştırma ve geliştirme, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri doğrudan veya dolaylı olarak destekleyecek proje ve faaliyetler,
- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapan, bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine ve kaynak teminine katkı sağlayan proje ve faaliyetler,
- Bölgedeki kurum ve kuruluşların insan kaynakları ve kurumsal kapasitelerinin artırılmasına, proje üretme ve uygulama kapasitelerinin güçlendirilmesine ve hizmet sunumundaki beceri ve niteliklerinin geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler.

Bu Yönetmeliğin 9. Maddesi'ne, "Ajanslar, destek programlarına başvuru yapabilecek kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların niteliklerini, destek konusu öncelik alanını, destek limitlerini, seçim ve değerlendirme kriterlerini ve destek programına ilişkin diğer hususları başvuru rehberlerinde belirler" hükmü eklenmiştir (28114 Sayılı Resmi Gazete).

Tablo-14: Mali ve Teknik Destekler (2008-2012)

	PROJE TEKLİF ÇAĞRISI	TEKNİK DESTEK	DOĞRUDAN FAALİYET DESTEĞİ	GÜDÜMLÜ PROJE DESTEĞİ
PROJE BAŞVURU SAYISI	717	1,767	894	3
DESTEKLENEN PROJE SAYISI	151	637	236	3
AJANS DESTEK MİKTARI (DUYURULAN, BİN TL)	104,000	7,566	16,274	12,225

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2013: 76.

Şekil-7: Kalkınma Ajansları Destek Türleri

Kaynak: Can, 2011: 62.

3.5.9. Mali Yönetim Yeterliği ve Denetim

Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliğine göre, kalkınma ajanslarının mali yönetim yeterliği Ajansın kaynaklarını kullanabilme ve hesap verebilme yeterliğini ifade etmektedir. Ajansların proje ve faaliyet destekleri için kaynak kullanımı ve bu amaçla Bakanlık bütçesinden transfer ödeneğinin kullandırılması için mali yönetim yeterliğini sağlamaları zorunlu kılınmıştır¹⁷. Mali yönetim yeterliği tespitinde aşağıdaki kriterler esas alınmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 53):

- Kurumsal kapasite ve organizasyonel yapı.
- Veri akış ve raporlama sistemi.

¹⁷ Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliği'nin 4, 5 ve Geçici 3. maddelerinde düzenlenmiştir.

- İç kontrol ve risk değerlendirme yapabilme kapasitesi.
- Sözleşme yapabilme ve ödeme süreci.
- Bilgi teknolojileri kullanımı.
- Muhasebe ve izleme-değerlendirme sisteminin etkin kullanımı.

Yeterlik Komisyonu; Müsteşarlıktan en az daire başkanı seviyesinde bir başkanın başkanlığında, Müsteşarlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından konuyla ilgili olarak en az beş yıldır çalışan uzmanlar veya denetim elemanları arasından kurumlarınca görevlendirilecek toplam beş üyeden oluşur. İlgili kurumlar görevlendirdikleri üyelerin saha incelemesi ve toplantılara zamanında ve düzenli katılımı için gerekli tedbirleri alır. Gerekli görülen hallerde aynı anda birden fazla Komisyon oluşturulabilir. Yeterlik Komisyonunun kuruluş ve sekretarya hizmetleri Müsteşarlık tarafından yürütülür. Müsteşarlık öngörülen toplantı tarihi ve gündemini toplantıdan en az 15 gün önce üyelere bildirir. Yeterlik Komisyonu, Başkan dahil en az dört üye ile toplanır. Oyların eşitliği halinde komisyon başkanının kullandığı oy yönünde çoğunluk sağlanmış sayılır. Yeterlik Komisyonu üyeleri arasından belirlenen en az üç üye saha incelemelerine katılır. Yeterlik Komisyonu, 4 üncü maddenin beşinci fıkrasında sayılan kriterlere göre Ajans yapısını inceler ve mali yönetim yeterliği hakkında oluşturduğu görüşü bir rapor olarak, ilk komisyon toplantısından itibaren en geç yirmi iş günü içerisinde Müsteşarlığa sunar (27308 Sayılı Resmi Gazete, Madde 5).

Kalkınma ajanslarının denetimi ile ilgili 5449 sayılı kanunun 4 ve 25'inci maddelerinde düzenleme getirilmiştir. 5449 sayılı kanunun 4 üncü maddesinin h bendi¹⁸ gereğince kalkınma ajanslarının iç ve dış denetimi ile mali yönetim yeterliğine ilişkin standartlar ile usul ve esasları düzenlemek amacıyla 03 Ağustos

¹⁸ Plan ve programlara, yapılacak yardım ve transferlere, personelin nitelik ve istihdamına, bütçe ve muhasebe standartlarının kullanımına, faaliyet raporlarına, izleme, değerlendirme ve denetime ilişkin esas ve usuller ile yatırım destek ofislerinin çalışma esas ve usullerini ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşünü alarak belirler.

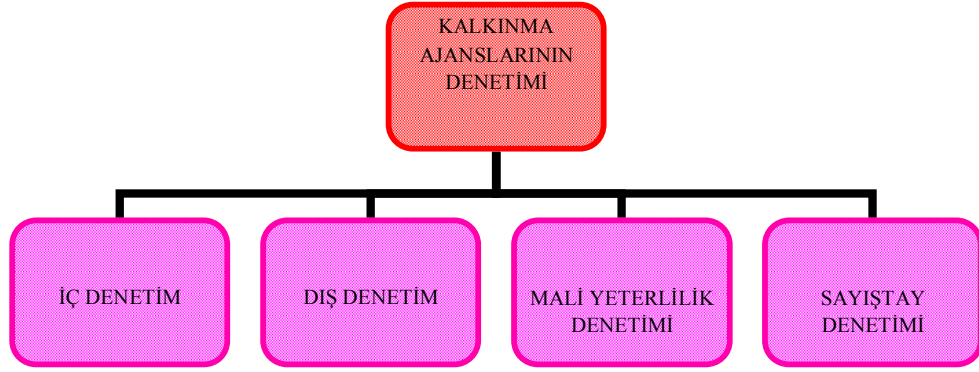
2009 tarih ve 27308 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Ajanslarda iç ve dış denetim yapılır. İç denetimde; ajansın faaliyetleri, hesapları, işlemleri ve performansı yönetim kurulu başkanı¹⁹ veya genel sekreter ile bir iç denetçi tarafından denetlenir. İç denetim raporları yönetim kuruluna ve kalkınma kuruluna sunulur. Dış denetimde; İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca müştereken belirlenecek esas ve usullere göre ajansın her türlü hesap ve işlemleri, yönetim kurulu tarafından her yıl en geç mart ayında ve gerekli görülen hallerde her zaman Sermaye Piyasası Kurulu mevzuatına göre kurulmuş bağımsız denetim kuruluşlarına incelenir. Bağımsız dış denetim kuruluşları, hazırladıkları raporu eş zamanlı olarak İçişleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sunar. Denetim sonucu suç teşkil eden hususlarla ilgili gerekli işlemleri yapmaya İçişleri Bakanlığı, performansla ilgili değerlendirmeleri yapmaya ve gerekli tedbirleri almaya Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı yetkilidir. Bu maddeye göre bağımsız denetim yapan kuruluşların ortakları, yöneticileri ve çalışanlarının cezai sorumluluğu hakkında 28.07.1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 47 inci maddesinin (B) bendinin (3) numaralı alt bendi ile 48 ve 49 uncu maddeleri hükümleri uygulanır (5449 Sayılı Kanun, Madde 25).

“19 Aralık 2010 tarih ve 27790 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sayıştay Kanunu ile Ajanslar Sayıştay denetimine alınmıştır. Kanunun Tanımlar başlığını taşıyan 2 inci maddesinin 1 bendi “Kamu veya özel hukuk hükümlerine tabi olup olmadığına bakılmaksızın Sayıştay denetimine tabi tüm idare, kuruluş, müessese, birlik, işletme, bağlı ortaklık ve şirketleri” tanımı ile ajansları da bu kanun kapsamına almıştır. Bu son durum ile birlikte, esnek ve özerk bir yapı olması ve hızlı hareket etmesi öngörülen Kalkınma Ajansları; İç Denetim, Dış Denetim, Mali Yeterlilik Denetimi ve en son Sayıştay Denetimi ile dört tür denetime tabi tutulmuştur” (Can, 2011: 74-75).

¹⁹ Vali.

Şekil-8: Kalkınma Ajanslarının Denetimi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEVLANA KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ

Bu bölümde, TR52 2. Düzey Konya-Karaman Bölgesi'nde faaliyette bulunmak üzere kurulan Mevlana Kalkınma Ajansı'nın genel bilgileri, organizasyon ve personel yapısı, kuruluşundan bu yana yürüttüğü faaliyetler ile Konya ve Karaman illerinden bahsedilecek, Ajansın Bölge ekonomisine, katkıları incelenecektir.

4.1. Genel Bilgiler

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun'a dayanılarak 22.11.2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan, Bakanlar Kurulu'nun 2008/14306 sayılı 'Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Kararı' ile aralarında TR52 (Konya-Karaman) Bölgesi'nin de bulunduğu 8 bölgede Kalkınma Ajanslarının kurulmasına karar verilmiştir.

Tablo-15: Bakanlar Kurulu'nun 2008/14306 sayılı Kararı İle Kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansları

Düzey 2 Bölgesi	Kapsamındaki İller	Merkez
TR10	İstanbul	İstanbul
TR52	Karaman, Konya	Konya
TR83	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	Samsun
TRA1	Bayburt, Erzincan, Erzurum	Erzurum
TRB2	Bitlis, Hakkari, Muş, Van	Van
TRC1	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	Gaziantep
TRC2	Diyarbakır, Şanlıurfa	Diyarbakır
TRC3	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	Mardin

Kaynak: 27062 sayılı Resmi Gazete.

4.1.1. Misyon ve Vizyon

Mevlana Kalkınma Ajansı'nın 2013 Yılı Ajans Ara Faaliyet Raporu'na göre Ajansın misyonu, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı hızlandırarak bölge içi kalkınmışlık farklarını azaltmak ve rekabet gücünü artırarak ülke ekonomisine katkı sağlamak; kamu, üniversite, STK ve özel sektör arasındaki işbirliğini güçlendirip bölgede tüm paydaşlar arasında ortak hareket etme kültürünü geliştirmek, katılımcı, şeffaf ve stratejik yaklaşımla tüm görev ve yetkilerini plan ve programlar çerçevesinde, etkililik ve verimlilik ilkelerini göz önüne alarak yerine getirmektir. Ajansın vizyonu ise, sevgi, barış ve hoşgörü ile sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerin bütünleştiği bölgede kalkınmaya yön veren, öncü ve dinamik bir kurum olmaktır (MEVKA, 2013a: 5).

4.1.2. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın Görev ve Yetkileri

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 5'inci maddesine göre MEVKA aşağıdaki görev ve yetkilere sahiptir (MEVKA, 2012: 4-5):

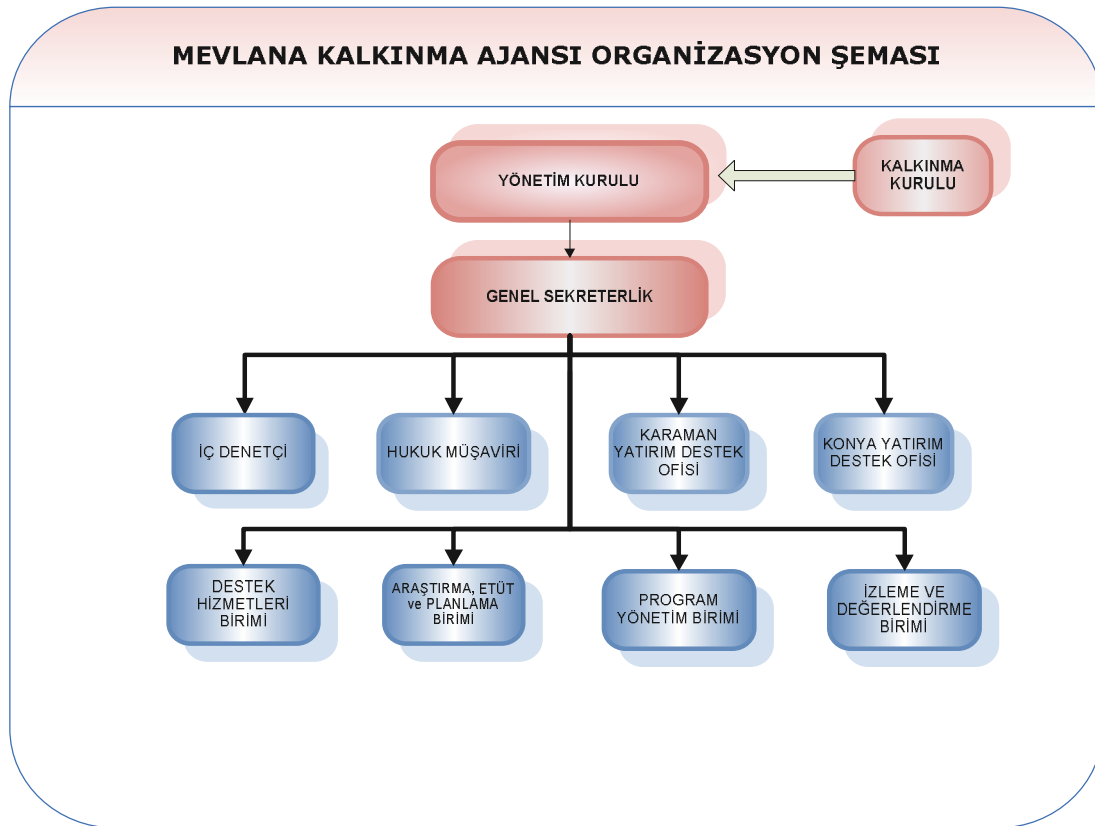
- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Kalkınma Bakanlığı'na bildirmek.
- Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.
- Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek.
- 4'üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plan ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.

- Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.
- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.
- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.
- Ajansın faaliyetleri, mali yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayımlanacağı bir internet sitesi oluşturmak.

4.2. Organizasyon Yapısı

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 3'üncü bölümünde yer alan 7'inci maddesine göre Mevlana Kalkınma Ajansı'nın teşkilat yapısı Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik, Konya ve Karaman Yatırım Destek Ofisleri şeklinde oluşturulmuştur. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın organizasyon şeması Şekil-9'da gösterilmiştir.

Şekil-9: Mevlana Kalkınma Ajansı Organizasyon Şeması

Kaynak: MEVKA 2012 Yılı Faaliyet Raporu, s. 6.

4.2.1. Kalkınma Kurulu

Bölgesel Gelişme hedefine yönelik olarak; Konya ve Karaman'daki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında iş birliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere²⁰, Konya'dan 70 ve Karaman'dan 30 temsilcinin katılımıyla 100 üyeye oluşturulan Kalkınma Kurulu, Ajansın tavsiye ve danışma kurulu olarak görev yapmaktadır. Kalkınma Kurulu, kuruluşundan itibaren 11 kez toplanmıştır.

31 Mayıs 2013 tarih ve 28663 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2013/4748 sayılı Kalkınma Ajansları Kalkınma Kurullarına Temsilci Gönderecek Kurum Ve Kuruluşların Belirlenmesi ve Bazı Bakanlar Kurulu

²⁰ 5449 sayılı Kanun'un 8 inci Maddesine göre, Kalkınma Kurulu'nun görevi: Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmektir.

Kararlarında Değişiklik Yapılması Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen Mevlana Kalkınma Ajansının Kalkınma Kurulu asil üyeleri Tablo-16'da gösterilmiştir.

Tablo-16: Mevlana Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu Temsilcileri

Sıra No	İl	Kurum ve Kuruluş
1	Karaman	Anadolu Kalkınma Değişim ve Gelişim Derneği
2	Karaman	Ermeneke Belediyesi
3	Karaman	Karaman Aktif Sanayicileri ve İşadamları Derneği
4	Karaman	Karaman Belediyesi
5	Karaman	Karaman Bilim Sanayi Teknoloji Müdürlüğü
6	Karaman	Karaman Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
7	Karaman	Karaman Elma Üreticileri Birliği
8	Karaman	Karaman Esnaf ve Kefalet Kooperatifleri
10	Karaman	Karaman İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
11	Karaman	Karaman İl Kültür Turizm Müdürlüğü
12	Karaman	Karaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü
13	Karaman	Karaman İl Özel İdaresi
14	Karaman	Karaman İli Arı Yetiştiricileri Birliği
16	Karaman	Karaman Ovası Sulama Birliği
18	Karaman	Karaman Süt Üreticileri Birliği
19	Karaman	Karaman Tarımsal Danışmanlık ve Yayın Hizmetleri Destekleme Derneği

20	Karaman	Karaman Ticaret Borsası
22	Karaman	Karaman Veteriner Hekimleri Odası
23	Karaman	Karaman Ziraat Odası
24	Karaman	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
25	Karaman	TKDK Karaman İl Koordinatörlüğü
26	Karaman	TÜMSİAD Karaman Şubesi
27	Karaman	Karaman Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü
28	Karaman	Karaman Organize Sanayi Bölgesi
29	Karaman	KOSGEB Karaman Hizmet Müdürlüğü
30	Karaman	Sarıveliler Kaymakamlığı
31	Konya	ABİGEM
32	Konya	Akşehir Belediyesi
33	Konya	Akşehir Ticaret ve Sanayi Odası
34	Konya	Aktif İşadamları ve Sanayiciler Derneği (AKTİSAD)
35	Konya	Anadolu Aslanları İşadamları Derneği Konya Şubesi
37	Konya	Bahri Dağdaş Uluslar arası Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü
38	Konya	Beyşehir Belediyesi
39	Konya	Cihanbeyli Kaymakamlığı
40	Konya	Çumra Belediyesi
41	Konya	Derbent Kaymakamlığı

42	Konya	Elektrik Mühendisleri Odası Konya Şubesi
44	Konya	Hadim Sert Çekirdekli Meyve Üreticileri Birliği
45	Konya	Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
46	Konya	Hüyük Kaymakamlığı
47	Konya	İlgin Belediyesi
48	Konya	İlgin Ticaret Odası
49	Konya	İller Bankası Bölge Müdürlüğü
50	Konya	İnşaat Mühendisleri Odası Konya Şubesi
51	Konya	Mevlana Üniversitesi
52	Konya	Karapınar Belediyesi
53	Konya	Karapınar Ticaret ve Sanayi Odası
55	Konya	Karayolları 3. Bölge Müdürlüğü
56	Konya	KONTV
58	Konya	Konya Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü
59	Konya	Konya Büyükşehir Belediyesi
60	Konya	Konya Çalışma ve İş Kurumu
61	Konya	Konya Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü
62	Konya	Konya Defterdarlığı
63	Konya	Konya Emniyet Müdürlüğü
64	Konya	Konya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği

65	Konya	Konya Gazeteciler Cemiyeti
66	Konya	Konya Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü
67	Konya	Konya Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
68	Konya	Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
69	Konya	Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü
70	Konya	Konya İl Müftülüğü
71	Konya	Konya İl Özel İdaresi
72	Konya	Konya İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü
73	Konya	Konya İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
74	Konya	Konya Sanayi Odası
75	Konya	Konya Sanayici ve Genç İşadamları Derneği
76	Konya	Konya Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası
77	Konya	Konya Sulama Kooperatifleri Birliği
79	Konya	Konya Tarım Makineleri Kümelenme Derneği
80	Konya	Konya Teknokent Teknoloji Geliştirme Hizmetleri A.Ş
82	Konya	Konya Ticaret Odası
83	Konya	KOP Bölge Kalkınma İdaresi
84	Konya	KTO Karatay Üniversitesi
85	Konya	Kulu Ziraat Odası

86	Konya	Meram Belediyesi
88	Konya	Necmettin Erbakan Üniversitesi
89	Konya	Orman ve Su İşleri 8. Bölge Müdürlüğü
90	Konya	S.S. Konya Pancar Ekicileri Kooperatifi
91	Konya	SADAV
92	Konya	Selçuk Üniversitesi
93	Konya	Selçuklu Belediyesi
94	Konya	Selçuklu Ziraat Odası
95	Konya	Selçuk İleri Teknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi
96	Konya	Seydişehir Belediyesi
97	Konya	Seydişehir Ticaret Odası
98	Konya	TÜİK Bölge Müdürlüğü
99	Konya	Yunak Kaymakamlığı
100	Konya	Ziraat Mühendisleri Odası Konya Şubesi

Kaynak: <http://www.mevka.org.tr>.

4.2.2. Yönetim Kurulu

Ajansın karar organı olan Yönetim Kurulu; Konya ve Karaman İllerinin Valileri, Konya Büyükşehir Belediye Başkanı, Karaman Belediye Başkanı, Karaman İl Genel Meclisi Başkanı²¹, Konya Ticaret Odası Başkanı ile Karaman Ticaret ve

²¹ 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile nüfusu 750.000'den fazla olan büyükşehirlerdeki il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırıldığı için Konya ilinde İl Genel Meclis Başkanı bulunmamaktadır.

Sanayi Odası Başkanı'ndan oluşmakta ve her ay en az bir kere toplanmaktadır. Yönetim Kurulunun Başkanlığı dönüşümlü olarak birer yıllığına İl Valileri tarafından yürütülmektedir.

Tablo-17: Mevlana Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu

Karaman Valisi (Başkan)
Konya Valisi (Başkan Vekili)
Konya Büyükşehir Belediye Başkanı (Üye)
Karaman Belediye Başkanı (Üye)
Karaman İl Genel Meclisi Başkanı (Üye)
Karaman Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı (Üye)
Konya Ticaret Odası Başkanı (Üye)

4.2.3. Genel Sekreterlik

Genel sekreterlik Ajansın icra organıdır. Genel sekreterliğin, çalışma birimlerinin ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri genel sekreterdir. Genel Sekreter yönetim kuruluna karşı sorumludur. Genel Sekreter, Yönetim Kurulu kararı ve Müsteşarlığın onayı ile görevlendirilmektedir. Mevlana Kalkınma Ajansı Genel Sekreterliği, Araştırma Etüt ve Planlama (AEPB), Program Yönetimi (PYB), İzleme ve Değerlendirme (İDB) ve Destek Hizmetleri Birimleri'nden oluşmaktadır.

4.2.3.1. Genel Sekreterin Nitelikleri

Genel sekreter olarak istihdam edileceklerin aşağıda belirtilen niteliklere sahip olmaları şarttır (5449 Sayılı Kanun, Madde 13):

- Hukuk, iktisat, maliye, işletme, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, istatistik, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, matematik, sosyoloji, mimarlık, şehir ve bölge planlama ile mühendislik dallarından veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulunca kabul edilen yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından lisans düzeyinde mezun olmak.
- Ajansın faaliyet alanına giren konularda yeterli bilgi ve deneyime sahip; uzmanlık gerektiren işlerde en az on yıl fiilen çalışmış olmak.

- Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında²² İngilizce dilinden en az 70 puan almış veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip olmak.

4.2.3.2. Genel Sekreterin Görev ve Yetkileri

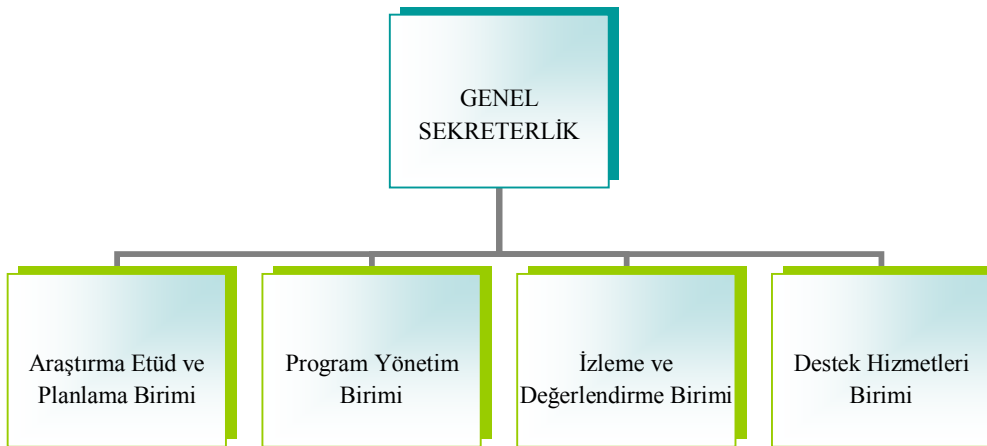
Genel sekreterin görev ve yetkileri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde 14):

- Yönetim kurulu kararlarını uygulamak.
- Yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlamak ve yönetim kuruluna sunmak.
- Ajans gelirlerini toplamak, 4 üncü maddeye göre belirlenecek usul ve esaslar ile bütçe ve yönetim kurulu kararlarına uygun olarak harcamaları yapmak.
- Yönetim kurulu tarafından tespit edilecek sınırlar içerisinde, taşıt dışındaki taşınır malların alımına, satımına, kiralanmasına ve hizmet alımına karar vermek.
- Bölgedeki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak.
- Özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin proje ve faaliyet tekliflerini değerlendirerek mali destek sağlamak üzere yönetim kuruluna öneri götürmek.
- Desteklenen proje ve faaliyetleri izlemek, değerlendirmek, denetlemek ve raporlamak.
- Bölgesel kalkınmayla ilgili yurt içindeki ve dışındaki ajans ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak projeler geliştirmek.
- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- Personelin performans ölçütlerini belirlemek ve performansını değerlendirmek.

²² Yabancı Dil Bilgisi Seviye Belirleme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 4 Ocak 2013 tarihli ve 28518 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik gereği; ÖSYM tarafından bazı dillerde yılda iki kez olmak üzere Yabancı Dil Bilgisi Seviye Belirleme Sınavı (YDS) yapılacaktır. 04.01.2013 tarihinden itibaren diğer yabancı dil bilgisi seviye belirleme sınavları (ÜDS/KPDS vb.) yapılmamaktadır.

- Personelin işe alınması ve işine son verilmesini yönetim kuruluna teklif etmek.
- Ajans genel sekreterliğini temsilen, bölgesel gelişme ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak ve yurt dışı temaslarda bulunmak.
- Ajansın sekretarya işlerini ve görev alanına giren diğer hizmetleri yürütmek.
- Yönetim kurulunun devrettiği yetkileri kullanmak.

Şekil-10: Mevlana Kalkınma Ajansı Genel Sekreterlik Organizasyon Şeması

4.2.3.3. Araştırma Etüd ve Planlama Birimi

Araştırma Etüd ve Planlama Birimi (AEPB), bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesini hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapılması, yerel aktörlerin katılımı ile bölgesel ve sektörel bazda plan ve programlar hazırlanması, yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılması ve koordinasyonundan sorumludur (MEVKA, 2012: 15).

Araştırma Etüd ve Planlama Biriminin görev ve yetkileri şunlardır (MEVKA, 2013a: 16-17):

- Bölge planı ve programları ile uyumlu olarak sağlanacak desteklerin çerçevesini oluşturmak, zamanlamasını ve mali desteklerin bütçe dağılımını planlamak, Yıllık çalışma programı ve bütçe içinde verilmesi planlanan destekler için ayrılacak tutarların belirlenmesine ilişkin çalışma yapmak,

- Konya ve Karaman illerinde bölge planı ve operasyonel programlara yönelik, sosyal ve kültürel gelişmeyi hızlandırmak ve rekabet gücünü artırmak için araştırmalar yapmak veya yaptırmak,
- Bölge planında tanımlanan amaç ve önceliklerin bir veya birkaçının gerçekleştirilmesine yönelik olarak bölgesel operasyonel programları hazırlamak,
- Ajansın yıllık çalışma programı ve bütçesini diğer birimler ile koordineli bir şekilde hazırlamak ve mevzuatla belirlenmiş mercilere sunmak,
- Diğer birimlerle işbirliği içinde, bölge planı, bölgesel operasyonel programlar ve destek programlarının değerlendirilmesine yönelik program ve proje düzeyinde performans göstergelerini belirlemek,
- Ajansın hazırlamış olduğu altı aylık ara raporlarını ve yıllık birim ve ajans faaliyet raporlarını hazırlama faaliyetlerini yürütmek,
- Kendisine atanmış uzmanlık alanları ile ilgili olarak Dünya, Türkiye ve TR 52 Bölgesinde meydana gelen gelişmeleri takip etmek, bilgileri güncel tutmak, ilgili birimlere raporlamak,
- Bölgenin potansiyellerinin tespiti, değerlendirilmesi, derecelendirilmesi ve sınıflandırılmasının yapılması; bu amaçla yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla iletişim ve işbirliğini geliştirmeye yönelik programlar yapmak ve faaliyetleri koordine etmek,
- Dünya, Türkiye ve bölgede araştırma yaparak, yeni politikalar üretmek,
- Bölgede kamu kesimi, özel kesim, sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen, bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri takip etmek, gerektiğinde koordine etmek,
- Faaliyetleri ile ilgili tüzük, yönetmelik ve benzeri unsurları takip etmek, bunlarda meydana gelen değişiklikleri uygulamak, ilgili yazışmaları yürütmek,
- Ajans içi birimler arası koordinasyonu sağlamak,
- Kurumsal risk yönetimi organizasyon çerçevesinde birimine ilişkin tanımlanan görevleri yapmak,

- Genel Sekreter tarafından 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında ve yönetmelik, genel emirler ve diğer mevzuat ve Ajans politika ve yönetmeliklerine uygun olarak verilecek her türlü görevi zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmek.

4.2.3.4. Program Yönetim Birimi

Program Yönetim Birimi (PYB), Araştırma Etüt ve Planlama Birimi (AEPB) koordinasyonunda hazırlanan bölge planı ve programlarına göre oluşturulacak destek programlarının yönetiminden sorumlu birimdir. PYB, tüm destekler kapsamında, başvuruların alınmasından, destek almaya hak kazanan projelerin/faaliyetlerin belirlenmesi ve başvuru sahipleri ile sözleşmelerin imzalanması dahil söz konusu sürecin uygulanmasından sorumludur (MEVKA, 2012: 17).

Program Yönetim Biriminin görev ve yetkileri şunlardır (MEVKA, 2013a: 18-19):

- Sağlanacak desteklerin uygulama mekanizmasının genel çerçevesini oluşturmak ve güncellemek,
- Destek programları kapsamında, bu kılavuzda belirlenen çerçeve içerisinde başvuru koşullarını ve değerlendirme kriterlerini belirlemek,
- Potansiyel yararlanıcılara yönelik başvuru rehberlerini hazırlamak ve dağıtmak, doğrudan faaliyet desteği uygulamalarına yönelik başvuru rehberini Ajans internet sitesinde devamlı surette bulundurmak,
- Destek programlarının bölgede tanıtımı için gerekli tedbirleri almak,
- Potansiyel başvuru sahiplerine yönelik proje hazırlama eğitimleri düzenlemek ve gerçekleştirmek,
- Potansiyel başvuru sahipleri tarafından yöneltilen soruları cevaplarıyla birlikte; Ajans internet sayfasında “Sıkça Sorulan Sorular (SSS)” bölümünde yayınlamak herkesin aynı anda ve eşit düzeyde bilgi edinebilmesini sağlamak,
- Proje ve faaliyet desteği başvurularını kabul etmek ve kayıtlarını yapmak,

- Gerekli durumlarda, teklif çağrısına ilişkin düzeltmeler yapmak ve bunları yayımlamak,
- Başvuruların değerlendirilmesinde görevlendirilecek bağımsız değerlendiricilerin seçim kriterlerini belirlemek; seçim sürecini organize etmek,
- Bağımsız değerlendiricilerin performanslarını değerlendirmek,
- Proje seçim ve değerlendirme süreçlerini planlamak ve yönetmek,
- Genel Sekreterin talebiyle, destek almaya hak kazanan projelerin bütçelerini yapılan değerlendirmeler ışığında revize etmek; proje sahiplerini sözleşme sürecinden önce konu ile ilgili olarak bilgilendirmek,
- Değerlendirme komitesince yapılan nihai değerlendirmeler sonucu belirlenen ve Yönetim Kurulunca onaylanan “destek almaya hak kazananların listesini” kamuoyuna ilan etmek,
- Proje teklifinde bulunan başvuru sahiplerine, yapılan değerlendirme sonucunda verilen kararları gerekçeleriyle birlikte bildirmek,
- Hukuk Müşaviri koordinasyonunda, İDB ile birlikte destek almaya hak kazanan projelerin sahipleri ile imzalanacak sözleşmeleri hazırlamak ve sözleşme imzalamaya davet etmek, sözleşmelerin imzalanma sürecini takip etmek,
- Proje başvuruları, değerlendirme süreci ve seçilen projelerle ilgili temel verilerin bilgi sisteminde tutulmasını temin etmek,
- Destek almaya hak kazanan projelere ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri İzleme ve Değerlendirme Birimine devretmek,
- Faaliyetleri ile ilgili tüzük, yönetmelik ve benzeri unsurları takip etmek, bunlarda meydana gelen değişiklikleri uygulamak, ilgili yazışmaları yürütmek,
- Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak,
- Kurumsal risk yönetimi organizasyon çerçevesinde birimine ilişkin tanımlanan görevleri yapmak,

- Genel Sekreter tarafından 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında ve yönetmelik, genel emirler ve diğer mevzuat ve Ajans politika ve yönetmeliklerine uygun olarak verilecek her türlü görevi zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmek.

4.2.3.5. İzleme ve Değerlendirme Birimi

İzleme ve Değerlendirme Birimi (İDB), Ajans tarafından hazırlanan plan ve programların ve desteklenen projelerin izleme ve değerlendirilmesi amacıyla gerekli bilgilerin toplanması, analizi, bildirimi ve kullanılması hususunda çalışmalar yapar. Destekleme faaliyetlerinin verimlilik, etkinlik, yaratılan etki ve sürdürülebilirliğinin düzenli aralıklarla takip edilmesini sağlar. Bu nedenle destek programları çerçevesinde başarılı olup, sözleşmesi imzalanan projelerin uygulanması, izlenmesi, yasa ve usullere uygunluğunun kontrolü, yararlanıcının sorunları ve ihtiyaçları ile yakından ilgilenir (MEVKA, 2012: 19).

İzleme ve Değerlendirme Biriminin görev ve yetkileri şunlardır (MEVKA, 2013a: 20-22):

- Diğer birimlerle işbirliği içinde, bölge planı ve programları ile destek programlarının değerlendirilmesine yönelik program düzeyinde performans göstergelerini belirlemek,
- Proje düzeyinde yararlanıcılar tarafından kullanılacak, sektörel bazda hazırlanmış geniş göstergeler setini belirlemek,
- Genel Sekreterin talep ettiği projelere, sözleşme öncesi ön izleme ziyaretlerini ve bu ziyaretlerde yapılacak projenin risk ve ihtiyaç analizlerini yapmak,
- Hukuk Müşaviri koordinasyonunda, PYB ile birlikte destek almaya hak kazanan projelerin sahipleri ile imzalanacak sözleşmeleri hazırlamak ve sözleşme imzalamaya davet etmek, sözleşmelerin imzalanma sürecini takip etmek,
- Sözleşmelerin imzalanmasını müteakip, sözleşme bilgilerinin doğruluğunu teyit etmek, yararlanıcının uygulama kapasitesini değerlendirmek ve yararlanıcı ile birlikte proje uygulamasına ilişkin bir yol haritası hazırlamak ve bunların sonuçlarını ön ödemenin yapılabilmesi için Destek Hizmetleri Birimine bildirmek,

- Projelerin uygulama ve izleme sürecine ilişkin olarak yararlanıcılara eğitimler vermek, bilgi sisteminin genel koordinasyonunu sağlamak,
- Yararlanıcıları projenin uygulanması ve bilgi sisteminin etkin kullanımına yönelik bilgilendirmek,
- Desteklenen proje ve faaliyetler için tasarlanan izleme bilgi sisteminin koordinasyonunu ve veri girişini sağlamak,
- Proje uygulama ve izleme faaliyetleri kapsamında elde edilen verilerin bilgi sistemine aktarılmasını sağlamak,
- Yararlanıcıların projelerin uygulama aşamasındaki sorularını yanıtlamak, sıkça sorulan sorulardan oluşan bir listeyi cevapları ile birlikte Ajansın internet sitesinde yayınlamak,
- Sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmesini sağlamak ve projelerin sözleşmelerde belirtilen kural ve usullere göre uygulanmasını takip etmek,
- Sözleşme değişikliği, feshi, erken uyarı raporları ile düzeltici tedbirler ve usulsüzlük hakkında işlemleri gerçekleştirmek ve geri ödemelerin temini için gerekli durumlarda Destek Hizmetleri Birimini bilgilendirmek,
- Yararlanıcıların ödeme taleplerini teknik ve/veya mali açıdan değerlendirmek ve uygun bulunması durumunda ödemelerin zamanında yapılabilmesi için ödemeye esas belgelerle birlikte Destek Hizmetleri Birimine göndermek,
- Projelere izleme ziyaretleri gerçekleştirmek,
- Yararlanıcılara, uygulamada karşılaştıkları problemlerin çözümüne yönelik destek vermek,
- Program ve projelere ilişkin düzenli risk analizleri yapmak ve riskleri önceden tespit ederek, düzeltici ve önleyici tedbirleri almak,
- AEPB/PYB ile birlikte, destek programları ile ilgili değerlendirme raporları (altı aylık ve yıllık) hazırlamak, bölgenin kalkınması bakımından yarattığı etki ve sonuçları ile başarı düzeylerini tespit etmek amacıyla etki değerlendirmelerini yapmak,

- Kalkınma Bakanlığı ile koordineli bir şekilde, Ajansın sağlayacağı mali ve teknik desteklerin izleme ve değerlendirmesine yönelik temel ilke ve kurallar, sorumluluklar, kullanılacak belge ve formların standartları, yararlanıcıların proje ve faaliyetlerini uygularken uymaları gereken kuralların yasal ve kurumsal altyapısının tasarlanmasına katkıda bulunmak,
- Proje ve faaliyet uygulamalarının yoğun olduğu dönemlerde, Ajans uzmanlarının yeterli olmadığı durumlarda, Yönetim Kurulu Başkanının talebi ve ilgili kurumların uygun görmesiyle, yararlanıcı konumunda olmayan kamu kurum ve kuruluşlarından izleme faaliyetlerinde görev yapmak üzere ilave personel görevlendirilmesini temin etmek,
- Tamamlanan projelerin sonuçlarını ve etkilerini değerlendirmek,
- Destek programlarının ve projelerin değerlendirilmesine yönelik performans/başarı göstergelerinin belirlenmesine katkı sağlamak ile program ve projelerin performansını ölçmek,
- Önceki destek programları uygulamalarından elde edilen deneyimler ışığında Başvuru Rehberlerinin hazırlığına destek vermek,
- Çeşitli kaynaklardan elde edilecek verileri ve değerlendirme anketleri sonuçlarını kullanarak, programların ara dönem, nihai ve etki değerlendirmelerini yapmak, bu değerlendirme sonuçlarını Yönetim Kuruluna ve Kalkınma Bakanlığına sunulmak üzere Genel Sekretere raporlamak,
- Bölge Planı ve programlarının gerçekleşmesi amacıyla desteklenen faaliyet ve projeleri izlemek, denetlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Yönetim Kurulu ve Kalkınma Bakanlığı'na bildirmek,
- Faaliyetleri ile ilgili tüzük, yönetmelik ve benzeri unsurları takip etmek, bunlarda meydana gelen değişiklikleri uygulamak, ilgili yazışmaları yürütmek,
- Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslar arası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak,
- Kurumsal risk yönetimi organizasyon çerçevesinde birimine ilişkin tanımlanan görevleri yapmak,

- Her yıl desteklenen proje ve faaliyetlerin mevzuatta belirlenen oranda ajans personeli veya zorunlu hallerde Ajans tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesini sağlamak,
- Genel Sekreter tarafından 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında ve yönetmelik, genel emirler ve diğer mevzuat ve Ajans politika ve yönetmeliklerine uygun olarak verilecek her türlü görevi zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmek.

4.2.3.6. Destek Hizmetleri Birimi

Mevlana Kalkınma Ajansı 2013 Yılı Ara Faaliyet Raporu'na göre, Destek Hizmetleri Birimi'nde Muhasebe Yetkilisi-Muhasebeci, İnsan Kaynakları Sorumlusu, Taşınır Kayıt Sorumlusu, Satın alma Sorumlusu, Halkla İlişkiler Sorumlusu, Yazı İşleri Evrak Kayıt Sorumlusu, Arşiv Sorumlusu, Yönetici Asistanı bulunmaktadır. Yönetmelik ve idari anlamdaki temel sorumluluk ve işlemler destek personelinin yürütülmektedir.

4.2.4. Konya Yatırım Destek Ofisi

Mevlana Kalkınma Ajansı, mevcut pazarını genişletmek ve rekabet gücünü artırmak amacıyla Konya'ya yatırım yapacak olan yatırımcılar için özellikle Yatırım Destek Ofisi aracılığıyla destek sağlamaktadır. Bölgede yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için "Tek Durak Ofis" görevi görerek ücretsiz hizmetler sunan bir birimdir. Ayrıca, Konya İlinin yatırım ortamının, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmaktadır. Yatırım Destek Ofisinin görev ve yetkileri şunlardır (<http://www.mevka.org.tr>):

- Konya'da, özel kesimdeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini ilgili mevzuatta belirtilen süre içerisinde, ilgili mevzuatta bir süre belirtilmemişse öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırmak üzere yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek, yatırımları izlemek,
- İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermektir.

4.2.5. Karaman Yatırım Destek Ofisi

Mevlana Kalkınma Ajansı, mevcut pazarını genişletmek ve rekabet gücünü artırmak amacıyla Karaman'a yatırım yapacak olan yatırımcılar için özellikle Yatırım Destek Ofisi aracılığıyla destek sağlamaktadır. Bölgede yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için "Tek Durak Ofis" görevi görerek ücretsiz hizmetler sunan bir birimdir. Ayrıca, Karaman İlinin yatırım ortamının, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmaktadır. Yatırım Destek Ofisinin görev ve yetkileri şunlardır (<http://www.mevka.org.tr>):

- Karaman'da, özel kesimdeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini ilgili mevzuatta belirtilen süre içerisinde, ilgili mevzuatta bir süre belirtilmemişse öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırmak üzere yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek, yatırımları izlemek,
- İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermektir.

4.3. İnsan Kaynakları ve Personel Yapısı

Mevlana Kalkınma Ajansı'nda 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (h) bendi ile 18 inci maddesi hükümlerine dayanılarak 25 Temmuz 2006 tarih ve 26239 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği'ne göre personel istihdam edilmektedir. 26239 sayılı Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği'nin bazı maddelerine göre:

- Ajans personeli iş mevzuatı hükümlerine göre belirsiz süreli hizmet akdine bağlı olarak istihdam edilmektedir (Madde 1).
- İnsan kaynakları rejimi ve politikası, Genel Sekreterin görüşü alınmak suretiyle, Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir ve İnsan kaynakları politikasının izlenmesi, uygulanması ve geliştirilmesinden Genel Sekreter sorumludur (Madde 4).

- Yönetim Kurulu tarafından her yıl, Genel Sekreterin görüşü alınmak suretiyle, gelecek yılların insan gücü ihtiyacı hakkında nitelik ve sayı bakımından sistemli tahminler yapılır ve bu ihtiyacın Ajans içinden ve/veya dışından hangi kaynaklardan nasıl sağlanacağı bir plana bağlanmaktadır (Madde 6).
- Genel Sekreter, Yönetim Kurulu kararı ve Müsteşarlığın onayı ile görevlendirilmektedir (Madde 7).
- 5449 sayılı Kanununun 18 inci maddesine göre Ajanslarda istihdam edilecek iç denetçi, uzman personel ve destek personeli, Ajans tarafından sözlü sınav şeklinde yapılacak yarışma sınavı ile belirlenmektedir (Madde 8).
- Ajanslarda görevlendirilecek Uzman Personelin, Kamu Personel Seçme Sınavına girmeleri ve bu sınavdan 80 puandan az olmamak üzere bir KPSS taban puanı almış olmaları şarttır. Kamu kesimi veya özel kesimde Yönetmelikte belirtilen konularda en az beş yıl fiilen başarılı olarak çalışmış ve başvuru tarihi itibarıyla 50 yaşını doldurmamış olan kişiler, KPSS'ye girme şartı aranmaksızın doğrudan sözlü sınavla alınmaktadır (Madde 10).
- Sözlü sınav şeklinde yapılan yarışma sınavında, yabancı dil bilgisi ve bilinen yabancı dili kullanabilme düzeyi de değerlendirilmektedir (Madde 13).
- Yarışma sınav başarı notu yüz puan üzerinden yetmiştir (Madde 14).
- Yarışma sınavı sonucunda başarılı olan adaylar iki aylık deneme süresine tabi tutulur. Deneme süresi sonunda Ajansta çalışması uygun bulunmayan personelin sözleşmesi, Yönetim Kurulunun kararı ile feshedilir (Madde 17).
- Ajans personelinin çalışma saatleri, günde dokuz saat olmak üzere haftada toplam 45 saattir (Madde 20).
- Bu Yönetmelikte düzenlenmeyen konularda 4857 sayılı İş Kanunu ve diğer ilgili iş mevzuatı hükümleri uygulanmaktadır (Madde 25).

Mevlana Kalkınma Ajansı'nda, Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği doğrultusunda istihdam edilen 1 Genel Sekreter, 1 İç Denetçi, 1 Hukuk Müşaviri, 33 uzman ve 7 destek personeli Ajansın görevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine

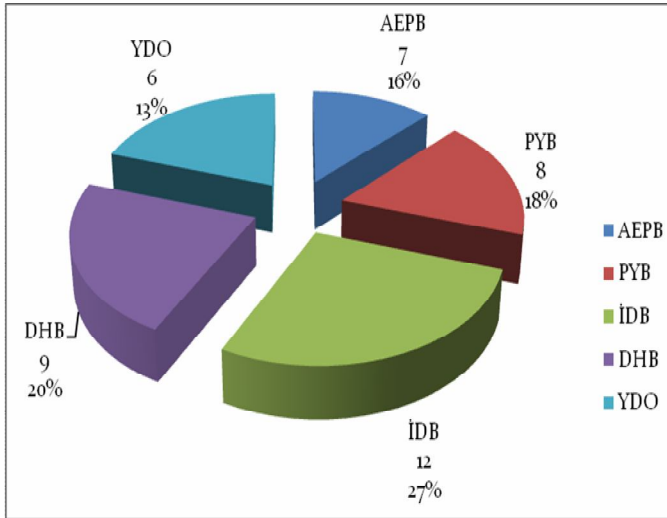
getirmektedir²³. 2013 yılı için Ajansın İnsan Kaynakları Politikası tespit edilmiştir. Mevcut personelin eğitimi ve yetkinliklerinin artırılmasına yönelik olarak yapılacak faaliyetler, ilgili mevzuat çerçevesinde tespit edilerek 2013 yılı çalışma programı ve bütçesinde belirtilmiştir. Araştırma Etüt ve Planlama Biriminde 6, Program Yönetim Birimi'nde 7, İzleme ve Değerlendirme Birimi'nde 9, Destek Hizmetleri Birimi'nde 10, Konya Yatırım Destek Ofisinde 5 ve Karaman Yatırım Destek Ofisinde 3 kişi olmak üzere görevlendirme yapılmıştır. Personelin lisans düzeyine göre sıralamasında en fazla Endüstri Mühendisliği olup bunu İşletme mezunu ve Kamu Yönetimi takip etmektedir (MEVKA, 2013b: 15).

Tablo-18: Mevlana Kalkınma Ajansı Personel Statü ve Lisans Durumu (2013)

Mezun Olunan Bölüm	Genel Sekreter	İç Denetçi	Hukuk Müşaviri	Uzman	Destek Personeli	Genel Toplam
Endüstri Mühendisliği				6	1	7
İşletme				2	4	6
İnşaat Mühendisliği				3		3
Kamu Yönetimi		1		2		3
İktisat				2		2
Elektrik-Elektronik				2		2
İstatistik				1		1
Çevre Mühendisliği				2		2
Şehir ve Bölge Planlama				2		2
Maliye				2		2
Gıda Mühendisliği				2		2
Uluslar Arası İlişkiler				2		2
Hukuk	1		1			2
Makine Mühendisliği				1		1
Tarla Bitkileri				1		1
Tarımsal Yapılar ve Sulama				1		1
Gazetecilik					1	1
Bilgisayar Mühendisliği				1		1
Sosyoloji				1		1
Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama					1	1
Genel Toplam	1	1	1	33	7	43

Kaynak: MEVKA 2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu, s. 16.

²³ 2013 yılı verileridir.

Şekil-11: Birimler Bazında Personel Sayısı ve Yüzdeleri (2013)

Kaynak: MEVKA 2013 Çalışma Programı, s. 5.

4.4. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın Bütçesi

Mevlana Kalkınma Ajansı'nın 2013 yılı gelir ve giderleri Tablo-19 ve Tablo-20'de gösterilmiştir.

Tablo-19: Mevlana Kalkınma Ajansı'nın 2013 Yılı Gelirleri ve Gerçekleşme Oranları

Gelir Kalemleri	Gelir Toplamı	Fiili Gelir Toplamı	Gerçekleşme Oranı (%)
Merkezi Yönetim Bütçesinden Aktarılabacak Paylar	18.862.000,00	3.989.000,00	21,15
2013 Bütçe Payı	15.573.000,00	2.500.000,00	16,05
2012 Performans Payı	1.489.000,00	1.489.000,00	100,00
2013 Performans Payı	1.800.000,00	0,00	0,00
İl Özel İdarelerinden Aktarılabacak Paylar	1.098.230,46	1.098.230,46	100,00
Konya İl Özel İdaresi	920.414,46	920.414,46	100,00
Karaman İl Özel İdaresi	177.816,00	177.816,00	100,00
Belediyelerden Aktarılabacak Paylar	4.163.329,50	3.596.805,45	86,39
Konya Belediyelerinden Aktarılabacak Paylar	3.883.048,15	3.378.874,44	87,02
Konya Büyükşehir Belediyesi	882.712,67	882.712,67	100,00
Konya Belediyeleri	3.000.335,48	2.496.161,77	83,20
Karaman Belediyelerinden Aktarılabacak Paylar	280.281,35	217.931,01	77,75

Karaman Belediyesi	158.802,58	158.802,58	100,00
Karaman Belediyeleri	121.478,77	59.128,43	48,67
Sanayi ve Ticaret Odalarından Aktarılabacak Paylar	199.406,56	199.345,47	99,97
Konya İlindeki Ticaret ve Sanayi Odalarından aktarılabacak paylar	183.562,42	183.500,47	99,97
Karaman İlindeki Ticaret ve Sanayi Odalarından Aktarılabacak Paylar	15.844,14	15.845,00	100,01
Bir Önceki Yıdan Devreden Gelirler	32.721.691,95	15.670.564,05	47,89
Bir Önceki Yıdan Devreden Bütçe	13.296.059,91	0,00	0,00
Bir Önceki Yıdan Devreden Alacaklar-2012 Merkezi Bütçe Payı	15.104.000,00	15.104.000,00	100,00
Bir Önceki Yıdan Devreden Alacaklar-Belediyeler	4.321.632,04	566.564,05	13,11
Faaliyet Gelirleri	1.455.341,53	1.755.180,97	120,60
TOPLAM (TL)	58.500.000,00	26.309.126,40	44,97

Kaynak: <http://www.mevka.org.tr>.

Tablo-20: Mevlana Kalkınma Ajansı'nın 2013 Yılı Giderleri ve Gerçekleşme Oranları

Gider Kalemleri	Gider Bütçesi	Fiili Gider Toplamı	Gerçekleşme Oranı (%)
Genel Hizmetler	14.531.205,00	6.201.226,10	42,68
Genel Yönetim Hizmetleri	10.941.205,00	4.932.523,16	45,08
Personel Giderleri	4.500.000,00	3.750.605,05	83,35
Personel Ücretleri *	3.740.000,00	3.111.941,58	83,21
Sosyal Güvenlik Prim Giderleri	760.000,00	638.663,47	84,03
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	5.326.000,00	1.181.918,11	22,19
Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları	295.000,00	108.394,91	36,74
Yolluklar	30.000,00	29.830,11	99,43
Hizmet Alımları	1.135.000,00	785.211,13	69,18
Temsil ve Tanıtma Giderleri	16.000,00	0,00	0,00
Gayrimenkul Mal Alımı Giderleri **	3.300.000,00	0,00	0,00
Menkul Mal ve Gayri Maddi Hak Alımı Giderleri	400.000,00	233.367,25	58,34
Bakım ve Onarım Giderleri	150.000,00	25.114,71	16,74
Yedek Ödenekler ***	1.115.205,00	0,00	0,00
İzleme Değerlendirme ve Koordinasyon Hizmetleri	170.000,00	49.147,29	45,08
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	170.000,00	49.147,29	28,91

Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları		0,00	0,00
Yolluklar	105.000,00	39.681,81	37,79
Hizmet Alımları	65.000,00	9.465,48	14,56
Temsil ve Tanıtma Giderleri		0,00	0,00
Gayrimenkul Mal Alımı Giderleri		0,00	0,00
Menkul Mal ve Gayri Maddi Hak Alımı Giderleri		0,00	0,00
Bakım ve Onarım Giderleri		0,00	0,00
Plan, Program ve Proje Hizmetleri	750.000,00	257.007,64	34,27
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	750.000,00	257.007,64	34,27
Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları	70.000,00	78.484,06	112,12
Yolluklar	50.000,00	23.828,08	47,66
Hizmet Alımları	610.000,00	152.603,06	25,02
Temsil ve Tanıtma Giderleri	20.000,00	2.092,44	10,46
Gayrimenkul Mal Alımı Giderleri		0,00	0,00
Menkul Mal ve Gayri Maddi Hak Alımı Giderleri		0,00	0,00
Bakım ve Onarım Giderleri		0,00	0,00
Araştırma ve Geliştirme Hizmetleri	1.060.000,00	119.098,81	11,24
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	1.060.000,00	119.098,81	11,24
Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları	30.000,00	0,00	0,00
Yolluklar	40.000,00	17.769,01	44,42
Hizmet Alımları	940.000,00	99.989,80	10,64
Temsil ve Tanıtma Giderleri	50.000,00	1.340,00	2,68
Gayrimenkul Mal Alımı Giderleri	0,00	0,00	0,00
Menkul Mal ve Gayri Maddi Hak Alımı Giderleri	0,00	0,00	0,00
Bakım ve Onarım Giderleri	0,00	0,00	0,00
Tanıtım ve Eğitim Hizmetleri	1.610.000,00	843.449,20	52,39
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	1.610.000,00	843.449,20	52,39
Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları		0,00	0,00
Yolluklar-YDO	75.000,00	38.542,18	51,39
Hizmet Alımları	920.000,00	496.737,59	53,99
Temsil ve Tanıtma Giderleri	615.000,00	308.169,43	50,11
Gayrimenkul Mal Alımı Giderleri		0,00	0,00
Menkul Mal ve Gayri Maddi Hak Alımı Giderleri		0,00	0,00
Bakım ve Onarım Giderleri		0,00	0,00
Proje ve Faaliyet Destekleme Hizmetleri	43.968.795,00	7.172.582,70	16,31

Mali Destekler	43.270.295,00	6.859.285,00	15,85
Proje Teklif Çağruları	28.731.926,00	6.081.734,82	21,17
2010 Proje Teklif Çağruları **	938.617,00	264.404,20	28,17
2011 Proje Teklif Çağruları***	7.793.309,00	5.650.107,37	72,50
2012 Proje Teklif Çağruları****	20.000.000,00	167.223,25	0,84
Doğrudan Faaliyet Desteği	1.538.369,00	777.550,18	50,54
2011 Doğrudan Faaliyet Desteği*****	688.369,00	614.624,58	89,29
2012 Doğrudan Faaliyet Desteği*****	350.000,00	162.925,60	46,55
2013 Doğrudan Faaliyet Desteği	500.000,00	0,00	0,00
Güdümlü Proje Desteği	13.000.000,00	0,00	0,00
2011 Güdümlü Proje Desteği*****	5.000.000,00		
2012 Güdümlü Proje Desteği	6.000.000,00		
2013 Güdümlü Proje Desteği	2.000.000,00		
Teknik Destek Hizmetleri	698.500,00	313.297,70	44,85
2012 Yılı Teknik Destek Faaliyetleri	198.500,00	189.797,70	95,62
2013 Yılı Teknik Destek Faaliyetleri	500.000,00	123.500,00	24,70
TOPLAM (TL)	58.500.000,00	13.373.808,80	22,86

*Genel Hizmetleri İş Avansı	86.542,83
** 2010 Yılı MDP Ön Ödemeleri	15.387,12
***2011 MDP Ön Ödemeleri	64.105,08
****2012 MDP Ön Ödemeleri	480.652,28
*****2011 DFD Ön Ödemeleri	17.600,00
*****2013 DFD Ön Ödemeleri	14.600,00
*****2011 GPD Ön Ödemeleri	2.500.000,00
TOPLAM (TL)	3.178.887,31

Kaynak: <http://www.mevka.org.tr>.

4.5. Mevlana Kalkınma Ajansı'nın Planlama Faaliyetleri

“Kalkınma ajanslarını kuran 5449 sayılı kanunun 5. maddesinin b bendi, bölge planı hazırlamak ve planların hayata geçmesini sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak görevini ajanslara vermiştir. Yine 5. maddenin c bendi Ajanslara, bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunacak projelere destek sağlama görevini vermiştir. Kalkınma Ajansının mali destek programına çıkıp mali destek verebilmesi için, öncelikle bir bölge planına sahip olması gerekmektedir” (Can, 2011: 100).

4.5.1. TR52 Düzey 2 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planı

TR52 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı, Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA) tarafından iki temel fonksiyonu yerine getirmek üzere hazırlanmıştır. Bunlardan ilki yerel kaynakların harekete geçirilmesi suretiyle TR52 Düzey 2 Bölgesi'nin kalkınma sürecini hızlandırmak, ikincisi ise tüm paydaşlar tarafından bölgenin tanınması, ortak bilinç, amaç ve işbirliklerinin geliştirilmesi için platform oluşturmaktır. Bölgenin vizyonu bölgedeki paydaşların katılımlarıyla belirlenmiş olup "Kaynaklarını etkin ve çevreye duyarlı kullanan, sosyo-kültürel yapısı güçlü, rekabetçilik temelinde sürekli gelişen lider bir bölge olmak" biçiminde ifade edilmiştir. Genel olarak ifade edilen mevcut durum yapısı, Bölgede paydaşlarla yapılan komisyon çalışmaları ve çalıştaylar sonucunda vizyona ulaşmak adına beş temel tematik eksen belirlenmiştir. Bunlar (<http://www.mevka.org.tr>):

- Bölgenin rekabetçilik düzeyinin artırılması,
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve istihdamın artırılması,
- Sosyo-kültürel yapının güçlendirilmesi,
- Doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Bölgenin cazibesinin artırılmasıdır.

Bölge planına göre TR52 Bölgesinin öncelikleri şunlardır (<http://www.mevka.org.tr>):

- Tarımsal ve hayvansal üretimde kalite ve verimin artırılması,
- Pazarlama altyapısının güçlendirilmesi,
- Bölgede ortak iş yapma bilincinin geliştirilmesi,
- İnovasyon, AR-GE ve projecilik konusundaki kültür ve bilincin artırılması,
- Bölgenin sanayi kapasitesinin ve kapasite kullanım oranlarının artırılması,
- Markalaşma ve kurumsallaşmanın sağlanması,
- Mesleki eğitimin güçlendirilmesi,
- İstihdam ve girişimcilik konusunda kadın ve gençlerin desteklenmesi,

- Eğitimin işgücü talebine duyarlılığının artırılması,
- Bölgenin nitelikli insan kaynağı kapasitesinin korunması ve güçlendirilmesi,
- Dezavantajlı gruplara yönelik farkındalığın ve hizmet kalitesinin artırılması,
- Sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması,
- Çocuk ve genç nüfusun sosyal ve kişisel gelişimine yönelik faaliyetlerin desteklenmesi,
- Su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Bölgede hava kalitesinin artırılması,
- Toprak kirliliğinin azaltılması,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması,
- Tabiat varlıklarının korunması,
- Bölgeye yerli ve yabancı yatırımcıların çekilmesi,
- Turizm altyapısının geliştirilmesi,
- Tarihi ve kültürel varlıkların turizm potansiyeli açısından sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.

Şekil-12: TR52 Düzey 2 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planı

Kaynak: <http://www.mevka.org.tr>.

4.5.2. Mevlana Kalkınma Ajansı Stratejik Planı (2013-2017)

“Mevlana Kalkınma Ajansı kamu kurumlarının stratejik planlama sürecini düzenleyen 5018 sayılı Kanuna tabi olmamasına karşın kurumsallaşma sürecini tamamlayarak bölgesel kalkınmaya yönelik çalışmalarını bir plan dahilinde yürütmek amacıyla 2013-2017 dönemi için MEVKA stratejik planını hazırlamıştır. MEVKA Stratejik Planı temel olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde stratejik plan hazırlık süreci ele alınmıştır. Stratejik planlama çalışmalarının başarısı büyük ölçüde plan öncesi hazırlıkların yeterli düzeyde yapılmasına bağlıdır. Bu sebeple hazırlık süreci çalışmaları titizlikle yürütülmüş olup bu bölümde plan hazırlama ekibinin oluşturulması, uygulanacak yöntem, plan hazırlama sürecinin planlanması ve çalışma takviminin belirlenmesine ilişkin konulara yer verilmiştir. Hazırlık sürecine ilişkin planlamaların yapılmasının ardından ikinci bölümde mevcut durum analiz edilmiştir. Bu kapsamda; Ajansın tarihsel gelişimi, yasal yükümlülükleri, faaliyet alanları, sunulan ürün ve hizmetler, iç ve dış paydaş analizleri ve kurum içi analizlere yer verilmiştir. Ayrıca kurum içi analiz bölümünde GZFT analizine yer verilmiştir. Geleceğe ilişkin kararların alındığı üçüncü bölümde misyon, vizyon, temel değerler, amaçlar, hedefler, stratejiler ve performans göstergeleri ele alınmıştır. Mevlana Kalkınma Ajansı kurulduğu tarihten itibaren edindiği kurum kültürü ile belirlenen misyon ve sahiplendiği temel değerlerle "Sevgi ve hoşgörü ile sosyal, kültürel, ve ekonomik değerlerin bütünleştiği bölgede kalkınmaya yön veren, öncü ve dinamik bir kurum olmak" vizyonuna ulaşmayı arzu etmektedir. MEVKA'nın 2013-2017 döneminde yürüteceği çalışmalara, sunacağı hizmetlere ve kurumsallaşma çabalarına yön veren vizyonuna ulaşabilmesi için beş amaç belirlenmiştir” (<http://www.mevka.org.tr>):

- Bölgedeki aktörler arasındaki yönetim ve işbirliği mekanizmalarını geliştirmek,
- Bölgede özel sektör yatırımları ile ilgili süreçleri koordine etmek ve yatırım ortamı ile ilgili faaliyetleri yürütmek,
- Bölgede ulusal ve uluslararası fon kaynaklarının etkin kullanımını sağlamak,
- Program ve projelerin uygulama etkinliğini artırmak,

- Ajansın hizmet kalitesini artırmak.

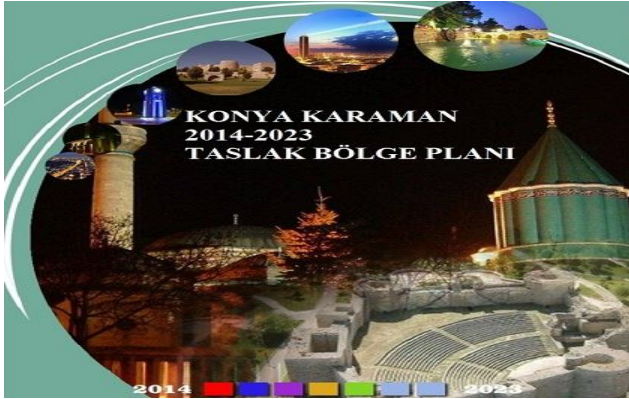
4.5.3. Konya Karaman 2014-2023 Taslak Bölge Planı

“Bir yandan Konya Karaman Bölgesi’nde bölgesel gelişmenin hızlandırılması, yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla hazırlanan 2014-2023 Bölge Planı diğer yandan Türkiye’nin 2023 vadeli ulusal kalkınma hedeflerine bölgeden azami katkı sağlamayı kendisine amaç edinmiştir. Bölge Planı kapsamında 5’i yatay ve 2 si mekansal olmak üzere 7 Temel Amaç Belirlenmiştir. Yatay Amaçlar, Bölge Planının vizyonunu hayata geçirebilmek için gerekli ve sektörel ayırım gözetmeksizin tüm sektörleri yatayda kesen müdahale alanlarını içermektedir. Bu kapsamda teknik komite çalışmaları, ilçe saha araştırmaları ve diğer katılımcı toplantılar esas alınarak Konya Karaman Bölgesi rekabet edebilirliği açısından kritik önem arz eden 5 alan aşağıda yatay amaç olarak belirlenmiştir. Konya Karaman Bölge Planı her bir amacın altında o amacı hayata geçirmeye yönelik öncelikli müdahale alanlarını ortaya koymuştur. Önceliklerin ne şekilde uygulamaya geçirileceği ise her bir önceliğin altındaki alınan tedbirler ile açıklanmıştır”. Yatay amaçlar (<http://www.mevka.org.tr>):

- Ulusal ve küresel düzeyde daha rekabetçi işletmeler,
- Yatırım ortamının iyileştirilmesi,
- İnsana yatırım: Bilgi ve becerilerini sürekli yenileyen, birlikte hareket edebilen, sağlıklı bireyler,
- Bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması ve bölge kırsalında yaşamın canlandırılması,
- Koruma kullanma dengesi içinde sürdürülebilir yeşil büyümenin sağlanması.

Mekansal amaçlar (<http://www.mevka.org.tr>):

- Bölge içindeki yerleşim yerlerine farklı müdahale biçimlerini içeren çok merkezli ve dengeli bir mekansal örgütlenme oluşturmak,
- Bölgenin lojistik alt yapısını güçlendirerek ulusal ve küresel düzeyde erişilebilirliğini artırmaktır.

Şekil-13: Konya Karaman 2014-2023 Taslak Bölge Planı

Kaynak: <http://www.mevka.org.tr>.

4.6. Destekler

Mevlana Kalkınma Ajansı tarafından sağlanan destekler Proje Teklif Çağrısı, Doğrudan Faaliyet Desteği, GÜdümlü Proje Desteği, Faiz Desteği, Faizsiz Kredi Desteği ve Teknik Destek'dir. Mevlana Kalkınma Ajansının yıllara göre destekleri Tablo-21'de gösterilmiştir.

Tablo-21: Yıllara Göre Mevlana Kalkınma Ajansı Destekleri

YILLARA GÖRE MEVLANA KALKINMA AJANSI DESTEKLERİ						
YIL	PROGRAM SINIFI	İLAN EDİLEN PROGRAM	PROGRAM BÜTÇESİ	İMZALANAN SÖZLEŞME SAYISI	İMZALANAN SÖZLEŞME DESTEK MİKTARI	EŞ FİNANSMAN DAHİL SÖZLEŞME BÜTÇESİ
2009	MDP	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ ALT YAPI MDP	3.000.000,00	12	3.000.000,00	3.000.000,00
	MDP	KIRSAL KALKINMA MDP	7.000.000,00	46	6.986.691,00	9.443.282,21
2010	MDP	SOSYAL KALKINMA MDP	5.000.000,00	77	4.948.970,77	5.985.967,12
	MDP	İKTİSADİ KALKINMA MDP	15.000.000,00	76	14.614.461,05	30.926.252,01
	TD	TD	850.000,00	94	825.528,00	825.528,00
2011	MDP	İKTİSADİ İŞLETMELERDE REKABETÇİLİĞİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK MDP	11.500.000,00	61	11.500.000,00	24.713.696,80
	MDP	KIRSAL KALKINMA MDP	3.500.000,00	37	3.500.000,00	4.375.000,00
	GDP	KONYA GÜDÜMLÜ (BİM)	4.000.000,00	1	4.000.000,00	5.335.000,00

	GDP	KARAMAN	1.000.000,00	1	1.000.000,00	1.333.333,00
		GÜDÜMLÜ (İŞGEM)				
	TD	TD	1.000.000,00	92	1.000.000,00	1.000.000,00
	DFD	DFD	1.000.000,00	36	1.664.184,55	1.730.187,80
2012	MDP	TURİZME YÖNELİK KÖA MDP	6.000.000,00	22	5.811.056,55	9.196.985,15
	MDP	BÖLGENİN REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI MDP	14.000.000,00	65	13.893.836,50	27.787.673,00
	GDP	GÜDÜMLÜ PROJE (MEM)	6.000.000,00	1		
	DFD	DFD	350.000,00	11	350.000,00	350.000,00
	TD	TD	400.000,00	37	398.000,00	398.000,00
2013	GDP	GÜDÜMLÜ PROJE (KONGRE M & FUAR)	2.000.000,00	1		
	DFD	DFD	500.000,00	7	456.300,00	456.300,00
	TD	TD	500.000,00	48	500.000,00	500.000,00
TOPLAM (TL)			82.600.000,00	725	74.449.028,42	127.357.205,09

Kaynak: <http://www.mevka.org.tr>

4.7. TR52 2. Düzey Bölgesi

Bu başlık altında, Mevlana Kalkınma Ajansı'nın sorumlu olduğu TR52 2. Düzey Bölgesi'nden ve Konya ve Karaman İllerinden bahsedilecektir.

4.7.1. TR52 2. Düzey Bölgesi Genel Bilgiler

Batı Anadolu Bölgesi ile Akdenizi birbirine bağlayan Konya Bölgesi, Türkiye'nin ikinci en büyük yüzölçümüne sahip bölgesidir. 49.682 kilometrekare'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün % 6,4'üne denk gelmektedir. Bölge 2 ilden oluşmaktadır: bunlardan biri Konya ili, diğeri ise 1989 yılında Konya ilinden ayrılıp il olan Karaman ilidir. 2013 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre bölgenin kilometrekareye 47 kişi olan nüfus yoğunluğu, 100 olan ülke nüfus yoğunluğunun altındadır. Bölge illerinden Konya'nın nüfus yoğunluğu 53 ile bölge değerinin üzerinde iken, Karaman ili 27 ile bölge rakamının oldukça altında kalmıştır. Bölgenin 2013 yılı yıllık nüfus artış oranı binde 11,85'tir²⁴. Konya ili

²⁴ Türkiye İstatistik Kurumu'na ait 2010 yılı nüfus verilerinin 2013 yılına ait Adrese dayalı Nüfus Kayıt Sistem verilerine uyarlanmasıyla sağlanmıştır.

Türkiye'nin buğday ambarı olarak ün yapmış olan geniş ovalar üzerinde yer almaktadır. Konya ilinin güney, güneybatı ve batı yönleri dağlarla çevrilidir. Bölgenin en yüksek dağı Aydos Dağıdır. Egemen olan iklim yapısı genelde yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlı olan karasal iklimdir. Bölge, yıllık ortalama yağış miktarının en düşük olduğu bölgelerden biridir. Konya ilinin Karapınar ilçesi ve çevresinde ise çöl iklimi hüküm sürmektedir ve rüzgar erozyonu ile çölü andıran geniş kumullar oluşmuştur. Bu yörenin çevresindeki erozyon önleme çalışmaları ile kumulların çevreye yayılması önlenmiştir. Bölge nüfusunda genç nüfusun ağırlığı dikkat çekicidir. 2013 yılında bölge nüfusunun % 42,67²⁵'si (988.886) 25 yaşın altındadır. 25-65 yaş arası nüfus toplam nüfusun % 49,26'sını (1.141.616), 65 yaş üstü nüfus toplam nüfusun % 8,05'ini (186.662) oluşturmaktadır. 2010 yılında şehir ve ilçe nüfus oranı % 73 'tür. 2013 yılında nüfusun 2.247.911 kişisi şehir ve ilçelerde yaşarken, 69.253 kişisi bucak ve köylerde yaşamaktadır. 2010 yılında istihdam edilenlerin % 40,3'ü hizmetler, % 35,1'i tarım ve % 24,6'sı sanayi sektöründe çalışmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı yine aynı yıl için % 8,4, işgücüne katılma oranı % 51,5, tarım dışı işsizlik oranı % 11,9 ve istihdam oranı % 47,2'dir. Konya Bölgesi, toplam tarımsal alanı en büyük bölge konumundadır. 2009 yılında toplam tarımsal alanı 2 387 438 ha'dır. Bu alanın 2.308.553 hektarı toplam işlenen tarım alanı, geri kalanı ise uzun ömürlü bitkiler alanıdır. Bölge, bitkisel üretimde toplam tahıl, buğday, çavdar, arpa, kuru baklagil, şekerpancarı ve üzümde ilk sıralarda yer almaktadır. Yine, kırmızı et, yumurta ve koyun sütü gibi hayvansal ürünler üretiminde de başta gelen bölgelerden birisidir. Bölgede ayrıca çeşitli tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanları bulunmaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>).

Tablo-22: Yıllara Göre Konya ve Karaman İllerinin Nüfusu

İl	2010	2011	2012	2013
Konya	2.013.845	2.038.555	2.052.281	2.079.225
Karaman	232.633	234.005	235.424	237.939

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>.

²⁵ Türkiye İstatistik Kurumu 2013 yılı İBBS Düzey2 nüfus bilgilerine göre TR52 Bölgesinin toplam nüfusu 2.317.164'tür.

4.7.1.1. TR521 Konya İlinin İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu

Konya ilinin nüfusu, 2013 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 2.079.225'tir. 2012 verilerine göre²⁶ nüfusun 1.563.863'ü il ve ilçe merkezlerinde yaşarken, 488.418'i belde ve köylerde yaşamaktadır. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı % 76,2'dir. 2013 yılı verilerine göre İl merkezi nüfusu 1.185.436²⁷, ilin nüfus yoğunluğu ise kilometrekare başına 53 kişidir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Selçuklu (565.093), Meram (333.988), Karatay (286.355), Ereğli (137.837), Akşehir (93.883), Beyşehir (70.297) ve Çumra (64.619)'dır. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi, Cihanbeyli, nüfus ve yüzölçümü bakımından en küçük ilçesi ise Yalnhüyük'tür. İlin 2013 yılı yıllık nüfus artış hızı binde 13'tür. Konya'da merkez ilçeler dahil 31 ilçe, 200 belediye, 584 köy bulunmaktadır. Konya'da ekonomik hayatın temelini tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. Fakat son yıllarda sanayi alanında da büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bu durum Konya'nın, Türkiye'de tahıl ambarı olma görünümünü değiştirerek bir sanayi merkezi olma görünümünü kazanmasına yol açmıştır. Konya'da sinai faaliyet 1960 yıllarından itibaren istikrarlı bir gelişme göstermiştir. İlki 1971 yılında faaliyete giren Konya 1. Organize Sanayi Bölgesi 115 hektar alan olup 87 işyeri kapasitesi ile kurulmuştur. Aradan geçen 38 yıl içerisinde Konya'da, organize sanayi bölgelerinin sayısı 13'e yükselirken, sanayi bölgelerinin kapladığı toplam alan 3 006 hektara yükselmiştir. Konya ili sınırları içerisinde Türkiye'nin en büyük alüminyum (boksit) ve magnezit yataklarının yanısıra, kömür, kil, çimento hammaddeleri, kurşun-çinko, barit madenleri ile yer altı suyu rezervleri bulunmaktadır. 2002 yılında istihdam sağlayan ekonomik faaliyet kollarının başında NACERev. 1.1'e²⁸ göre, imalat, toptan ve perakende ticaret; motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı ve ulaştırma gelmektedir. İmalat sanayi

²⁶ 2013 yılı şehir ve köy nüfusları, 6360 sayılı Kanun ile düzenlenen ve bu kanun uyarınca ilk mahalli idareler genel seçimlerinde yürürlüğe girecek olan idari bağıllık ve tüzel kişilik değişiklikleri doğrultusunda belirlenecektir.

²⁷ Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerinin toplam nüfusu.

²⁸ Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması.

içerisinde en fazla istihdam sağlayan sektör, 13 bin kişi ile gıda ürünleri ve içecek imalatıdır (<http://www.tuik.gov.tr>).

4.7.1.1.1. TR521 Konya Ekonomisi

Konya sanayisi günümüzde birçok sektörde üretim yaparak, tarihsel olarak kullanılan “tahıl ambarı” kimliğinin yanına “sanayi şehri” kimliğini de eklemiştir. 130 ülkeye ihracat yapan Konya, sanayiden tarıma, ulaşımdan turizme kadar birçok alanda Türkiye’nin önde gelen şehirlerinden birisidir. Türkiye’de 1960’lı yıllarda organize sanayi bölgeleri kurulmaya başlanmıştır. Konya’da I. Organize Sanayi Bölgesi 1967 yılında, II. Organize Sanayi Bölgesi 1976 yılında ve son olarak da III. Organize Sanayi Bölgesi 1995 yılında kurulmuştur. 1 Mayıs 2006 tarihi itibarıyla II. ve III. Organize Sanayi Bölgeleri Konya Organize Sanayi Bölgesi (KOS) olarak birleştirilmiştir. IV. Organize Sanayi Bölgesi çalışmalarında ise gelinen son duruma göre, imar ve parselasyon çalışmaları tamamlanmış olup, İl Özel İdaresi tarafından onaylanmıştır. IV. OSB alanının, Tapu Sicil Müdürlüğünden tapusu çıkarılmıştır ve altyapıya ilişkin proje çalışmalarına devam edilmektedir. Konya sanayisi, yapısı itibarıyla diğer ülke illeri sanayilerinden farklı olarak aynı anda birçok alanda faaliyet gösteren sektörleri içerisinde barındırmaktadır. Konya’daki gelişmiş sektörlerin başında, aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi otomotiv yan sanayi ve makine sanayi gelmektedir. Ziraat alet makineleri imalat sanayi, döküm sanayi, plastik boya ve kimya sanayi, inşaat malzemeleri sanayi, kağıt ve ambalaj sanayi, gıda ve ayakkabıcılık sanayi Konya’nın diğer gelişmiş sektörleridir. 2011 yılı Ekim ayı verilerine göre 1. OSB’de 157, Konya Organize Sanayi Bölgesi’nde 362 ve Büsan Sanayinde 466 adet olmak üzere Organize Sanayi Bölgelerinde toplam 985 firma faaliyet göstermektedir. 1. Organize Sanayi Bölgesi’nde yaklaşık olarak 6.000 kişi, 2. ve 3. Organize Sanayi Bölgesi’nde (Konya Organize Sanayi Bölgesi) ise yaklaşık 20 bin kişi istihdam edilmektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın kredi desteği ile tamamlanan küçük sanayi siteleri Türkiye’de 485 adet iken Konya’da 22 adettir. Türkiye’de kredi desteği ile tamamlanan küçük sanayi sitesi sayısı sıralamasında Konya 1. sırada yer almakta ve Türkiye’de bulunan küçük sanayi sitelerinin % 4,9’u Konya’da bulunmaktadır. Konya’da Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın desteğiyle kurulmuş 4.560 adet işyeri bulunmaktadır. Ticaret Odası, Sanayi Odası,

Ticaret Borsası ve Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği toplam 70.622 faal üyenin kayıtlı bulunduğu Konya’da, 20.609 üye Ticaret Odası’na, 1.420 üye Sanayi Odası’na, 1.154 üye Ticaret Borsası’na, Konya merkez ve ilçeleri de dahil olmak üzere 52.015 üye de Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği’ne kayıtlıdır (<http://www.kto.org.tr>).

Tablo-23: Konya Organize Sanayi Bölgelerindeki Firmaların Sektörel Dağılımı (Ekim 2011)

Sıra	Sektör	1. OSB	KOS	BÜSAN	TOPLAM
1	Otomotiv Yan Sanayi	21	72	67	154
2	Oto Dış Aksamı, Damper, Karasör Sanayi	-	8	9	9
3	Ziraat Alet Makineleri İmalat Sanayi	14	22	14	40
4	Makine ve Yedek Parça İmalat Sanayi	11	53	177	64
5	Döküm Sanayi	12	24	15	43
6	Kağıt ve Ambalaj Sanayi	5	5	7	28
7	Sondaj Boru ve Sulama Sistemleri	10	-	-	16
8	Plastik, Boya ve Kimya Sanayi	13	25	28	69
9	İnşaat Malzemeleri Sanayi	5	15	45	66
10	Deri ve Tekstil Ürünleri İmalat Sanayi	9	-	7	19
11	Değirmen Makineleri İmalat Sanayi	9	4	-	15
12	Demir Dışı Metaller (Alüminyum Sanayi)	7	52	16	48
13	Gıda Sanayi	-	15	38	54
14	Ağaç, Mobilya ve Orman Ürünleri	-	3	17	27
15	Diğer	39	68	26	274
	Toplam	157	362	466	985

Kaynak: <http://www.kto.org.tr>.

4.7.1.2. TR522 Karaman İlinin İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu

Karaman’ın nüfusu 2013 yılı verilerine göre 237.939’dur. Nüfusun 168.686’sı il ve ilçe merkezlerinde yaşarken, 69.253’ü belde ve köylerde yaşamaktadır. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı % 70,89’dur. İl merkezi nüfusu 177.685, ilin nüfus yoğunluğu ise kilometrekare başına 27 kişidir. İlin 2013 yılı yıllık nüfus artış hızı % 10,6 olarak gerçekleşmiştir. Karaman’ın 5 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar: Ayrancı (8.934), Başyayla (4.102), Ermenek (30.064), Kazımkarabekir (4.278), Sarıveliler (12.876)’dir. Karaman’da tarıma dayalı sanayi sektöründe ihracata dönük üretimi hedefleyen yatırımların 90’lı yılların başlarından itibaren hız kazanması ile birlikte, istihdamda da önemli gelişmeler kaydedilmeye başlanmıştır. Tarıma dayalı sanayi

sektörüyle bağlantılı olan sektörlerdeki istihdam artışı da, işsizliğin hafifletilmesi sürecine önemli katkı sağlamıştır. Karaman ilinde sanayi, ticaret, bitkisel üretim, arıcılık ve ormancılık en fazla istihdam yüzdesine sahip iktisadi faaliyet kolu olarak ön plana çıkmaktadır. Karaman ilinde sanayi daha çok tarıma dayalı olarak gelişmiş ve bu çerçevede imalat-gıda sanayisinin alt grubu olan bisküvi ve bulgur sanayisinde, ülke üretiminde önemli bir konuma gelmiştir. Geniş ovalara sahip olmasına rağmen, akarsularının az olması yüzünden topraklardan gereği gibi faydalanılamamaktadır. Başlıca tarım ürünleri, buğday, patates, kimyon, arpa, mercimek, nohut, ayçiçeği, soğan, pancardır. Çayır ve meralarda hayvancılık yapılır. Karaman koyunları meşhurdur. Bu koyunların özelliği kuyruklarının çok büyük olmasıdır. Koyun, keçi ve sığır beslenmektedir. Arıcılık gelişmiştir (<http://www.tuik.gov.tr>).

4.7.1.2.1. TR522 Karaman'da Sanayi ve Ticaret (2012-2013)

Karaman Organize Sanayi Bölgesi 1980'li yıllarda sanayi alanı olarak başlamış 1990 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın tescili ile Organize Sanayi Bölgesi hüviyeti kazanmıştır. OSB'de 186 adet sanayi tesisi bulunmaktadır. Bunların 172 tanesi faal durumdadır. Karaman OBS üzerinde faaliyette olan firmalar gıda, makine, ambalaj ve kağıt, maden ve toprak, soğuk hava gibi sektörler üzerinde yoğunlaşmıştır. Tablo-24'de ki verilerde göre Karaman ilinin sanayisi sektörel yapısı gösterilmiştir. Gıda ürünleri imalatına ait 63 adet işyeri bulunmakta olup; 10.301 kişi istihdam edilmektedir. Gıda sektöründen sonra Kömür ve linyit çıkarılmasına ait işletmelerde 38 adet işyeri bulunmakta olup; 1040 kişi istihdam edilmektedir. Karaman sanayi iş yerleri 217 adet olup toplamda 14.032 istihdam sağlamaktadır. Bu istihdamın % 73'lük kısmını oluşturan Gıda Ürünleri imalatı en yüksek paya sahiptir (<http://2011.ktso.org.tr>).

Tablo-24: Karaman Sanayisi Sektörel Dağılımı ve Çalışan Sayıları (2012)

Sektör	İş Yeri Sayısı	Çalışan Sayısı
Kömür Linyit Çıkartılması	8	1040
Metal Cevherleri Madenciliği	1	22
Diğer Madencilik ve Taşocaklığı	38	536

Gıda Ürünleri İmalatı	63	10.301
Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	3	167
Ağaç ve Mantar Ürünleri İmalatı	15	214
Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı	7	303
Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	3	118
Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı	5	88
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	11	302
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı	9	180
Ana Metal Sanayi	3	39
Fabrikasyon Metal Ürünlerin İmalatı	7	141
Elektrikli Teçhizat İmalatı	6	108
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	23	265
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler ve yarı Treyler İmalatı	1	11
Mobilya İmalatı	8	170
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı	1	5
Elektriki Gaz Buhar ve Havalandırma Sistemi Üretim ve Dağıtım	1	4
Diğer	4	18
Toplam	217	14.032

Kaynak: <http://2011.ktso.org.tr>.

SONUÇ

Küreselleşme ile birlikte bölgesel olgusu öne çıkmış, bütün ülkeler için büyük bir sorun olan bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak için bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Bölgeler arası gelişmişlik farklarının dengeli bir şekilde giderilmesi, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan (1963-1967) günümüze kadar Türkiye'nin kalkınma yaklaşımında öncelikli hususlardan birisi olarak görülmektedir.

Türkiye'de bölgeler arası gelişmişlik farklarını gidermek maksadıyla 5449 sayılı ve 25.01.2006 tarihli Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır. İlgili Kanun çerçevesinde; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulan kalkınma ajansları 26 Düzey 2 bölgesinde kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Ajanslar, tüzel kişiliği haiz ve 5449 sayılı Kanun ile düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi kurumlar olup ajansların ulusal koordinasyonu Kalkınma Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır.

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun'a dayanılarak 22.11.2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan, Bakanlar Kurulu'nun 2008/14306 sayılı 'Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Kararı' ile Konya ve Karaman illerini kapsayan Mevlana Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Mevlana Kalkınma Ajansı, demokratik ve katılımcı bir anlayışla yerel otorite ile merkezi yönetim arasındaki işbirliğini geliştirerek kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak amacıyla 5449 sayılı Kanun'la kurulmuş kamu tüzel kişiliğine haiz bir kurumdur.

Mevlana Kalkınma Ajansı'nın misyonu, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı hızlandırarak bölge içi kalkınmışlık farklarını azaltmak ve rekabet gücünü artırarak ülke ekonomisine katkı sağlamak; kamu, üniversite, STK ve özel sektör arasındaki işbirliğini güçlendirip bölgede tüm paydaşlar arasında ortak hareket

etme kültürünü geliştirmek, katılımcı, şeffaf ve stratejik yaklaşımla tüm görev ve yetkilerini plan ve programlar çerçevesinde, etkililik ve verimlilik ilkelerini göz önüne alarak yerine getirmektir. Mevlana Kalkınma Ajansı kuruluşundan itibaren sorumlu olduğu bölgenin kalkınması amacıyla görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmektedir.

Türkiye’de çok belirgin olan bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak için günümüze kadar birçok politika ve araçlar uygulanmış, bu politika ve araçlar bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında ve hedeflenen gelişme düzeyinin yakalanmasında yeterli olmamıştır. Kalkınma ajanslarının başarılı oldukları takdirde tüm ülkenin kalkınmasını sağlayacağı ve yıllarca çözümlenemeyen bölgesel dengesizlik sorununu gidereceğini unutmamak gerekir. Kalkınma ajansları sorumlu oldukları bölgelerde üstlendikleri ekonomik ve sosyo-kültürel görevlerini yerine getirmek için daha fazla kaynak ve desteğe ihtiyaç duymaktadır.

KAYNAKÇA

Akpınar, R., Taşçı, K., Özsan, E. M. (2011). Teoride ve Uygulamada Bölgesel Kalkınma Politikaları. Bursa: Ekin Yayınevi.

ANKARAKA. (2012). 2012-2016 Stratejik Plan Raporu. Ankara: Ankara Kalkınma Ajansı.

Aydemir, Cahit ve Karakoyun, İlhan (2011). Yeni Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı ve Kalkınma Ajansları. Bursa: Ekin Yayınevi.

Balkanlıoğlu, İrfan (2013). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışında Kalkınma Ajanslarının Yeri ve Valilerin Bu Yapılanmadaki Rolü. (Editörler: Mustafa Ökmen, Güven Şeker ve Fatih Yaman). Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları. Ankara: Orion Kitabevi.

Bayrakçı, Erdal (2009). Yerel Yönetimler Maliyesi. Konya: Dizgi Ofset.

Bayrakçı, Erdal (2011). Yerel Yönetimler. Konya: Dizgi Ofset.

Bayramoğlu, Sonay (2005). Türkiye’de Bölgesel Politikaların Gelişimi. (Derleyen: Menaf Turan). Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir? Ankara: Paragraf Yayınevi.

Belediyelerin Bütçe Gelirleri Üzerinden Kalkınma Ajanslarına Aktaracak Payların Yeniden Belirlenmesine İlişkin Karar (2009). T.C. Resmi Gazete, 28049, 9 Eylül 2011.

Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Karar (2009). T.C. Resmi Gazete, 27353, 18 Eylül 2009.

Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Karar (2008). T.C. Resmi Gazete, 27062, 22 Kasım 2008.

Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Karar (2006). T.C. Resmi Gazete, 26220, 06 Temmuz 2006.

Cem, İsmail (2007). Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi. 22. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Çiner, Umut C. (2013). Sosyo-Ekonomik Bölgeselleşme ve Bölgesel Kalkınma. (Editörler: Mustafa Ökmen, Uluç Çağatay ve Ayça Berna Görmez). Yerel ve Bölgesel Kalkınma. 1. Baskı, Ankara: Orion Kitabevi.

Çukurçayır, Akif M. (2006). Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi. Konya: Çizgi Kitabevi.

Çukurçayır, Akif M. (2009). Yurttaş Odaklı Yerel Yönetim. 2. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi.

Çukurçayır, Akif M. (2010). Yönetişim. Konya: Çizgi Kitabevi.

Çukurçayır, Akif M. (2011). Yerel Yönetimler Kuram Kurum ve Yeni Yaklaşımlar. Konya: Çizgi Kitabevi.

Çukurçayır, Akif M. (2013). Yerel Yönetişim Üzerine Notlar. (Editör: F. Neval Genç). Yönetişim, Türk Kamu Yönetimine Yansımaları. Konya: Çizgi Kitabevi.

Çukurçayır, Akif, Eroğlu, Tuğba, H. ve Sağır, Hayriye (2012). Yerel Yönetişim, Katılım ve Kent Konseyleri. Yerel Politikalar Dergisi. Konya: Çizgi Kitabevi.

Dağdaş, Said (2009). Türkiye Kalkınma Ajanslarından Ne Bekliyor? Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-2. 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri. 19-20 Ekim 2009. Ankara: TODAİE Yayınları, 687-704

Demir, Fatih (2009). Bölgesel Kalkınma Ajansları: Ulusal Kalkınma ve Yerel Demokrasi İlişkisine Somut Bir Örnek. Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-2. 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri. 19-20 Ekim 2009. Ankara: TODAİE Yayınları, 705-714.

Demirci, Güneşer A. (2005). Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları. (Derleyen: Menaf Turan). Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir? Ankara: Paragraf Yayınevi.

Demirci, Mustafa (2013). Yönetişim, Otorite ve Meşruiyet. (Editör: F. Neval Genç). Yönetişim, Türk Kamu Yönetimine Yansımaları. Konya: Çizgi Kitabevi.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). Doğu Anadolu Projesi Ana Plan Raporu, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Dinler, Zeynel (2012). Bölgesel İktisat Genel olarak ve Türkiye’de Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Ortaya Çıkışı ve Azaltılmasına Yönelik Politikalar. 9. Basım, Bursa: Ekin Yayınevi.

DPT. (2009). Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Efe, Mercan ve Akgül, Birol (2011). Türkiye’de Bölgelemenin Temel Veri Alanları ve Bölgesel Kalkınma Model Çalışmaları. Bursa: Ekin Yayınevi.

Elmas, Gülen (2006). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Politikalar. (Derleyen: F. Aylan Arı). Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler. 1. Baskı. İstanbul: Derin Yayınları.

Erbay, Yusuf (1998). Kavram olarak Küreselleşme. (Derleyen: Yediyıldız, B., Özdemir, Çağatay M. ve Unan, F.). Milli Kültürler ve Küreselleşme. Türk Yurdu Yayınları: 41, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.

Ergüder, Can (2008). Avrupa’da Kalkınma Ajansları. İzmir Kalkınma Ajansı Yayını. İzmir: Tükemat A.Ş.

Eroğlu, Müzeyyen ve Kum, Melike (2010). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının İdari Teşkilat içerisindeki Yeri. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 35, Ocak-Temmuz 2010, ss. 175- 198. http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi35/eroglu_kum.pdf. Erişim Tarihi: 09.04.2014.

Eroğlu, Tuğba H. (2011). Kamu Yönetiminde Performans (Balanced Scorecard). Konya: Çizgi Kitabevi.

Eryılmaz, Bilal (2011). Kamu Yönetimi. 4. Basım, Ankara: Okutman Yayıncılık.

Gökçe, Birsen (2007). Bir Bölgesel/Kırsal Kalkınma Örneği Olarak Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Çerçevesinde “Birecik Baraj Yöresi Sürdürülebilir Kalkınma Deneyimi” (Editör: Ayşegül Mengi). Yerellik ve Politika/Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi. Ankara: İmge Kitabevi.

Gökçe, Gülise (2003). Küreselleşme ve Yerelleşme İlişkileri Üzerine Bir Tartışma. (Editörler: M. Akif Çukurçayır ve Ayşe Tekel). Yerel ve Kentsel Politikalar. Konya: Çizgi Kitabevi.

Göktürk, Atilla (2006). Bölgesel Dengesizliğe Küreselleşme-Yerelleşme Penceresinden Bir Bakış. (Derleyen: F. Aylan Arı). Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler. 1. Baskı. İstanbul: Derin Yayınları.

Görkemli, Nur H. (2011). Bölgesel Kalkınmada Teknoparklar. Konya: Çizgi Kitabevi.

Güler, Ayman B. (2011). Türkiye'nin Yönetimi: Yapı. 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Gündüz, Yılmaz Ali (2006). Bölgesel Kalkınma Politikası. Bursa: Ekin Yayınevi.

Günsoy, Bülent (2006). Küreselleşme Bir Varoluş Çözümlemesi. Bursa: Ekin Yayınevi.

Han, Ergül ve Kaya, Ayşen A. (2012). Kalkınma Ekonomisi ve Teori ve Politika. 7. Basım Ankara: Nobel Kitabevi.

Ildırar, Mustafa (2004). Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri. 1. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

İZKA (İzmir Kalkınma Ajansı). (2008). Avrupa'da Kalkınma Ajansı Yayını. İzmir: Tükemat A.Ş.

Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26303, 28 Eylül 2006.

Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliği (2009). T.C. Resmi Gazete, 27308, 03 Ağustos 2009.

Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği (2006). T.C. Resmi Gazete, 26239, 25 Temmuz 2006.

Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. (2008). T.C. Resmi Gazete, 27048, 08 Kasım 2008.

Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik. (2011). T.C. Resmi Gazete, 28114, 16 Kasım 2011.

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26074, 08 Şubat 2006.

Kalkınma Bakanlığı. (2011). Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Kalkınma Bakanlığı. (2013). Kalkınma Ajansları 2012 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Kalkınma Bakanlığı. (2013). Onuncu Kalkınma Plan Raporu, Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Kara, Murat (2008). Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları, Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara.

Karasu, Koray (2005). İngiltere’de Bölge Kalkınma Ajansları. (Derleyen: Menaf Turan). Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir? Ankara: Paragraf Yayınevi.

Karasu, Koray (2009). Yerelleşme Söylemi ve Bölge Kalkınma Ajansları. Memleket Siyaset Yönetim, Cilt: 4, Sayı: 11, 2009/11, s. 1-43. <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-11-2.pdf>. Erişim Tarihi: 09.04.2014.

Keleş, Ruşen (2009). Yerinden Yönetim ve Siyaset. 6. Basım. İstanbul: Cem Yayınevi.

Koçak, Hüseyin (2009). Yerel Kalkınmaya Katkısı Bağlamında Yerel ve Bölgesel Kalkınma Kuruluşlarının İşlevleri (Avrupa Örnekleri ve Türkiye). Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-2. 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri. 19-20 Ekim 2009. Ankara: TODAİE Yayınları, 727-733.

Koçak, Yaman, S. (2010). Avrupa Birliği ve Yönetişim. (Editörler: M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu, H. Eşki Uğuz). Yönetişim. Konya: Çizgi Kitabevi.

Mengi, Ayşegül (2007). Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Yerel Yönetimlerle İlgili Düzenlemeler. (Editör: Ayşegül Mengi). Yerellik ve Politika/Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi. Ankara: İmge Kitabevi.

MEVKA (2012). 2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu, Konya: Mevlana Kalkınma Ajansı.

- MEVKA. 2013 Ajans Çalışma Programı, Konya: Mevlana Kalkınma Ajansı.
- MEVKA (2013a). 2013 Yılı Ajans Ara Faaliyet Raporu, Konya: Mevlana Kalkınma Ajansı.
- MEVKA (2013b). 2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu, Konya: Mevlana Kalkınma Ajansı.
- On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012). T.C. Resmi Gazete, 28489, 6 Aralık 2012.
- Ökmen, Mustafa ve Canan, Kadri (2009). Bir Yerel-Bölgesel Kalkınma Çabası Olarak Yunt Dağı (Manisa) Projesi. Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-2. 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri. 19-20 Ekim 2009. Ankara: TODAİE Yayınları, 943-969.
- Özel, Mehmet (2008). Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma. (Editörler: Mehmet Özel ve Veysel Eren). Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi. 1. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Özen, Pınar (2005). Bölge Kalkınma Ajansları. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271245092r8246.Bolgesel_Kalkinma_Ajanslar_i.pdf. Erişim Tarihi: 28.03.2014.
- Özer, Emre Y. (2010). Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yapılanması ve İşlevselliği: İzmir ve Çukurova Örnekleri. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Öztürk Ahmet ve Aslanoğlu Mehmet (1995). Ekonomik Planlama. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Sakal, Mustafa (2010). Bölgesel Kalkınma Sürecinde Kalkınma Ajansları. İzmir: Altın Nokta Yayınevi.
- Sayıştay Kanunu (2010). T.C. Resmi Gazete, 27790, 19 Aralık 2010.
- Şahin, Ali, Sevinç, İsmail ve Taşpınar, Yasin (2013). Bölgesel Kalkınmada Ajans Modeli: Shannon ve İzmir Kalkınma Ajansları. (Editörler: Mustafa Ökmen, Güven

Şeker ve Fatih Yaman). Küreselleşme-Yerelleşme Sarmalında Kalkınma Ajansları. Ankara: Orion Kitabevi.

Tiftikçigil, Yavuz B. (2009). Bölgesel Kalkınmada Aşağıdan Yukarıya Yönetim Anlayışı ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı. Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-2. 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri. 19-20 Ekim 2009. Ankara: TODAİE Yayınları, 715-726.

Toepfer, Helmuth (2007). Yerellik ve Politika/Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi. (Çeviren: Menaf Turan). Ankara: İmge Kitabevi.

Tok, Nafiz (2008). Küreselleşme ve Ulus-Devletin Dönüşümü. (Editörler: Mehmet Özel ve Veysel Eren). Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi. 1. Baskı, Konya: Çizgi Kitabevi.

Tortop, N., İsbir, G. E., Aykaç, B., Yayman, H., ve Özer, Akif M. (2010). Yönetim Bilimi. 8. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Turan, Tek H. (2013). Yönetişim ve Yeni Kamu Yönetimi. (Editör: F. Neval Genç). Yönetişim, Türk Kamu Yönetimine Yansımaları. Konya: Çizgi Kitabevi.

Uzay, Nısfet (2005). Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.

Yıldızcan, Cemil ve Aladağ, Özgür (2011). Küreselleşmenin Yüzleri. (Derleyen: Yıldızcan, Cemil ve Aladağ, Özgür). Küreselleşme ve Demokrasi. Ankara: Dipnot Yayınları.

Zibel, Ertan (2009). Küreselleşme, Bölgesel Gelişme ve Kalkınma Ajansları. Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler-2. 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri. 19-20 Ekim 2009. Ankara: TODAİE Yayınları, 679-685.

<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-nedir>. Erişim Tarihi: 09.03.2014.

<http://2011.ktso.org.tr/UserFiles/File/ktsoekoenvanter20122013.pdf>. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

http://ikis.dpt.gov.tr/wp/IKISDPT/wodpress/?page_id=2. Erişim Tarihi: 06.04.2014.

<http://ikis.dpt.gov.tr/wp/IKISDPT/wordpress/wp-content/uploads/2010/02/IKSI-BS-DPTSunumu1003121.pdf>. Erişim Tarihi: 06.04.2014.

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_duzey2_koy_sehir.RDF&p_duzey1=TR52&p_kod=2&p_yil=2013&p_dil=1&desformat=html. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_il_koy_sehir.RDF&p_il1=42&p_kod=2&p_yil=2013&p_dil=1&desformat=html. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_duzey2_yasgr.RDF&p_duzey1=TR52&p_kod=2&p_yil=2013&p_dil=1&desformat=html. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_il_koy_sehir.RDF&p_il1=70&p_kod=2&p_yil=2013&p_dil=1&desformat=html. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_ilce_koy_sehir.RDF&p_il1=70&p_ilce1=1439&p_kod=2&p_yil=2013&p_dil=1&desformat=html. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

<http://www.cka.org.tr/DuyuruDetay.aspx?DuyuruID=70>. Erişim Tarihi: 06.04.2014.

<http://www.izka.org.tr/kurumsal/organizasyon-yapisi/genel-sekreterlik/program-yonetim-birimi>. Erişim Tarihi: 13.04.2014.

<http://www.kalkinma.gov.tr/bolgePortal>. Erişim Tarihi: 06.03.2014.

<http://www.karacdag.org.tr/genel-sekreterlik-detay.asp?ContentId=11>. Erişim Tarihi: 12.04.2014.

<http://www.karacdag.org.tr/genel-sekreterlik-detay.asp?ContentId=9>. Erişim Tarihi: 12.04.2014.

<http://www.konya.gov.tr/goster.asp?baslik=İdari Durum>. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

<http://www.konya.gov.tr/goster.asp?baslik=Nüfus ve Dağılımı>. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

<http://www.kto.org.tr/d/file/1.-konya-ekonomisine-genel-bakis.doc>. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/_2013_dogrudan_faaliyet_destegi_son_uclari?articleID=NFEM6jV0OO9rW0jmo8Dqrg%3D%3D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2010_teknik_destek_programi_sonuc_lari?articleID=E%2Fyxq7B%2F65c%3D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2010_yili_iktisadi_ve_sosyal_kalkin_ma_mali_destek_programlari_degerlendirme_sonuc_lari_aciklandi?articleID=KNyxJ0P%2BJqU%3D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2011_mali_destek_programlari_?artic leID=WME85hoTTZA%3D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2012_dogrudan_faaliyet_destegi_prog rami_basarili_bulunan_basvurular?articleID=BowC4ib0bNy2xsRqqYDJhA%3D%3 D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

[http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2012_yili_teknik_destek_programi_\(t r52-12-t01\)_1__etap_sonuc_lari?articleID=djGIaVh6z3NxzaEjmHHGMA%3D%3D](http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2012_yili_teknik_destek_programi_(t r52-12-t01)_1__etap_sonuc_lari?articleID=djGIaVh6z3NxzaEjmHHGMA%3D%3D). Erişim Tarihi: 03.05.2014.

[http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2012_yili_teknik_destek_programi_\(t r52td02\)_2__donem_sonuc_lari?articleID=V8nYjOBh%2FA2Wl9O8Yamf8g%3D%3 D](http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2012_yili_teknik_destek_programi_(t r52td02)_2__donem_sonuc_lari?articleID=V8nYjOBh%2FA2Wl9O8Yamf8g%3D%3 D). Erişim Tarihi: 03.05.2014.

[http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2012_yili_teknik_destek_programi_\(t r52-03\)_3__donem_sonuc_lari?articleID=jmmGTc%2Bk1fWFik2fkrouw%3D%3D](http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2012_yili_teknik_destek_programi_(t r52-03)_3__donem_sonuc_lari?articleID=jmmGTc%2Bk1fWFik2fkrouw%3D%3D). Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2013_2017_mevlana_kalkinma_ajansi _stratejik_plani?articleID=w2Ggx0xizi0%3D. Erişim Tarihi: 19.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2013_calisma_programi?articleID=Io %2FN4tfG%2FUUVqnbS8HarHTA%3D%3D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2013_teknik_destek_programi?articleID=fPiWP8IzRSCYGK2IIzii1Q%3D%3D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2013_yili_butce_uygulama_sonucu?articleID=9aDn9Kjvo4zA3r%2FCTHqqQA%3D%3D. Erişim Tarihi: 23.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2014_2023_konya_karaman_taslak_bolge_plani?articleID=qfH5rx9%2BHNY%3D. Erişim Tarihi: 19.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/arastirma__etud_ve_planlama_birimi?articleID=oOLKto%2FYiGY%3D. Erişim Tarihi: 12.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/kalkinma_kurulunda_temsil_edilen_kuruluslar?articleID=ySBHT9HZSEU%3D. Erişim Tarihi: 12.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/kazanan_projeler_belirlendi?articleID=Qe0NQ94dX8I%3D. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/konya_yatirim_destek_ofisi?articleID=ki%2BUvb9v6Z4%2FD%2Bwy67XIHA%3D%3D. Erişim Tarihi: 13.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/organizasyon_yapisi?articleID=uyFEeAz%2BcGs%3D. Erişim Tarihi: 12.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/program_yonetim_birimi?articleID=uO8SiErHF2Y%3D. Erişim Tarihi: 12.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/tr52_20102013_bolge_plani?articleID=n9WBVoJXeYQ%3D. Erişim Tarihi: 19.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/yonetim_kurulu?articleID=VcrCwmQqGnI%3D. Erişim Tarihi: 12.04.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewSection/2011_gudumlu_proje_destegi?sectionID=a5GXFM9Ywtk. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

http://www.mevka.org.tr/Content/ViewSection/2012_mali_destek_programlari?sectionID=/voieWsvu3A. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://www.mevka.org.tr/Content/ViewSectionArticles/?sectionID=f0RJUU%20lxR4%3D&page=1>. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://www.mevka.org.tr/Content/ViewSectionArticles/?sectionID=Hc7Xi3jVj5c%3D&page=1>. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://www.mevka.org.tr/Content/ViewSectionArticles/?sectionID=pyCtrxX9hN0%3D&page=1>. Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://www.osym.gov.tr/belge/1-14909/basin-duyurusu-2013-yabanci-dil-bilgisi-seviye-belirlem-.html>. Erişim Tarihi: 13.04.2014.

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=bilgiTalebi>. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Erişim Tarihi: 14.04.2014.

http://www.yesilirmak.org.tr/exsite/YHKB/http/YHKB_Genel1.htm. Erişim Tarihi: 07.03.2014.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Hakan BADEM
Doğum Yeri:	ELAZIĞ
Doğum Tarihi:	07.10.1981
Medeni Durumu:	Bekar
Öğrenim Durumu	
Derece:	Okulun Adı:
İlköğretim:	Zübeyde Hanım İlkokulu
Ortaöğretim:	Piri Reis İlköğretim Okulu
Lise:	Çok Programlı Astsubay Hazırlama Okulu
Lisans.	Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans.	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi
Becerileri:	
İlgi Alanları:	
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Tel:	
Adres:	

İmza: